

Erfaringar med tiltak for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn i ungdomsskulen

Hilde Slåtten
Ingrid Holsen
Norman Anderssen
Daniel Jensen

HEMIL – RAPPORT NR. 1 - 2012

ISBN 978-82-7669-130-6 (trykt)
ISBN 978-82-7669-131-3 (pdf)

HEMIL-SENTERET, UNIVERSITETET I BERGEN

INNHALD

INNHALD	2
FØREORD	3
SAMANDRAG	4
KUNNSKAPSOVERSIKT	6
<i>Homonegative skjellsord i norske skular</i>	6
<i>Homonegative skjellsord i skjeringspunktet mellom spøk og trakassering</i>	6
<i>Homonegative skjellsord som verktøy for å etablere mannleg identitet?</i>	7
<i>Homonegative skjellsord er negativt forankra og har truleg negative konsekvensar</i>	8
<i>Homonegative skjellsord er truleg negativt for homofile og lesbiske</i>	9
<i>Horerelaterte skjellsord i norske skular</i>	10
<i>Horerelaterte skjellsord i skjeringspunktet mellom spøk og trakassering</i>	10
<i>Horerelaterte skjellsord som verktøy for å etablere ein «passande» kvinneleg identitet?</i>	12
<i>Lokale variasjonar i bruken og forståinga av homonegative og horerelaterte skjellsord blant ungdom</i>	13
<i>Førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord</i>	14
<i>Kva forskinga seier om effekten av skuleintervensjonar</i>	15
<i>Tidlegare utarbeiding og utprøving av tiltaka</i>	16
INTERVENSJONSSTUDIEN	19
Måla for intervensjonen	19
Metode.....	21
Deltakarar	21
Design.....	23
Kartleggingsverktøy	25
Prosedyre	25
Etikk	29
Atterhald om generalisering	29
Resultat	31
Grunnlagsmålinga	32
Effekten av tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn ...	41
Diskusjon.....	45
INTERVJU MED REKTORANE.....	50
Mål	50
Rekruttering.....	50
Resultat	50
KONKLUSJON	55
REFERANSAR	57
VEDLEGG	61

FØREORD

Den føreliggjande rapporten er ei evaluering av tiltaka som vart presenterte i lærarrettleiinga: *”Nei til ”Homo!” og ”Hore!” i ungdomsskulen”* om førebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering (Slåtten, Anderssen & Holsen, 2009). Lærarrettleiinga er lagt ved som vedlegg 1.

Me vil rette ein stor takk til lærarane og rektorane ved dei 14 ungdomsskulane i Hordaland, Oslo og Akershus som tok del i undersøkinga. Vidare vil me takke Thea Erbe Thomassen, Lisa Bradley og Tor Andreas Bremnes frå Skeiv Ungdom Bergen og Line Halvorsrud, Lars Kristian Stensrud, Tom Helge Rasmussen og Thomas Fjerestad frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus for det gode arbeidet dei har gjort med å presentere tiltaka for intervensjonsskulane.

Me vil òg takke Utdanningsdirektoratet som har finansiert undersøkinga.

Bergen, 20. april 2012

Hilde Slåtten

Ingrid Holsen

Norman Anderssen

Daniel Jensen

SAMANDRAG

Rapporten byrjar med å gje ei oversikt over eksisterande kunnskap på områda relatert til bruken av homo- og horerelaterte skjellsord. Denne delen inkluderer blant anna studiar som ser på førekomstar, konsekvensar og moglege årsaker til at ungdom brukar denne type skjellsord .

Målet med intervensjonsstudien var å evaluere lærarane og rektorane sine erfaringar med tiltaka frå lærarrettleiinga: ”*Nei til ”Homo!” og ”Hore!” i ungdomsskulen*” (Slåtten, Anderssen & Holsen, 2009).

Tiltaka som vart evaluerte i den føreliggjande rapporten hadde følgjande målsettingar:

- *At lærarane stiller seg positive til å etablere ein policy om nulltoleranse mot bruken av homo- og horerelaterte kallenamn, samt retningslinjer for korleis lærarane skal handtere bruken av desse typane skjellsord.*
- *At lærarane skal rapportere at dei har betre kompetanse i å slå ned på bruken av homo- og horerelaterte kallenamn, samt at dei kjenner seg betre i stand til å forklare elevane kvifor denne type språkbruk er uakseptabel.*
- *At lærarane i klassen skal ta opp tema som kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting, seksuell trakassering, bruken av homo- og horerelaterte kallenamn, samt konsekvensane av å kalle nokon disse kallenamna.*
- *At lærarane grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev homo- eller horerelatert kallenamn.*

Totalt 17 ungdomsskular frå Hordaland, Oslo og Akershus sa ja til å delta i intervensjonsstudien. Lærarane frå intervensjonsskulane vart presentert for ei lærarrettleiing om førebygging og handtering av homo- og horerelaterte skjellsord, og vart vidare oppfordra til å implementere tiltaka dei vart introduserte for ved dei enkelte skulane. Seks av skulane vart trekte til å vere med i kontrollgruppa og vart såleis ikkje presenterte for lærarrettleiinga. Me ba lærarane om å fylle ut eit spørjeskjema i forkant og fire månadar etter at lærarrettleiinga blei presentert. Representantar frå Skeiv Ungdom Bergen og Skeiv Ungdom Oslo /Akershus presenterte lærarrettleiinga. Dei hadde i forkant fått opplæring i å presentere

tiltaka. Totalt 283 lærarar deltok i grunnlagsmålinga, medan 114 lærarar deltok i både grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

Resultat:

- Lærarane som var til stades då lærarrettleiinga vart presentert, greip oftare inn når dei høyrde elevar bruke nokre typar homorelaterte, (men ikkje horerelaterte) skjellsord, og fleire lærarar tok opp konsekvensane av å kalle nokon homorelaterte skjellsord etter å ha delteke i intervensjonen.
- Intervensjonen førte ikkje til at lærarane syntest dei hadde fått auka kompetanse kring tematikken som vart teke opp i intervensjonen.
- Blant lærarane som deltok i intervensjonen, var det ein større del som rapporterte at skulen deira har ein policy om nulltoleranse mot homo- og horerelaterte skjellsord.

For å kartlegge i kva grad rektorane hadde implementert tiltaka på skulenivå, og deira erfaringar med tiltaka, vart rektorane ved intervensjonsskulane spurte om å delta i eit telefonintervju. Åtte av dei ti rektorane frå intervensjonsskulane takka ja til å delta.

Resultat:

- Rektorane hadde i liten grad implementert tiltaket som handlar om å innføre nulltoleranse mot bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing.
- Majoriteten av rektorane meinte at det generelle mobbearbeidet var tilstrekkeleg i arbeidet for å førebygge og handtere homo- og horerelaterte skjellsord, og at det ikkje var naudsynt med eigne tiltak som handla spesifikt om homo- og horerelaterte skjellsord.

På bakgrunn av denne evalueringa vil me anbefale at ungdomsskular bruker tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn saman med eit allereie etablert anti-mobbeprogram. Vidare vil me anbefale at utviklarar av anti-mobbeprogram inkluderar førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn som ein del av deira anti-mobbe strategi.

KUNNSKAPSOVERSIKT

Homonegative skjellsord i norske skular

Bruken av ”homo”, ”homse”, ”lesbe” og liknande ord som skjellsord ser ut til å vere utbreidd i norske ungdomsskular. Nett kor stort talet på ungdomsskuleelevar som vert utsette for dette er, ser ut til å kome an på korleis ordbruken vert definert. Då ungdom i ein landsrepresentativ studie med 3046 ungdomsskuleelevar vart spurt kor ofte dei har blitt *mobba* på skulen ved at dei har blitt kalla homse eller lesbe, svara berre eit mindretal (7% av gutane og 1% av jentene) at dei vart utsette for dette (Roland & Auestad, 2009). Då denne ordbruken vart definert som *nedsettande merknadar* og ikkje mobbing, var talet høgare. I ein studie med 1524 elevar ved 9 vidaregåande skular i Sør-Trøndelag svara heile 40% av gutane og 9% av jentene at dei hadde blitt utsette for å bli kalla ”homo” og ”homse” på skulen (Bendixen & Kennair, 2008). På spørsmål om kor ofte ungdommane i ein studie med 921 niandeklassingar frå Nordhordland, Oslo og Akershus sjølv hadde kalla ein ven ”homo”, ”lesbe” eller ”soper”, svara heile 54% av gutane og 30% av jentene at dei hadde kalla ein ven dette den siste veka, medan 40% av gutane og 26% av jentene rapporterte at dei hadde kalla nokon dei ikkje likte desse orda den siste veka (Slåtten & Anderssen, 2011). Utanlandske studiar viser òg at ein betydeleg andel ungdomsskuleelevar har direkte eller indirekte erfaring med denne type åtferd (sjå til dømes: Chiodo, Wolfe, Crooks, Hughes & Jaffe, 2009; AAUW, 2001; Peters, 2003; Witkovska, 2005). I ein landsomfattande norsk studie med 1246 personar mellom 15 og 80 år rapporterer 22% av alle menn og 11% av alle kvinner at dei har kalla ein eller fleire gutar/menn for ”homo”, ”homse” eller liknande ord månadleg eller oftare det siste året (Anderssen & Slåtten, 2008).

Homonegative skjellsord i skjeringspunktet mellom spøk og trakassering

Forsking frå USA og andre land fortel at ungdommar i mange vestlege land bruker homonegative ord for å rakke ned på ein person eller for å uttrykke noko som er teit eller negativt (Burn, 2000), men at dette ofte ikkje har noko direkte å gjere med dei involverte

personane sine reelle seksuelle preferansar. Me trur at det å nytte homonegative skjellsord ligg i eit skjeringspunkt mellom spøk og trakassering. På den eine sida gjeld at mange bruker desse kallenamna utan å tenke over tydinga eller tenke på at nokon kan bli støytte (Burn, 2000; Kimmel & Mahler, 2003). To norske kvalitative undersøkingar og ei kvantitativ undersøking viser at nokre gonger kan erting med homo-uttrykk vere ein måte å spøke på ein hyggeleg måte (Bendixen & Kennair, 2009; Kavlie & Lilletvedt, 2002; Slåtten & Anderssen, 2011). På den andre sida gjeld at ungdom likevel ser ut til å bruke homonegative kallenamn særleg mot personar dei ikkje liker (Poteat & Espelage, 2005; Slåtten & Anderssen, 2011). Burn (2000) meiner at "homo" som skjellsord vert nytta av ungdommar for å syne gruppetilhøyre med ein majoritet.

Barn og ungdom bruker dei frasene og skjellsorda som er tilgjengelege i språket når dei skal uttrykke seg, og dei nyttar språket nyansert og kontekstbunde, nokre gonger alvorleg og andre gonger tullele. Til grunn for både den negative og den hyggelege bruken av "homo", "homse", "soper", "lesbe" ol., ligg det likevel ei felles forståing om at det å vere homofil eller lesbisk handlar om noko suspekt. Dette ligg som ei føresetnad om at homo-kallenamn kan fungere som erting (Kavlie & Lilletvedt, 2002; Slåtten, Anderssen, & Holsen, 2008). I ein studie med 7212 elevar frå 8. til 10. klassetrinn i Oslo, rapporterte 47% av elevane at dei oppfattar ordet "homo" som negativt (Vaagen & Gran, 2011).

Homonegative skjellsord som verktøy for å etablere mannleg identitet?

Dei homonegative kallenamna ser ut til å vere særleg vanlege blant gutar og menn, og dei inngår truleg i prosessar kring konstituering av mannlegdom og maskulinitet. I følge Connell (2005) sine teoriar om hegemoniske maskulinitetar finst det blant gutar og menn eit kjønnshierarki med gode og dårlige måtar å uttrykke kjønn og maskulinitet på. Desse måtane vil variere frå miljø til miljø, men felles for den vestlege verda er at ikkje-maskuline eller såkalla tradisjonelt feminine måtar å uttrykke kjønn på, vert assosierte til homoseksualitet, og rangerte som aller lågast i kjønnshierarkiet (Connell, 2005). Det kan sjå ut som at ungdommar, og særskilt gutar, som ikkje følgjer normer for korleis det er forventa at gutar og jenter skal te og kle seg, og ungdommar som har interesser og behov som skil seg frå det ein tradisjonelt assosierer med kvinnelegdom og mannlegdom, er særskilt utsette for å bli kalla

for ”homo” eller ”lesbe” (Bridget, 2003; Meyer, 2009; Phoenix, Frosh & Pattman, 2003; Plummer, 2001). Det kan òg sjå ut som at gutar som opplever at deira maskulinitet vert utfordra eller trua, brukar homonegative skjellsord som ein metode for å ”forsvare” maskuliniteten sin på, eller for å vise at dei sjølv i alle fall ikkje er homofile (Meyer, 2009; Pascoe, 2007; Phoenix et. al.,2003). Det å vere annleis enn resten av gruppa (Plummer, 2001), ha kunstnariske interesser, manglande sportsinteresse , og ikkje vise synleg interesse for jenter er òg oppgitt som grunnar for kvifor nokre gutar vert kalla for ”homo” eller liknande uttrykk (Pascoe, 2003; Smith, 1998). Når elevar i niande klasse frå Nordhordland, Oslo og Akershus (n=921) vart spurte om dei hadde kalla ein gut for ”homo”, ”homse” eller liknande ord, og kva som var grunnen til ordbruken, oppga 44% av gutane og 37% av jentene at dei hadde kalla ein gut homo-relaterte kallenamn som ein respons på brot på forventa kjønnsrollar. Det var vidare langt færre som rapporterte å ha kalla ei jente for ”homo”, ”lesbe” eller liknande kallenamn av desse grunnane (12%) (Slåtten & Anderssen, 2011).

Ved å regulere kvarandre si åtferd med kallenamna ”homo”, ”jente” eller ”puse” ser unge gutar ut til å minne kvarandre på at det er uakseptabelt å ha nære relasjonar med andre gutar (Phoenix et al., 2003).

Homonegative skjellsord er negativt forankra og har truleg negative konsekvensar

Britiske og nordamerikanske studiar viser at unge menneske uavhengig av seksuell orientering, oppfattar det som negativt å bli kalla for ”homo” eller ”lesbe” (Burn, Kadlec & Rexer, 2005; Smith, 1998; Plummer, 2001; Thurlow, 2001; AAUW, 2001). Å bli kalla for ”homo” eller ”lesbe” ser ut til å bli oppfatta som noko dårleg, og fleire utanlandske studiar finn statistisk samvariasjon mellom det å bli utsett for homonegative skjellsord og redusert psykisk helse og auka antisosial åtferd. Fleire amerikanske og ein norsk studie viser at ungdommar som vert kalla homonegative tilnamn, samanlikna med andre ungdommar, rapporterer fleire depressive-suicidale kjensler (Espelage, Aragon, Birkett & Koenig, 2008), fleire symptom på angst og depresjon (Poteat & Espelage, 2005; Roland & Auestad., 2009), meir mobbing, trakassering, kriminell åtferd (Poteat & Espelage, 2005) og mindre trivsel på skulen (Espelage et al., 2008). Ein liten nordamerikansk studie fann at særleg gutar som vert

utsette for homonegative skjellsord, fortalde om meir symptom på angst, depresjon, fortvilning og mindre skuletilhøyre, medan jenter som vert utsette for homonegative skjellsord, synte ei meir tilbaketrukkne åtfærd (Poteat & Espelage, 2007). Ein annan liten studie fann at gutar som vert kalla med homonegative tilnamn, slost meir, medan jenter som vert kalla med desse tilnamna, synte mindre empati (Poteat & Espelage, 2005). Det kan òg sjå ut som at ungdommar som identifiserer seg som homofile og lesbiske, reagerer meir enn andre på å bli utsette for homonegative skjellsord. Til dømes viser ei undersøking i Noreg at elevar som vart *mobba* med homofobisk innhald, skåra høgare på skala for depresjon og angst enn elevar som vart mobba utan homofobisk innhald, og at homofile, lesbiske og bifile elevar reagerte med endå større utslag i form av angst og depresjon enn dei heterofile elevane (Roland & Auestad, 2009).

Homonegative skjellsord er truleg negativt for homofile og lesbiske

Unge homofile og lesbiske held til i eit motsetningsfylt landskap når det gjeld møtet med homonegativitet. Trass i nyvunne rettar i lovverk, og trass i at me har ei likestilling mellom homofile og heterofile som er manifestert i det norske lovverket og samfunnet vårt i dag (Røthing & Svendsen, 2008; Mühleisen & Røthing, 2009), er folk sine haldningar til homofile og lesbiske òg til dels motsetningsfylte (Anderssen & Slåtten, 2008). Eit fleirtal av den norske befolkninga rapporterer at dei har positive eller nøytrale haldningar til homofile og lesbiske (Anderssen & Slåtten, 2008). Samstundes rapporterer over halvparten av gutane i to studiar med sekstenåringar og nittenåringar at dei har negative haldningar til homofile menn (Anderssen, 2002; Anderssen, 2004). Sjølv om dei fleste homofile og lesbiske truleg har gode liv, viser studiar frå Noreg og andre land som samanliknar homofile og lesbiske ungdommar med heterofile ungdommar, at lesbiske og homofile oftare vert utsette for mobbing (Moseng, 2007), mobbing med homofobisk innhald (Roland & Austad, 2009), homofobisk erting (Espelage et al., 2008), og at dei i gjennomsnitt ofte skårar noko dårlegare på ulike mål på kor godt ein har det (til dømes: Cochran, Sullivan & Mays, 2003; Meyer, 2003). Ein av grunnane til dette er kanskje at homofile og lesbiske framleis vert marginaliserte i samfunnet vårt (Hellesund, 2008). Utanlandske studiar viser òg at verbal trakassering av lesbiske, homofile og bifile er svært utbreidd i skulane (Kosciw & Diaz, 2006; Roth, Boström & Nykvist, 2005; Warner et al., 2004) og at homofile, lesbiske og bifile som har blitt mobba eller utsett for

trakassering, har fleire depressive symptom (Otis & Skinner, 1996; Williams, Connolly, Pepler & Craig, 2005) og andre psykiske problem (D'Augelli, Pilkington & Hershberger, 2002; McNamee, 2006; Warner et al., 2004), inklusive det å forsøke å ta livet sitt (Warner et al., 2004), samanlikna med andre homofile og lesbiske.

Horerelaterte skjellsord i norske skular

Bruken av ord som "hore", "bitch", "fitte", "kuk" og liknande som skjellsord ser òg ut til å vera utbreidd i norske skulegardar. Når ungdom i ein studie med 1524 elevar ved 9 vidaregåande skular i Sør-Trøndelag vart spurt om i kva grad dei har blitt utsett for nedsettande merknader som "hore", "bitch", "fitte", "kuk" og liknande svara 31% av jentene og 40% av gutane at dei hadde blitt utsette for dette på skulen (Bendixen & Kennair, 2008). Ein mindre studie som samanlikna jenter sin bruk av skjellsord ved to ungdomsskular i Oslo dokumenterte endå høgare prevalenstal. Studien som samanlikna to niandeklassar i Oslo fann at mellom 29% og 55% av jentene hadde opplevd å bli kalla "hore" av ei anna jente ved eitt eller fleire høve, medan mellom 50% og 75% hadde opplevd å bli kalla "hore" av ein gut ved minst eitt høve (Bræck, 2006). Det er verd å merke seg at utvalet i denne studien var relativt lite, og at tala berre er basert på 62 spørreskjema. Utanlandske studiar viser òg at ein betydeleg andel ungdomsskuleelevar har direkte eller indirekte erfaring med denne type åtferd (sjå til dømes: Witkowska, 2005; AAUW, 2001; Eliasson, 2007).

Horerelaterte skjellsord i skjeringspunktet mellom spøk og trakassering

Som med dei homonegative skjellsorda, ser det ut til at bruken av horerelaterte skjellsord ofte kan seiast å liggje ein stad mellom vennskapeleg spøk og seksuell trakassering. Mekanismane kring bruken av "hore" og liknande skjellsord er kanskje ulike avhengig av om det er jenter eller gutar som tek desse skjellsorda i bruk. Når jenter kallar andre jenter for "hore", handlar dette nokre gongar truleg om negativ sanksjonering mot brot på normer for korleis det er forventa at jenter skal uttrykke seksualitet. "Hore" vert gjerne kanskje særskilt brukt som skjellsord mot jenter som vert oppfatta som for seksuelt tilgjengelege i forhold til den

etablerte seksualføleferdsnorma. Når jenter kallar ei anna jente for "hore", treng det likevel ikkje i alle samanhengar handle om normbrytande seksualføleferd. Som med homo-uttrykket vert "hore" i fleire ungdomsmiljø òg truleg brukt som eit tilsynelatande harmlaust ord i spøkefull vennskapleg erting, eller det kan bli brukt som eit vondsinna skjellsord utan å vise til kjønn eller seksualitet. Det kan til dømes sjå ut som at jenter frå lågare sosiale klassar oppfattar og brukar ordet "hore" som ein vennskapleg interaksjon i større grad enn jenter frå høgare sosiale klassar (Helseth, 2007). Respondentane i Bræck si undersøking (2006) rapporterer i tråd med denne tankegangen ei rekkje ulike situasjonar der "hore" vert brukt. Den vanlegaste nemnte grunnen er at "hore" vert brukt som spøk ved begge skular (76%). Den nest vanlegaste årsaka som vert oppgjeven for at jenter vert kalla "hore", er at dei har blitt uvener med ein person (36% og 55%), medan klesstil og antall kjærastar ei jente har hatt vert oppgjeve som ein mindre vanleg grunn for å bli kalla «hore». Vidare rapporterer jentene at deira reaksjon på å bli kalla "hore" vil vere avhengig av situasjonen og av kven det er som brukar ordet. Både Bræck (2006) og Eliasson (2007) har inkludert kvalitative analysar av bruken av horerelaterte skjellsord i sine studiar. Eliasson sin studie er basert på eit større datagrunnlag enn Bræcks med 1006 elevar (555 sjetteklassingar og 451 åttandeklassingar) frå den svenske byen Uddevalla. Vidare har ho gjennomført observasjonar i to åttandeklassar i Stockholm med totalt 40 elevar, og intervjuar ti av elevane. Respondentane i begge studiar oppgav her at bruken av denne typen skjellsord mellom anna er ein viktig markør for intimitet, då dette er ei form for humor som berre vert brukt blant vener som kjenner kvarandre godt nok til å vite at det er snakk om ein spøk. Vidare vert det oppgitt, som tidlegare nemnt, at horerelaterte skjellsord òg vert brukte for å korrigere normoverskridande åtferd, for å såre dersom ein kjenner seg krenka, og tidvis òg som eit slags fyllord utan at respondentane tenker noko særskilt over orda si tyding.

Når gutar brukar "hore" som skjellsord mot jenter, kan ordbruken i større grad oppfattast som seksuell trakassering. Dersom det er gutar som nyttar seg av denne typen skjellsord mot jenter, kan det òg sjå ut til at ordbruken vert oppfatta som meir krenkande, då denne typen skjellsord kan oppfattast som vanskeleg å forsvare seg mot (Bræck, 2006). Ordbruken kan òg vere ein gut sitt forsøk på å gjere ei jente til eit seksuelt objekt som er tilgjengeleg for gutar sine ønskjer og behov. Ein måte å forstå seksuell trakassering på er at kvinner og menn tradisjonelt har blitt oppdregne til ulike roller, der kvinna meir tydeleg er blitt gjort til eit seksuelt objekt for mannen. Dette kan til dels bidra til å forklare kvifor uønska seksuell merksemd som vert utøvd av gutar mot jenter, ofte vert bagatellisert og ikkje alltid fanga opp

som seksuell trakassering i skulen (Røthing, 2000). Eliasson (2007) rapporterer at verbal trakassering, og særskilt seksuell verbal trakassering, er ein måte for gutar å vise at dei er heteroseksuelle tenåringsgutar, og dermed ikkje barn. Studien viser òg at gutar som ikkje uttrykte sin seksualitet på denne måten i større grad blei sett på som aseksuelle eller ikkje «skikkeleg maskuline». Dersom denne typen tankegang skulle vise seg å vere norma for ungdom i denne aldersgruppa, kan det òg vere med å forklare kvifor åtferda ikkje vert fanga opp som trakassering, nettopp fordi det er mangelen på trakassering som vert sett på som avvikande.

Horerelaterte skjellsord som verktøy for å etablere ein «passande» kvinneleg identitet?

Jenter ser ut til å bruke seksuelt orienterte kallenamn (t.d. "bitch" og "hore") oftare enn homokallenamn (Bendixen & Kennair, 2008; Witkowska, 2005). Samla sett kan det sjå ut til at vanlege kallenamn blant ungdommar i dag meir enn tidlegare handlar om kjønn og seksualitet, og at bruken kanskje handlar om korleis jenter og gutar i dag etablerer kvinnelege og manlege tenkje- og veremåtar. Sjølv om intensjonen bak å kalle nokon for "hore" ("bitch", "fitte", "kuk") ikkje treng vere vondsinna, kan ordbruken opplevast krenkande (Bendixen & Kennair, 2009) og vere med å svekke eleven si stilling i elevgruppa. Horestempelet kan få elevane til å tru at ei jenta som vert kalla "hore" er meir seksuelt tilgjengeleg enn ho ønskjer å vere ("at ho er billig") og difor ikkje fortener å bli respektert (Røthing & Svendsen, 2009). Bruken av "hore" som skjellsord kan òg vere med å avgrense ei jente sitt handlingsrom når det gjeld eiga kjønns- og seksualåtferd. Jenter som vert kalla "hore" for åtferd dei i utgangspunktet er komfortable med, kan likevel kome til å internalisere kritikken og endre på åtferda for å tilpasse seg norma, sjølv om dei må gje avkall på eigne interesser eller kjensler (Nikell & Sievers, 2000). Når det gjeld jenter si oppleving av å bli kalla «hore» av jenter eller gutar fortel Bræck (2006) sine respondentar blant anna at det er; *"Verst av gutt fordi guttene ikkje har nokon forståelse for korleis det føles å bli kalt hore"* (Bræck, 2006, s 53) og *"Det er helt klart verst å bli kalt det av en gutt. Fordi da kan andre gutter tro det samme, og du vil jo at guttene skal like deg. Hvis en jente kaller deg hore, så er det ofte fordi dere har kranglet, eller at hun er sjalu"* (Bræck, 2006, s 53).

Denne tendensen til å oppleve at det er verre å bli kalla ”hore” av gutar enn av jenter fordi dei ”meiner det”, fordi dei ”ikkje veit korleis det kjennest” eller fordi det er ”dei du vil skal like deg” ser ut til å gå igjen i studien saman med ei forståing av at jenter ikkje har noko tilsvarende ord å kalle gutar.

Bruken av kjønnsrelaterte skjellsord kan òg vere med å skape, oppretthalde og forsterke negative haldningar til kvinner og jenter som gruppe, eller gutar og menn som gruppe. Dette igjen kan legitimere andre og meir alvorlege former for trakassering på grunnlag av kjønn. På skular der horestempelet er utbreidd blant jenter er det til dømes fare for at jenter, eller grupper av jenter vert sett på som kjønnsobjekt i staden for fullverdige medlemmar i elev- og vennegrupper (Nikell & Sievers, 2000). Vidare kan jenter som stadig vert kalla for ”hore” kome til å internalisere at dette er noko som jenter må forhalde seg til, og at dei må tåle denne type krenking. Studiar har blant anna vist negative korrelasjonar mellom bruken av horerelaterte skjellsord og rapportert velvere og tilfredsheit i skulekvardagen (Eliasson, 2007), samt ein positiv assosiasjon mellom seksuell trakassering, inkludert bruken av denne typen skjellsord, og rapporterte symptom på blant anna depresjon og angst (Gådin & Hammarström, 2005). Eliassons studie (2007) indikerer òg at den negative assosiasjonen mellom verbal trakassering, velvere og tilfredsheit ikkje er avhengig av at den verbale trakasseringa er gjenteke, skjer ofte, eller kombinerast med annan type trakassering.

Lokale variasjonar i bruken og forståinga av homonegative og horerelaterte skjellsord blant ungdom

Helseth (2007) rapporterer om til dels store variasjonar i førekomsten av kjønnsrelatert mobbing som vert avdekkja ved undersøkingar. Vidare presenterer ho ei mogleg tolking av denne variasjonen som fokuserer på ungdom sine egne forståingar av fenomenet som vert studert. Ho peikar på at det eksistere til dels store sprik mellom forskarane og ungdom si forståing av kva som kan definerast som trakassering. Ein tendens som moglegvis kan forklare forskjellar i tolkinga av bruk av skjellsord, kan skuldast ungdommens egne normer. Eliasson (2007) rapporterer mellom anna at respondentane i hennar studie argumenterer for at ein må «venne seg til» verbal trakassering, akseptere at det er snakk om spøk eller ikkje bry seg. Dette fordi ein negativ respons på skjellsorda kan antyde at dei inneheld ein kjerne av

sanning, og dermed òg ein grunn til å bli trakassert. Det kan altså sjå ut til at ungdommane prøver å skilje bruken av skjellsord frå konsekvensane av orda, noko som kan tenkast å vanskeleggjere tolkinga av hensikta med bruken og dermed òg rapporteringsprosessen. Truleg er bruken av skjellsord sterkt knytt til lokale variasjonar i ungdomskultur. Eksempelvis viser Bræcks (2006) funn at sjølv jamnaldrande ungdom frå same by som vert stilt nøyaktig dei same spørsmåla rapporterer relativt store forskjellar i bruken av horerelaterte skjellsord (sjå for eksempel gutars bruk av «hore» retta mot jenter).

Førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord

Å leggje til rette for eit skuleklima kor elevane kan kjenne seg trygge, aksepterte, respekterte og inkluderte er viktig fordi eit slikt klima heng saman med skuletrivsel og ei god psykisk helse (Samdal, Nutbeam, Wold, & Kannas, 1998; Schocket, Dadds, Ham & Montague, 2006). Lærarar i ungdomsskulen har gode føresetnader for å førebygge og handtere homonegative og horerelaterte skjellsord, sidan dei til dagleg profesjonelt må forhalde seg til konfliktstoff som er knytt til elevane sin kvardag (Slåtten et. al, 2008). Likevel opplever mange lærarar dette som utfordrande og vanskeleg, nettopp fordi dei ikkje har noka særskilt opplæring i dette (Røthing & Svendsen, 2009). I ein observasjonsstudie med norske tiandeklassingar på tre ungdomsskular fann Røthing (2007) at lærarar valte å ikkje ta opp temaet homofili eller homonegativisme i det heile, av di dei mangla kompetanse. Ein svensk studie med 306 ungdomsskulelærarar viste at heile 90% rapporterte at dei mest ikkje hadde fått noka opplæring i å ta opp spørsmål om seksuell legning (Sahlström 2006). Homonegativisme ser heller ikkje ut til å vere eit tema innan norsk lærarutdanning (Røthing 2007; Smestad 2007).

Amerikanske forskarar har føreslått å førebygge og handtere homonegativitet gjennom fleire strategiar; å innføre ein skulepolicy mot homonegative skjellsord (Poteat & Espelage, 2007), å inkludere temaet homofobi og brot på kjønnsroller (gender non-conformity) i mobbeprogram (Tharinger, 2008), auke elevane sitt medvit kring homonegative skjellsord (Burn, 2000), og å gripe inn når homonegativ språkbruk vert ytra (Poteat & Espelage, 2007). I ei svensk undersøking blei 980 elevar spurte om kva skulen burde gjere for å forhindre seksuell trakassering og erting med homo-ord. Flest meinte at betre informasjon om åtferda var det

viktigaste tiltaket, medan dei to andre hyppigast nemnte tiltaka var å samtale om temaet, og å gripe inn når det oppstår (Menckel & Witkowska, 2002).

Auka kompetanse i handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord er truleg ein viktig strategi for å førebygge og handtere homo- og horerelatert språkbruk. Fleire norske skular har truleg gode erfaringar og veletablerte prosedyrar med omsyn til førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord. Om skulane tek tak i denne type åtferd er truleg likevel for dei fleste skulane tilfeldig, og vil avhenge av om det finst lærarar som har tileigna seg kunnskapar om temaet og som set prosessar i gang. Å auke lærarane sin kompetanse i å slå ned på homonegative skjellsord, og vidare inkludere nulltoleranse mot denne type åtferd kan såleis vere ein viktig strategi for å redusere trakasseringa av homofile, lesbiske og bifile (Hansen, 2007). Per dags dato er dette likevel ikkje blitt prøvd ut systematisk eller evaluert på nokon skular (Hansen, 2007).

Initiativ for førebygging og handtering av homonegative skjellsord er blitt utvikla og implementert i ulike settingar (sjå bla. Drake, Billington, & Ellis, 2004; Jennett, 2004; National Union of teachers, 2004; Project 10, 2007; Warwick & Douglas, 2001) utan at det er gjort systematiske undersøkingar av effekten av initiativa. Dette prosjektet tek sikte på å undersøke dette, og er så vidt me veit, det fyrste i sitt slag både i nasjonal og internasjonal samanheng.

Kva forskinga seier om effekten av skuleintervensjonar

Det finst i dag ei rekke studiar som seier noko om effekten av ulike typar skuleintervensjonar. Når det gjeld program som skal førebygge problemåtferd og fremme sosial kompetanse, så viser det seg at dersom desse har eit godt utvikla program og design og samtidig er godt implementert ved den enkelte skule, så har dei ein effekt (Greenberg, et al., 2003). For eksempel så har Olweus programmet mot mobbing ført til ein systematisk reduksjon i talet på elevar som vert mobba og antal elevar som mobbar andre (Olweus & Limper, 2010). Ikkje alt førebyggjande arbeid i skulen fører til ei ønska åtferdsending. Ein gjennomgang av ulike studiar innan det rusmiddelførebyggjande arbeidet i skulen viser at ein i all hovudsak ikkje

finn nokon effekt av skulebaserte tiltak, verken på elevane sin rusmiddelbruk eller på rusrelaterte skadar (Rossow og Klepp, 2010; Nordahl et al., 2006).

Det er fleire forhold som spelar inn ved den enkelte skule for om eit program vil gje resultat eller ikkje. Eit godt teoretisk basert program som gjev gode resultat ved ein skule vil ikkje nødvendigvis vise den same effekten ved ein annan skule. Kvaliteten på implementeringa av programmet er heilt avgjerande. Det er for eksempel viktig at programmet er forankra i leiinga, samstundes som ein har ei lærargruppe som ser behovet og er motivert for å ta i bruk programmet (Ogden, 2005). Gingiss, Roberts-Grey og Boern (2006) har utvikla ein modell som ser på faktorar som er avgjerande for å sikre god implementering. Desse er: Tilretteleggande faktorar (så som kompetanseheving hos lærarane, ferdigheiter hjå lærarane), ressursar (materialet, tid, lokaler, økonomi), sterk skuleleiing (og ressursgruppe), kompatibilitet (at programmet er i samsvar med gjeldane prioriteringar og behov i skulen, blant lærarar og elevar, samt prioriteringar og behov i samfunnet elles), oppbygginga og innoveringa av sjølve programmet (kompleksitet, kor lett det er å bruke).

Ser ein nærare på program for å redusere mobbing og fremme sosial kompetanse, viser det seg at program som går over fleire år og som består av fleire komponentar, har større mulegheit for å oppnå effekt. Forsking viser òg at kortvarige intervensjonar i dei fleste tilfella vil gje lite varige resultat (Greenberg et al., 2003). I og med at intervensjonen i denne studien er ein mindre intervensjon med veldig avgrensa ressursar, er det viktig å få nøye målingar på dei ulike komponentane i tiltaka før og etter intervensjon, samt ha god kjennskap til dei tilhøva som har hatt verknad for gjennomføringa av programmet. Dette vil kunne gje eit grunnlag for å seie noko om kva og kvifor tiltaka eventuelt har ført til ei endring.

Tidlegare utarbeiding og utprøving av tiltaka

Sjølv om ungdomsskular er plikta til å slå ned på krenkande ord og fremje gode psykososiale miljø gjennom Opplæringslova §9a3, Likestillingslova §8a, Mobbemanifestet og Kunnskapsløftet (Regjeringa, 2009; Utdannings- og forskningsdepartementet, 2006), og sjølv om Utdanningsdirektoratet nyleg har oppfordra lærarar i grunnskulen til å slå ned på homonegative skjellsord gjennom eit ressurshefte om undervisning om seksualitet

(Utdanningsdirektoratet, 2009), fins det i norske skular ikkje noko systematisk arbeid for å førebygge og handtere homonegative og horerelaterte skjellsord. Forfatarane av denne rapporten har difor utarbeidd tiltak for førebygging og handtering av bruken av homonegative skjellsord (i rapporten referert til som homofobisk erting) (Slåtten, Anderssen & Fosse, 2007). Rapporten inneheld ei oversikt over temaet homofobisk erting, og forslag til tiltak som kan iverksetjast slik at lærarane skal verte betre i stand til å førebygge og handtere homonegative skjellsord. Tiltaka byggjer på internasjonal engelskspråkleg litteratur om liknande tiltak, på meir allmenne strategiar og tiltak utarbeidd av mobbeforskaren Dan Olweus (1994), og på sosialpsykologisk teori og forskning om viktige forhold som verkar inn på ungdommar si åtferd (Slåtten, et al. 2007).

Lærarferingar med tiltaka vart prøvd ut på tre ungdomsskular i Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane hausten 2007. Alle lærarane ved prosjektskulane fekk presentert eit foredrag på om lag 45 minutt om førebygging og handtering av homonegative skjellsord, og fekk såleis auka kunnskap om korleis denne type åtferd kan førebyggjast og handterast. Lærarane har saman med prosjektmedarbeidarar diskutert dei enkelte tiltaka, men det har vore opp til dei enkelte lærarane og skulane kva tiltak som vart prøvd ut, og prosjektmedarbeidarane har ikkje vore involvert i sjølve implementeringa av tiltaka. Målet for samarbeidet var å kartleggje lærarane sine erfaringar med utprøvinga av dei føreslåtte tiltaka, og å kartleggje ressursar og barrierar for førebygging og handtering av homonegative skjellsord på dei enkelte ungdomsskulane. Lærarane sine erfaringar med implementering av tiltaka vart vidare brukt til å revidere og vidareutvikle tiltaka slik at dei passar i norske ungdomsskular. Dette arbeidet resulterte i eit ressurshefte for lærarar i ungdomsskulen som inkluderte fire tiltak for førebygging og handtering av homonegative skjellsord (Slåtten, Anderssen & Holsen 2008). Rammeverket for utprøvinga og revideringa av tiltaka byggjer på modeller for helsefremmande arbeid (PRECEDE- PROCEED- modellen) (Green & Kreuter, 2005).

Eit viktig (og kanskje ikkje så uventa) funn i utprøvinga av den tidlegare versjonen av tiltaka om førebygging og handtering av homo- negative kallenamn, var at lærarane ved dei tre pilotskulane hadde lite tid til å jobbe med prosjektet då det i ein travel skulekvardag var lite tid for anna enn obligatoriske gjeremål. Alle lærarane nemnte tidspress som ein viktig barriere mot å implementere tiltaka (Slåtten, et al. 2008). Lærarane sin skulekvardag er i tillegg til undervisninga òg fylt opp med fleire prosjekt som skulane har forplikta seg til å delta i og

fylgje opp. Når lærarane har utført dei obligatoriske gjeremåla har dei ofte liten kapasitet til å ta på seg ekstra oppgåver. For å auke sjansane for at lærarane skal fylgje opp eit prosjekt som ikkje er blitt pålagt frå høgare autoritetar, må lærarane synast at prosjektet i seg sjølv har nytteverdi, og prosjektet må krevje minimalt av tid og ressursar slik at dei vert enkle å gjennomføre. Det vart i stor grad teke omsyn til dette då tiltaka vart reviderte.

På ei seinare revidering av tiltaka vart òg førebygging og handtering av horerelaterte kallenamn integrert i tiltaka (Slåtten, Anderssen, & Holsen, 2009). Dei fire tiltaka handlar om førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn og inngår som ein del av ei lærarretteiing om førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn. Lærarretteiinga inneheld òg tema knytt til kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering.

INTERVENSJONSSTUDIEN

Måla for intervensjonen

Måla med tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn

Måla med tiltaka på skulenivå er å:

1. Etablere nulltoleranse mot bruken av ”homo” og ”hore” som skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing.

Det langsiktige målet med intervensjonsstudien er at skulane innfører ein policy og retningslinjer for korleis lærarane skal handtere homo- og horerelaterte kallenamn. Det kortsiktige målet er at lærarane stiller seg positive til å innføre policy om nulltoleranse mot bruken av homo- og horerelaterte kallenamn og for korleis desse skal handterast.

2. Byggje og nytte kompetanse blant lærarane i førebygging og handtering av bruken av ”homo” og ”hore” som skjellsord.

Målet med intervensjonsstudien er at lærarane rapporterer at dei har betre kompetanse i å slå ned på homo- og horerelaterte kallenamn, og at dei rapporterer at dei har betre kompetanse i å forklare elevane kvifor dei ikkje skal kalle nokon for homo- og horerelaterte kallenamn.

Tiltaka på elevnivå er å:

1. Auke medvitet hos elevane om konsekvensane av bruken av ”homo” og ”hore” som skjellsord.

Målet med intervensjonsstudien er at lærarane tek opp tema knytt til kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting, seksuell trakassering, bruken av homo- og hore- relaterte kallenamn og konsekvensane av å kalle nokon desse kallenamna.

2. Ta avstand frå og slå ned på bruken av ”homo” og ”hore” som skjellsord.

Målet med intervensjonsstudien er at lærarane grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev eit slikt kallenamn.

Metode

Deltakarar

Rekruttering og deltakarar blant skular

I fyrste rekrutteringsfase vart alle ungdomsskulane i Bergen kommune (24) invitert til å delta i intervensjonsstudien, medan 24 av 38 ungdomsskular i Oslo kommune vart tilfeldig trukke til å bli invitert til å delta i intervensjonsstudien. Spesialskulane og skulane som har engelsk som hovudmål, vart ikkje inviterte til å delta. Rektor ved dei inviterte skulane vart sendt eit brev pr vanleg post i april 2009 (sjå vedlegg 2), og vart kort tid etter oppringte av prosjektleiar. Av dei 24 inviterte skulane i Bergen, takka 6 skular ja til å delta, medan 18 skular takka nei. Av dei 24 inviterte skulane i Oslo, takka 3 skular ja til å delta, medan 21 skular takka nei. På grunn av få svar vart det gjort eit nytt rekrutteringsforsøk.

I andre rekrutteringsfase vart 16 av 17 ungdomsskular i Midthordland utanfor Bergen inviterte til å delta i intervensjonsstudien (Skulen som ikkje vart inviterte hadde hausten 2007 vore med på ei tidlegare utprøving av tiltaka, og var difor ikkje eigna til å vere med i noverande studie). I Oslo vart dei gjenverande 14 skulane som i fyrste rekrutteringsfase ikkje vart inviterte til å delta, no inviterte til å delta. Rektor ved dei inviterte skulane vart sendt eit brev pr vanleg post i mai 2009, og vart kort tid etter oppringt av prosjektleiar. Av dei 16 inviterte skulane i Midthordland utanfor Bergen, takka 5 skular ja til å delta, medan 11 takka nei. Av dei 14 inviterte skulane i Oslo, takka ein skule ja til å delta, men trakk seg ved eit seinare høve, medan 13 skular takka nei. På grunn av få svar frå skulane i Oslo, vart det bestemt å gjere eit nytt rekrutteringsforsøk som berre omfatta austlandet.

I tredje rekrutteringsfase vart alle ungdomsskulane (23) i Akershus fylke inviterte til å delta i intervensjonsstudien ved at rektorane vart sendt eit invitasjonsbrev pr. e-post i juni 2009. To av skulane svara ja til å delta i studien, medan dei resterande 21 skulane svara nei, eller svara ikkje på e-posten i det heile.

Det totale utvalet på skulenivå består av fire skular frå Oslo, to skular frå Akershus, seks skular frå Bergen og fem skular frå resten av Midthordland. Svarprosenten for deltakinga i undersøkinga på skulenivå var 17%, med 17 deltakande ungdomsskular.

Rekruttering av lærarar

I august 2009 vart rektorane ved dei 17 deltakande skulane sendt ein pakke som inneheldt informasjonsskriv (sjå vedlegg 3, 4, 5), grunnlagsspørjeskjema til lærarane (sjå vedlegg 6), koplingskjema (sjå vedlegg 7), konvoluttar for kvart spørjeskjema og ein frankert svarkonvolutt. Alle skulane med unntak av ein skule som trakk seg, returnerte svarkonvoluttane innan september 2009. I desember 2009 vart rektorane ved alle deltakande skular (med unntak av ein skule som trakk seg) sendt eit nytt informasjonsskriv (sjå vedlegg 8), oppfølgjarspørjeskjema til lærarane (sjå vedlegg 9), konvoluttar for kvart spørjeskjema og ein frankert svarkonvolutt. Alle skulane returnerte svarkonvoluttane innan mars 2010.

Totalt 283 lærarar frå dei 17 ungdomsskulane deltok i grunnlagsmålinga, medan 114 lærarar deltok i både grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga. For ei oversikt over antal lærarar frå dei ulike skulane som deltok i undersøkinga sjå tabell 1.

Tabell 1

Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga og antal lærarar som deltok i både grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga fordelt på dei 17 skulane

Skule	Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga	Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga
1	13	1
2	17	6
3	0	-
4	14	9
5	8	6
6	30	10
7	30	13
8	25	14
9	26	4
10	13	7
11	8	3
12	11	8
13	7	1
14	6	3
15	29	14
16	25	7
17	21	8
Totalt antal lærarar	283	114

Design

Intervensjonen består av to intervensjonsgrupper (A og B) og ei kontrollgruppe. I intervensjonsgruppe A og B skulle lærarane motta eit 45 minutt langt foredrag som presenterer tiltak for forebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Tiltaka skulle bli presenterte av to medlemmar frå Skeiv Ungdom Bergen eller Skeiv Ungdom Oslo/Akershus. I intervensjonsgruppe A skulle elevane i niande klasse i tillegg få besøk av to av medlemmane frå Skeiv Ungdom Bergen eller Skeiv Ungdom Oslo/Akershus som snakka om korleis det er å vere homofil og lesbisk. I kontrollgruppa skulle elevane ikkje motta nokon presentasjon eller besøk.

Dei 17 ungdomsskulane som deltok i undersøkinga, vart ved loddtrekning (randomisering) fordelte til dei tre gruppene stratifisert etter område (vestlandet vs austlandet). Blant skulane frå Midthordland (inkludert Bergen) vart fire av skulane trukke til å vere i intervensjonsgruppe A, tre av skulane vart trukke til å vere i intervensjonsgruppe B, medan

fire av skulane vart trukke til å vere i kontrollgruppa. Blant skulane i Oslo/Akershus vart to av skulane trukke til å vere i intervensjonsgruppe A, to av skulane vart trukke til å vere intervensjonsgruppe B, medan to av skulane vart trukke til å vere i kontrollgruppa. For ei oversikt over randomiseringa av skulane til dei tre gruppene stratifisert etter dei to områda: Midthordland og Oslo/Akershus sjå tabell 2. Skule nr. 3 trakk seg midtvegs i studien og er ikkje inkludert i seinare analysar.

Tabell 2

Randomisering av skular til dei tre intervensjonane stratifisert etter dei to områda: Midthordland og Oslo / Akershus.

Skule	Gruppe	Stad
1	Intervensjonsskule A	Oslo
2	Intervensjonsskule A	Oslo
3	Kontrollskule	Oslo
4	Intervensjonsskule B	Oslo
5	Intervensjonsskule B	Akershus
6	Intervensjonsskule B	Akershus
7	Intervensjonsskule A	Bergen
8	Kontrollskule	Bergen
9	Kontrollskule	Bergen
10	Kontrollskule	Bergen
11	Intervensjonsskule B	Bergen
12	Intervensjonsskule A	Bergen
13	Intervensjonsskule B	Øvrige Midthordland
14	Kontrollskule	Øvrige Midthordland
15	Intervensjonsskule B	Øvrige Midthordland
16	Intervensjonsskule A	Øvrige Midthordland
17	Intervensjonsskule A	Øvrige Midthordland

For ei oversikt over antall lærarar som deltok på grunnlagsmålinga og antal lærarar som deltok i både grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga fordelt på intervensjonsskulane og kontrollskulane sjå tabell 3.

Tabell 3

Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga og antal lærarar som deltok i både grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga fordelt på intervensjonsskulane og kontrollskulane

Gruppe	Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga	Antal lærarar som deltok i grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga
Antal lærarar frå intervensjonsskulane	199	77
Antal lærarar frå kontrollskulane	84	37
Totalt antal lærarar	283	114

Blant lærarane som deltok på oppføljarundersøkinga frå intervensjonsskulane, rapporterte 36 av lærarane at dei var til stade då lærarrettleiinga (ei skildring av denne kjem seinare) vart presentert, medan 31 av lærarane rapporterte at dei ikkje var til stades. Ti av lærarane frå intervensjonsskulane svara ikkje på dette spørsmålet.

Kartleggingsverktøy

Alle spørsmåla som er brukt i denne undersøkinga vart utvikla for dette formålet og kan sjåast i vedlegg 2 og 8.

Prosedyre

Opplæring ved Skeiv Ungdom

Tre ungdommar frå Skeiv Ungdom Oslo/Akershus og fire ungdommar frå Skeiv Ungdom Bergen deltok på eit helgekurs i Bergen, august 2009, der dei fekk opplæring i lærarrettleiinga om førebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Etter foredrag, plenumsdiskusjonar og gruppearbeid om temaet utarbeida dei to Skeiv Ungdom -lokalgruppene kvar sin powerpoint -presentasjon av lærarrettleiinga. Desse to presentasjonane vart seinare bearbeida og slått saman til ein felles presentasjon. Det var denne presentasjonen Skeiv Ungdom brukte då dei presenterte lærarrettleiinga for lærarane ved skulebesøka (sjå vedlegg 10 for den fullstendige powerpoint -presentasjonen). Deltakarane frå Skeiv Ungdom som deltok som samarbeidspartnarar i denne undersøkinga, var: (oppe frå venstre) Thea Erbe Thomasen, Line Halvorsrud, Lars Kristian Stensrud, (nede frå venstre) Lisa Bradley, Tor Andreas Bremnes, Tom Helge Rasmussen og (ikkje på biletet) Thomas Fjerestad.

Skulebesøka

Ungdommane i Skeiv Ungdom Oslo/Akershus presenterte lærarrettleiinga for lærarane ved dei fem intervensjonsskulane i Oslo og Akershus, medan ungdommane i Skeiv Ungdom Bergen presenterte lærarrettleiinga for lærarane ved fire av dei sju intervensjonsskulane i Midthordland. På grunn av sjukdom og andre uføresette hendingar blant medlemmane i Skeiv Ungdom Bergen presenterte prosjektleiar lærarrettleiinga for lærarane ved tre av skulane i Midthordland. Alle presentasjonane vart haldne i august til oktober 2009 og vara i ein skuletime (45 min). Presentasjonen bestod i hovudsak av ein introduksjon av lærarrettleiinga, og var farga av ungdommane sine egne erfaringar med temaet (sjå vedlegg 10 for presentasjonen).

Ungdommane i Skeiv Ungdom Oslo/Akershus besøkte elevane i niande klasse ved dei to intervensjonsskulane A i Oslo for å snakke om det å vere skeiv. På grunn av sjukdom og andre uføresette hendingar måtte ungdommane i Skeiv Ungdom Bergen avlyse å besøke elevane i niande klasse ved dei fire intervensjonsskulane A i Bergen og Øvrige Midthordland. For ei oversikt over skulebesøka sjå tabell 4

Tabell 4

Introduisering av lærarrettleiinga og elevbesøka frå Skeiv Ungdom ved dei ulike intervensjonsskulane

Skule	Gruppe	Stad	Lærarrettleiinga introdusert	Elevar besøk av Skeiv ungdom
1	Int. skule A	Oslo	To gutar og ei jente frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus	To gutar og ei jente frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus
2	Int. skule A	Oslo	Ein gut frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus	Ein gut frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus
7	Int. skule A	Bergen	To gutar frå Skeiv Ungdom Bergen	Skeiv Ungdom Bergen besøk avlyst
12	Int. skule A	Bergen	Prosjektlear i staden for Skeiv Ungdom Bergen	Skeiv Ungdom Bergen besøk avlyst
16	Int. skule A	Midthordland	Prosjektlear i staden for Skeiv Ungdom Bergen	Skeiv Ungdom Bergen besøk avlyst
17	Int. skule A	Øvrige	Prosjektlear i staden for Skeiv Ungdom Bergen	Skeiv Ungdom Bergen besøk avlyst
4	Int. skule B	Oslo	To gutar frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus	Nei
5	Int. skule B	Akershus	To gutar og ei jente frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus	Nei
6	Int. skule B	Akershus	To gutar frå Skeiv Ungdom Oslo/ Akershus	Nei
11	Int. skule B	Bergen	Ein gut og ei jente frå Skeiv Ungdom Bergen	Nei
13	Int. skule B	Øvrige	Ein gut og ei jente frå Skeiv Ungdom Bergen	Nei
15	Int. skule B	Midthordland	Ein gut og ei jente frå Skeiv Ungdom Bergen	Nei
3	Kontrollskule	Oslo	Nei	Nei
8	Kontrollskule	Bergen	Nei	Nei
9	Kontrollskule	Bergen	Nei	Nei
10	Kontrollskule	Bergen	Nei	Nei
14	Kontrollskule	Øvrige	Nei	Nei
		Midthordland	Nei	Nei

Lærarrettleiinga

Lærarrettleiinga har som mål å bidra til at lærarar kjenner igjen bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, og at lærarar kjenner seg kompetente til å reagere på denne typen ordbruk. Vidare er målsettinga at lærarane skal kjenne til kven som blir særleg krenka av denne ordbruken, at dei skal kunne forklare kvifor skulen ikkje aksepterer denne typen ordbruk, og avslutningsvis at lærarane skal kjenne til kva skulen sitt anti-mobbearbeid seier om bruken av homo- og horerelaterte skjellsord. Dette arbeidet er sentrert rundt fire tiltak som kort er skildra under.

- Tiltak på skulenivå:
 - o Etablere nulltoleranse mot bruken av “homo” og “hore” som skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing: Ein uttala skulepolicy om nulltoleranse mot bruken av denne typen skjellsord vil kunne bidra til konsistente reaksjonar frå lærarane samla sett, samt forplikte lærarane til å slå ned på åtfërda kvar gong. Dette vil òg føre til at elevane ikkje opplever det som tilfeldig om denne typen ordbruk fører til sanksjoner. Å involvere elevrådet og foreldre i prosessen på skular der det er tradisjon for dette vert òg tilrådd. I tillegg kan dette framme gehør for reglane blant elevane.
 - o Bygge og bruke kompetanse blant lærarane i førebygging og handtering av bruken av “homo” og “hore” som skjellsord: Ved å bruke ein planleggingsdag eller fagdag på ein gjennomgang av temaet og lærarrettleiinga kan prosessen med å auke kompetansen på området settast i gong. Vidare kan skulen stadfeste ein nulltoleranse og utarbeide strategiar for gjennomføring av dette.
- Tiltak på klassenivå:
 - o Auke kunnskapen hos elevane om konsekvensane av bruken av “homo” og “hore” som skjellsord. Enkelte elevar er ikkje klare over at orda dei bruker bygger på negative meiningar om homoseksualitet og/eller kvinner og kvinners seksualitet. Eit viktig skritt er dermed å formidle til elevane at alle medelevar kan bli såra av bruken av desse typene skjellsord. Det kan då vera gunstig å ta opp denne tematikken i undervisning og samtale med elevane, samt drøfte grunnar for å førebygge og handtere bruken av desse skjellsorda. Ein måte å oppnå auka bevisstheit rundt tematikken kan vere å bruke strukturerte aktivitetar.
 - o Ta avstand frå og slå ned på bruken av “homo” og “hore” som skjellsord: Det er viktig at lærarane grip inn ved bruken av denne typen skjellsord, på same måte som dei ville reagert ved bruk av rasistiske eller andre ikkje-akseptable ytringar. Det anbefalast at ein følgjar Olweus’ (1994) si rettleiing om å raskt og bestemt gripe inn i situasjonar der hendinga skjer, eller der det er mistanke om denne typen ordbruk. Elevane bør vidare få beskjed om kva type åtfærd og

språkbruk skulen reagerer på, kvifor språkbruken ikkje er akseptabel, og at gjenteke åtfærd fører til sanksjonar.

For å lese heile lærarrettleinga, sjå vedlegg 1

Etikk

Prosjektet er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Intervensjonen inneber fleire situasjonar og handlingar som fordrar ei etisk medvite innstilling. Det å gripe inn når elevar bruker ord og vendingar som for nokre elevar kan vere personleg ømtåleleg ("hore", "homo"), inneber ein fare for å krenke elevar. Samstundes er lærarar trena i nettopp det å takle slike potensielt delikate situasjonar, og me vurderer det ikkje som naudsynt med spesielle etiske prosedyrar. Når det gjeld spørjeskjema, gjeld òg at for mange kan emna oppfattast som nærgåande. Samstundes er spørsmåla og samanhengen dei inngår i, gjort så enkle og betryggande som mogleg, og me vurderer faren for å krenke elevar eller å gjere dei urolege, som svært liten. For lærarane sin del kan det òg tenkast situasjonar som dei opplever som nærgåande og vanskelege. Men heile intervensjonsstudien føregår i rammer av det å ha arbeid som lærar, og me vurderer difor dei etiske utfordringane vedrørande lærardeltakinga som svært små.

Atterhald om generalisering

Relativt få av skulane som vart inviterte til å delta i studien, valte å takke ja. Med ein svarprosent på berre 17% er det muleg at leiinga ved skulane som sa seg villige til å delta i prosjektet, skil seg frå skulane som takka nei til å delta og skulane som ikkje svarte. Det kan hende at skulane som deltok, har meir ressursar og tid til å drive denne type prosjekt, eller det kan hende at skulane som deltok, har meir problem med denne type kallenamn og såleis prioriterte å delta. Det kan òg hende at leiinga ved desse skulane var meir opptekne av problematikken dette prosjektet handlar om, og såleis valte å delta. Sidan det å svare på spørjeskjema var frivillig kan det hende at lærarane som valte å delta, skil seg frå lærarane

som ikkje valte å delta ved dei enkelte skulane. Vidare var det stor nedgang i talet på dei som svarte på oppfølgjarundersøkinga. Det kan tenkast at desse lærarane skil seg frå dei som valte å ikkje svare på oppfølgjarundersøkinga. Dette gjer at ein i denne undersøkinga må ta atterhald om generalisering.

Me bør nemne at det å rapportere om egen og andres atferd alltid inneberer usikkerheit om presisjon. All informasjon frå lærerne er basert på at spørsmåla fra vår side er relevante, tydelege og eintydige. Det er alltid eit spørsmål om dette er tilfelle. Det har ikkje kome kommentarar på at spørsmåla er uklare el.l, så me har en viss tillit til at dei har fungert.

Vidare må det nemnast at skulane relativt sett kom frå små geografiske område. Alle skulane som deltok, kom frå ein av dei to største byane i Noreg, eller i nær avstand frå desse byane. Det kan dermed vere muleg at funna frå studien ikkje i like stor grad kan generaliserast til dei resterande skulane i Noreg som har større avstand frå ein storby.

Prosedyrane for implementering av intervensjonen ved dei enkelte skulane varierte òg, og det er dermed muleg at effekten av intervensjonen varierer skulane imellom. Gjennomføringa av intervensjonen på skulane i kategori A, der ein presentasjon frå Skeiv Ungdom var planlagt, blei heller ikkje gjennomført som planlagt då representantane frå Skeiv Ungdom Bergen, grunna uførsette hendingar, berre var i stand til å gjennomføre fire av dei sju planlagde presentasjonane. Det at prosjektleiaren gjennomførte dei resterande presentasjonane, kan ha påverka resultatane frå lærarane ved desse skulane. Sidan medlemmane frå Skeiv Ungdom berre fekk ei avgrensa opplæring som vara ei helg, kan det òg vere at kvaliteten på ungdommane sine presentasjonar kan ha variert noko.

Vidare er studien i stor grad basert på lærarane sine rapportar og det er dermed muleg at både grunnlagsmålingane og dei rapporterte endringane i større grad er forankra i lærarane sine oppfatningar enn i dei reelle forholda ved skulane. Det er likevel verdt å nemne at ei gjennomføring av ein studie som brukar metodar utover lærarane og/eller elevane sine sjølvrapporterte opplevingar, ville vore betydeleg meir ressurskrevjande og vanskeleg å gjennomføre.

Resultat

I gjennomgangen av resultatata byrjar me med å presentere data om andelen lærarar som tidlegare har fått opplæring i tematikken me tek opp i denne undersøkinga og i kva grad skulane allereie har jobba for å førebyggje og handtere homo- og horerelaterte kallenamn. Me presenterer vidare observert bruk av homo- og horerelaterte kallenamn. Desse data er henta frå grunnlagsmålingane ved den fyrste datainnsamlinga blant lærarane.

I andre del legg me fram data som viser effekten av tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn. Utfallsvariablane som viser effekten av tiltaka er:

- Skulen sin policy og retningslinjer
- Tematikk teke opp i klassen
- Kompetanse
- Inngripen når ein elev kallar ein annan elev for homo- og horerelaterte kallenamn

I tillegg har me inkludert:

- Observert bruk av homo- og horerelaterte kallenamn

Frekvensen av kvar av desse utfallsvariablane ved grunnlagsmålinga vert fyrst presentert i ein tabell. Vidare presenterer me i kva grad utfallsvariablane har endra seg frå grunnlagsmålinga (før) til oppfølgjarundersøkinga (etter). Ei grafisk framstilling av kvar utfallsvariabel før og etter lærarretteiinga kan finnast i vedlegg 11. Desse data er henta frå den fyrste og andre datainnsamlinga blant lærarane.

Sidan ikkje alle lærarane var til stades då lærarretteiinga vart presentert skil me mellom lærarane ved intervensjonsskulane som var til stades på presentasjonen, og lærarane ved intervensjonsskulane som ikkje var til stades på presentasjonen. I grafane i vedlegg 11 vil ein òg kunne samanlikne utfallsvariablane blant dei to gruppene lærarar frå intervensjonsskulane med utfallsvariablane blant lærarane frå kontrollskulane.

I tredje del legg me fram data frå intervju med rektorane ved intervensjonsskulane om skulen si oppfølging av tiltaka på skulenivå. Me vil her presentere i kva grad skulane har lykkast med å ta opp førebygging og handtering av homo- og horerelaterte skjellsord i fellesskap, og i kva

grad skulane har lykkast med å introdusere ein policy mot bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, og retningslinjer for korleis ein skal handtere homo- og horerelaterte skjellsord.

Grunnlagsmålinga

Opplæring frå grunn- eller vidareutdanning

Tabell 5 viser andelen lærarar som oppgjer at dei har fått opplæring i ulike tema i grunn- eller vidareutdanninga si. Medan majoriteten (79% - 80%) rapporterer at dei har fått opplæring om mobbing og førebygging og handtering av mobbing, oppgjer under halvparten av lærarane (19% - 40%) at dei har lært om kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering i grunn- eller vidareutdanninga. Endå færre (13% - 15%) oppgjer vidare at dei har lært om førebygging og handtering av ”homo” og ”hore” som skjellsord i grunn- eller vidareutdanninga si.

Tabell 5

Lærarar som rapporterer at dei har fått opplæring i ulike tema i grunn- eller vidareutdanning

	n	%
Mobbing	222	79
Kjønnsrelatert mobbing	108	38
Seksuell trakassering	114	40
Homofobisk erting	52	19
Førebygging av mobbing	223	80
Handtering av mobbing	207	74
Førebygging av elevars bruk av homo-relaterte skjellsord	40	14
Handtering av elevars bruk av homo-relaterte skjellsord	37	13
Førebygging av elevars bruk av hore-relaterte skjellsord	41	15
Handtering av elevars bruk av hore-relaterte skjellsord	41	15

Policy og retningslinjer

Tabell 6 viser korleis lærarane ved grunnlagsmålinga svara på spørsmål om skulen deira har ein skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, og i kva grad dei synast at slike policyar er/ville vore nødvendige. Vidare viser tabellen lærarane sine

svar på spørsmål om skulen dei arbeider ved, har retningslinjer for handtering av homo- og horerelaterte skjellsord.

Det var vesentleg fleire lærarar som rapporterte at skulane dei arbeider ved ikkje har policy om nulltoleranse, enn det var lærarar som rapporterte at slik policy var innført. Det var derimot betrakteleg fleire lærarar som meinte at slike policyar ville vore nødvendige, enn det var lærarar som meinte at slike policyar ikkje ville vore nødvendige. Lærarane rapporterte på same måte at det var betrakteleg færre skular som har skriftlige retningslinjer for handtering av homo- og horerelaterte skjellsord, enn skular som har slike retningslinjer. Det var òg betrakteleg fleire lærarar som meinte at slike retningslinjer ville vera nødvendige, enn det var lærarar som meinte at skriftlege retningslinjer ikkje ville vore nødvendige. (For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingundersøkinga, sjå Vedlegg 11.)

Kompetanse

Tabell 7 viser lærarane sin sjølvrapporterte kompetanse i å slå ned på homo- og horerelaterte skjellsord samt sjølvrapportert kompetanse i å kunne forklare elevane kvifor dei ikkje skal kalle nokon homorelaterte skjellsord

Majoriteten av lærarane rapporterte at dei kjenner seg kompetente til å slå ned på homo- og horerelaterte skjellsord, medan ein liten andel rapporterte at dette ikkje har vore aktuelt. Lærarane som rapporterte at det ikkje hadde vore aktuelt, vart ikkje tekne med i dei andre analysane. Majoriteten av lærarane rapporterer òg at dei kjenner seg kompetente til å forklare elevane kvifor dei ikkje skal bruke homonegative kallenamn ovanfor andre elevar. Den vesle andelen lærarar som rapporterte at dette ikkje hadde vore aktuelt, blei òg her utelate frå den neste analysen. (For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingsundersøkinga sjå Vedlegg 11.)

Tabell 6

Andel lærarar som har politiar og retningslinjer

Andel lærarar som har...	skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homorelaterte skjellsord		skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homorelaterte skjellsord		skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homorelaterte skjellsord		skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homorelaterte skjellsord	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Har policy og synes det er nødvendig	45	17	50	18	37	14	38	14
Har policy men synes ikkje det er nødvendig	2	1	3	1	7	3	7	3
Har ikkje policy men synes det ville vere nødvendig	111	41	98	36	119	44	117	43
Har ikkje policy og synes ikkje det er nødvendig	33	12	37	14	44	16	45	16
Veit ikkje	82	30	86	31	66	24	67	25

Tabell 7

Lærarane sin sjølvrapporterte kompetanse i handtering av homo- og horerelaterte skjellsord

Sjølvrapportert kompetanse i å...	slå ned på bruken av homorelaterte skjellsord blant elevane		slå ned på bruken av horerelaterte skjellsord blant elevane		kunne forklare elevane kvifor dei ikkje skal kalle nokon homorelaterte kallenamn	
	n	%	n	%	n	%
Svært godt kompetent	50	18	49	18	56	21
Godt kompetent	171	62	177	63	164	60
Dårleg kompetent	35	13	35	13	41	15
Svært dårleg kompetent	8	3	5	2	3	1
Det har ikkje vore aktuelt	13	5	13	5	9	3

Tema teke opp i ein klassesstime

Tabell 8 viser kor ofte lærarane ved grunnlagsmålinga rapporterte at dei har teke opp tema som kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting, seksuell trakassering, bruken av homonegative skjellsord, bruken av horerelaterte skjellsord, konsekvensar av å kalle nokon homorelaterte ord som skjellsord, og konsekvensane av å kalle nokon horerelaterte ord som skjellsord, i løpet av ein skuletime det siste året.

Homorelaterte skjellsord var det temaet flest lærarar (57%) rapporterte å ha teke opp i ein skuletime i løpet av det siste året, medan seksuell trakassering var det temaet som var teke opp av færrest lærarar (47%) i løpet av det siste året (Dei resterande kategoriane låg mellom desse verdiane). For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingsundersøkinga, sjå Vedlegg 11.

Tabell 8

Førekost av utvalte tema teke opp i ein klassetime det siste året

	Kjønnsrelatert mobbing		Homofobisk ertering		Seksuell trakassering		Bruken av homonegative skjellsord		Bruken av homorelaterte skjellsord		Konsekvensane av å kalle nokon homorelaterte ord som skjellsord		Konsekvensane av å kalle nokon horerelaterte ord som skjellsord	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Månadleg eller oftare	24	9	16	6	14	6	15	6	12	5	10	4	10	4
Eit par gonger	76	30	65	26	70	28	86	34	83	33	73	29	74	29
Ein gong	39	15	47	19	37	15	42	17	40	16	40	16	40	16
Aldri	115	45	126	50	134	53	108	43	118	47	132	52	131	46

Å gripa inn når ein elev kallar ein annan elev for homo- og horerelaterte kallenamn

Tabell 9 viser kor ofte lærarane ved grunnlagsmålinga rapporterte at dei grip inn når dei høyrer ein elev kalle ein annan elev ”homo”, ”homse”, ”soper”, ”lesbe”, ”hore”, ”fytte”, eller ”bitch”.

Mellom 44% og 47% av lærarane rapporterer at dei grip inn kvar gong dei høyrer homo-relaterte kallenamn bli brukt og 46% til 55% rapporterer at dei grip in kvar gong dei høyrer ein elev bli kalla hore/bitch/fytte. Mellom 0% og 2% av lærarane rapporterer at dei aldri grip inn ved desse kallenamna. Mellom 7% og 20% av lærarane rapporterer at dei aldri har høyrte dei ulike orda bli brukt, og at det dermed ikkje har vore ei aktuell problemstilling. Desse blei tekne ut frå vidare analysar. (For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingsundersøkinga, sjå Vedlegg 11.)

Observert bruk av homo- og horerelaterte kallenamn blant elevane

Tabell 10 viser kor ofte lærarane rapporterer at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for ”homo”, ”homse”, ”lesbe” eller liknande ord det siste året, kor ofte dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar dette som skjellsord, på ein venskapleg måte, og kor ofte lærarane seier dei har høyrte elevar mobbe ein eller fleire elevar ved å kalle dei desse orda.

I underkant av halvparten av alle lærarane (48%) rapporterte at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for ”homo”, ”homse”, ”lesbe” eller liknande ord månadleg eller oftare det siste året, medan ein tredjedel (35%) rapporterer at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar dette som skjellsord månadleg eller oftare. Ein av fem (20%) rapporterer vidare at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for ”homo”, ”homse”, ”lesbe” eller liknande ord på ein vennskapeleg måte månadleg eller oftare, medan omtrent like mange lærarar (19%) rapporterer at dei har høyrte elevar mobbe ein eller fleire elevar ved å kalle dei ”homo”, ”homse”, ”soper”, ”lesbe” eller liknande ord månadleg eller oftare det siste året. (For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingsundersøkinga, sjå Vedlegg 11.)

Tabell 9

Førekomst av at lærar grip inn når ein elev kallar ein annan elev ulike kallenamn

Førekomst av inngripen når ein lærar høyrer ein elev kalle ein annan elev for...	«homo»		«homse»		«soper»		«lesbe»		«hore»		«fitte»		«bitch»	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kvar gong det skjer	130	47	128	47	121	44	120	44	149	54	150	55	125	46
Som oftast når det skjer	98	35	100	36	81	30	88	32	85	31	80	29	85	31
Av og til når det skjer	28	10	26	10	17	6	17	6	17	6	12	4	31	11
Aldri når det skjer	1	0	1	0	0	0	0	0	2	1	0	0	6	2
Det har ikkje skjedd	20	7	20	7	56	20	47	17	24	9	33	12	26	10

Tabell 10

Førekost av observasjonar av at elevar har kalla ein eller fleire elevar for "homo", "homse", "homse", "lesbe" eller liknande ord det siste året

	Høyrte ordbrukt		Høyrte ord som skjellsord		Høyrte ord på venskapleg måte		Høyrte ord som mobbing	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Det har ikkje skjedd det siste året	20	7	46	17	139	50	108	39
Berre ein sjeldan gong	126	45	138	50	85	31	116	42
Månadleg	42	15	33	12	20	7	17	6
2 eller 3 gonger i månaden	39	14	28	10	19	7	18	7
Omtrent 1 gong i veka	27	10	18	7	7	3	12	4
Fleire gonger i veka	26	9	16	6	8	3	6	2

Observert bruk av horerelaterte kallenamn blant elevane

Tabell 11 viser kor ofte lærarane rapporterer at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for "hore" eller liknande ord, kor ofte dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar dette på ein venskapleg måte, og kor ofte lærarane seier dei har høyrte elevar mobbe ein eller fleire elevar ved å kalle dei desse orda.

Om lag ein fjerdedel av lærarane (27%) rapporterer at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for "hore" eller liknande ord månadleg eller oftare det siste året, medan ein av ti (10%) rapportere at dei hadde høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar dette på ein vennskapeleg måte månadleg eller oftare det siste året. På spørsmål om lærarane hadde høyrte elevar mobbe ein eller fleire elevar ved å kalle dei "hore" eller liknande ord, var det 13% av lærarane som svara at dei hadde høyrte dette månadleg eller oftare.

Frå lærarane sine sjølvrapporterte observasjonar av elevane sin ordbruk, ser det ut til at elevane bruker homorelaterte kallenamn oftare enn horerelaterte kallenamn når lærarane er til stades. Kva dette kan skyldast vil me ikkje kunne gå nærare inn på her. (For endringar frå grunnlagsundersøkinga til oppfølgingsundersøkinga, sjå Vedlegg 11.)

Tabell 11

Førekost av observasjonar av at elevar har kalla ein eller fleire elevar for "hore" eller liknande ord det siste året

	Høyrte ordbruken		Høyrte brukt på venskapleg måte		Høyrte brukt som mobbing	
	n	%	n	%	n	%
Det har ikkje skjedd det siste året	56	20	167	60	116	42
Berre ein sjeldan gong	150	54	83	30	126	46
Månedleg	28	10	14	5	13	5
2 eller 3 gonger i månaden	27	10	5	2	16	6
Omtrent 1 gong i veka	11	4	5	2	3	1
Fleire gonger i veka	7	3	4	1	3	1

Effekten av tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn

Lærarane som var til stades på presentasjonen

Intervensjonen såg ut til å ha ein ønskje effekt på nokre område. Blant lærarane som var til stades på presentasjonen, var det ein større andel lærarar som rapporterte at skulen deira har ein policy om nulltoleranse mot homo- og horerelaterte skjellsord (statistisk signifikant)¹ og ein større andel som rapporterte at dei grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for ”soper” og ”lesbe” etter dei hadde delteke i intervensjonen, samanlikna med før dei fekk tiltaka presentert (statistisk signifikant) (Sjå tabell 12). Det var òg ein større andel lærarar som sa at skulen deira har retningslinjer for korleis handtere homo- og horerelaterte skjellsord etter intervensjonen enn før intervensjonen. Vidare var det ein større andel lærarar som sa at dei har teke opp kjønnsrelatert mobbing, og konsekvensane av å kalle nokon homorelaterte skjellsord, som tema i ein klassesstime det siste året ved oppføljarundersøkinga samanlikna med grunnlagsmålinga.

På motsett side var det ikkje fleire av lærarane som var til stades på presentasjonen, som rapporterte at dei hadde auka kompetanse i å slå ned på homo- og horerelaterte skjellsord, eller auka kompetanse i å forklare elvane kvifor dei ikkje skal kalle nokon homo-relaterte kallenamn. Ved oppføljarundersøkinga var det heller ikkje fleire av desse lærarane som rapporterte at dei hadde teke opp tema som homofobisk erting, seksuell trakassering, bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, eller konsekvensar av å kalle nokon horerelaterte skjellsord. Det var heller ikkje fleire av lærarane som var til stades på presentasjonen som rapporterte å ha gripe inn kvar gong ein elev kalla ein annan elev for ”homo”, ”homse”, ”hore”, ”fitte” og ”bitch”. Blant lærarane som var til stades på presentasjonen, var det det same antal lærarar som rapporterte at dei hadde høyrte elevar kalle kvarandre homo- eller horerelaterte kallenamn ved oppføljarundersøkinga, samanlikna med grunnlagsmålinga.

¹ Når me i drøftinga av funna refererer til observerte endringar eller forskjellar, refererer me til funna som viser at det var ein statistisk signifikant forskjell på korleis lærarane svara på spørsmåla ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga, eller til funna som viser at det var minimum 20% lærarar som svara annleis på oppføljarundersøkinga, samanlikna med grunnlagsmålinga.

Tabell 12

Endring frå grunnlagsmålinga til oppfølgjarmålinga (1 av 2)

	Til stade på presentasjonen			Ikkje til stade på presentasjonen			Kontrollskuler		
	%	n	p (Mc Nemar test)	%	n	p (Mc Nemar test)	%	n	p (Mc Nemar test)
Har skriftleg policy mot homorelaterte skjellsord	+ 29	19	.02	+ 7	20	.50	+ 9	21	1.00
Syns det er viktig med skriftleg policy mot homorelaterte skjellsord	- 11	19	1.00	+ 1	20	1.00	+ 7	21	1.00
Har skriftleg policy mot horereaterte skjellsord	+ 32	20	.01	+ 7	20	.25	+11	22	.69
Syns det er viktig med skriftleg policy mot horerelaterte skjellsord	- 7	20	1.00	+ 3	20	1.00	+ 10	22	.63
Har retningslinjer for korleis handtere homorelaterte skjellsord	+ 21	28	.29	+ 10	21	.25	- 8	25	.63
Syns det er viktig med retningslinjer for korleis handtere homorelaterte skjellsord	+ 4	28	1.00	+ 14	21	1.00	- 4	25	1.00
Har retningslinjer for korleis handtere horerelaterte skjellsord	+ 26	27	.07	+ 4	22	1.00	-10	23	.25
Syns det er viktig med retningslinjer for korleis handtere horerelaterte skjellsord	+ 7	27	1.00	+ 11	22	1.00	- 3	23	1.00
Kjenner seg kompetente til å slå ned på homorelaterte kallenamn	+ 3	36	1.00	+ 6	35	1.00	+ 4	34	1.00
Kjenner seg kompetente til å slå ned på horerelaterte kallenamn	0	26	1.00	- 3	26	1.00	+ 11	25	.69
Kjenner seg kompetent til å forklare elevane kvifor dei ikkje skal bruke homorelaterte skjellsord	+ 3	31	.38	- 6	32	.22	+ 8	33	.25
Har teke opp kjønnsrelatert mobbing som tema i ein klasstime det siste året	+ 21	32	.09	+ 5	30	.75	+ 4	35	1.00
Har teke opp homofobisk erting som tema i ein klasstime det siste året	+ 11	31	.58	+ 2	30	1.00	+ 3	35	1.00
Har teke opp seksuell trakassering som tema i ein klasstime det siste året	0	32	1.00	+ 14	30	.34	+ 14	35	.18
Har teke opp homonegative skjellsord som tema i ein klasstime det siste året	+ 13	31	.39	+ 13	30	.34	0	35	1.00
Har teke opp horerelaterte skjellsord som tema i ein klasstime det siste året	+ 5	32	.77	+ 8	30	.51	- 2	35	1.00
Har teke opp konsekvensane av å kalle nokon for homonegative skjellsord som tema siste året	+ 21	32	.09	+ 18	30	.26	+ 5	35	1.00
Har teke opp konsekvensane av å kalle nokon horerelaterte skjellsord som tema siste året	+ 18	35	.18	+ 15	30	.29	0	35	1.00

Tabell 12

Endring frå grunnlagsmålinga til oppfølgjarmålinga (1 av 2)

	Til stade på presentasjonen			Ikkje til stade på presentasjonen			Kontrollskuler		
	%	n	p (Mc Nemar test)	%	n	p (Mc Nemar test)	%	n	p (Mc Nemar test)
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Homo"	+ 14	33	.22	+ 3	28	.77	- 4	32	1.00
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Homse"	+ 13	33	.22	+ 11	27	.55	+ 1	31	.73
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Soper"	+ 21	24	.03	+ 3	22	1.00	- 4	24	1.00
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Lesbe"	+ 21	26	.03	+ 9	23	1.00	- 1	24	1.00
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Hore"	+ 13	33	.29	+ 1	27	1.00	+ 11	31	.38
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Fitte"	+ 16	31	.06	- 3	26	1.00	+ 7	28	.63
Grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev "Bitch"	+ 7	31	.38	+ 6	25	.77	+ 5	29	.69
Høyrte elevar kalle ein annan elev "homo", "homse", "lesbe" el månadleg eller oftare	- 19	36	.07	- 24	30	.04	+ 3	35	1.00
Høyrte elevar kalle ein annan elev "hore" el månadleg eller oftare	+ 14	36	.27	- 24	30	.01	+ 2	34	1.00

Lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen

Blant lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen ved intervensjonsskulane var det ein mindre andel lærarar som rapporterte at dei hadde høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar homo- og horerelaterte kallenamn månadleg eller oftare, ved oppfølgjarundersøkinga samanlikna med grunnlagsmålinga (statistisk signifikant).

Det var derimot ingen endring i andel lærarar som ikkje var til stades på presentasjonen, som rapporterte at dei hadde policy og retningslinjer mot homo- og horerelaterte skjellsord, eller som rapporterte at dei hadde teke opp tema knytt til homo- og horerelaterte skjellsord i ein klassesstime det siste året. Det var vidare heller ingen endring i andel av lærarane som rapporterte at dei hadde gripe inn kvar gong dei høyrte ein elev kalle ein annan elev for "homo", "homse", "soper", "lesbe", "hore", "fitte" eller "bitch".

Lærarane frå kontrollskulane

Blant lærarane frå kontrollskulane var det ingen (statistisk signifikante) forskjellar på korleis lærarane svara ved grunnlagsmålinga samanlikna med oppfølgjarundersøkinga på spørsmål om dei har høyrte homo- og horerelaterte kallenamn månadleg eller oftare. Det var vidare ikkje fleire som rapporterte at dei har skulepolicyar og retningslinjer knytt til homo- og horerelaterte kallenamn, at dei grip inn ved homo- og horerelaterte skjellsord kvar gong det skjer, at dei har teke opp tema knytt til homo- og horerelaterte skjellsord i ein klassesstime det siste året, eller at dei syns dei har kompetanse på dette temaet etter dei hadde delteke i undersøkinga.

Diskusjon

Opplæring frå grunn- eller vidareutdanning

Berre ein liten del av lærarane i undersøkinga oppgav at dei i grunn- eller vidareutdanning hadde fått opplæring i tema som seinare vart introdusert på intervensjonsskulane. Dei fleste hadde derimot fått opplæring i tema som har med mobbing å gjere. Sidan bruken av homo- og horerelaterte kallenamn ser ut til å vere utbreidd blant elevane i ungdomsskulen, kunne det vore ein fordel om lærarutdanningane tok opp tema som kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting, seksuell trakassering og førebygging og handtering av elevs bruk av homo- og horerelaterte kallenamn som ein obligatorisk del av undervisninga. Denne tematikken kunne til døme blitt integrert som ein del av mobbeundervisninga som lærarane får.

Policy og retningslinjer

Som ein følgje av å delta i intervensjonsstudien kan det sjå ut til at lærarane som var til stades ved presentasjonen, sjølv introduserte ein policy om nulltoleranse mot homo- og horerelaterte kallenamn, og retningslinjer for korleis handtere homo- og horerelaterte kallenamn. Blant lærarane som var til stades på presentasjonen, men ikkje blant lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen, var det ein auka andel lærarar som rapporterte at skulen deira har slike policyar og retningslinjer ved oppføljarundersøkinga². Sidan etablering av policyar og retningslinjer skjer på skulenivå kunne ein forvente at lærarane som var til stades på presentasjonen, og lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen, ved dei same intervensjonsskulane skulle rapportere like erfaringar med omsyn til om skulen deira har policyar og retningslinjer eller ikkje. Det fann me ikkje i denne studien. Det kan såleis hende at dei observerte endringane til dels var eit resultat av lærarane sine *bevisstgjerings* kring skulen sine policyar og retningslinjer. Ei forklaring til desse funna kan vere at endringane

² Når me i drøftinga av funna refererer til observerte endringar eller forskjellar, refererer me til funna som viser at det var ein statistisk signifikant forskjell på korleis lærarane svara på spørsmåla ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga, eller til funna som viser at det var minimum 20% lærarar som svara annleis på oppføljarundersøkinga, samanlikna med grunnlagsmålinga.

blant intervensjonsskulane kan skuldast at nokre intervensjonsskular introduserte policyar og retningslinjer etter at tiltaka vart presentert ved skulane, men at det berre var lærarane som var til stades på presentasjonen som registrerte dette. Dei auka endringane kan òg skyldast at ein større andel lærarar som var til stades på presentasjonen, gjorde seg kjende med kva policyar og retningslinjer skulane allereie hadde frå før, utan at det var fleire skular som faktisk introduserte policyar og retningslinjer.

Med tanke på at ein større andel lærarar som var til stades på presentasjonen rapporterte at dei hadde policyar og retningslinjer etter intervensjonen enn før intervensjonen, kunne ein kanskje vente seg at det òg var ein større andel lærarar som meinte det er nødvendig med slike policyar og retningslinjer. Det me deirmot fann i denne undersøkinga var at ein like høg andel lærarar meinte det var nødvendig med slike policyar og retningslinjer i etterkant av intervensjonen, som før tiltaka vart introduserte for lærarane. Moglege grunnar til dette kan vere at skuleleiinga som sa ja til å delta i denne undersøkinga, meinte det var viktigare å introdusere policyar og retningslinjer, enn det lærarane ved skulane syns det var.

Kompetanse

Lærarane som deltok i intervensjonsstudien, ser ikkje ut til å synast at dei har fått meir kompetanse i å slå ned på homo- og horerelaterte kallenamn, eller kompetanse i å kunne forklare elevane kvifor dei ikkje skal kalle nokon homonegative skjellsord som ein følgje av å delta i intervensjonsstudien. I utgangspunktet, før skulen deltok i intervensjonsstudien, var det ein høg andel lærarar som rapporterte at dei hadde kompetanse kring dette temaet. Ein såkalla "tak-effekt" kan såleis vere ein av årsakane til at dei introduserte tiltaka ikkje førte til auka sjølvrapportert kompetanse blant lærarane. Andre årsakar kan vere at dei introduserte tiltaka ikkje vart fylgt opp av lærarane, at tiltaka ikkje var omfattande nok, eller at tiltaka ikkje tilførde lærarane kunnskap dei ikkje hadde frå før.

Tema teke opp i ein klassetime

Som ei følgje av å delta i intervensjonsstudien kan det sjå ut til at fleire av lærarane som var til stades på presentasjonen tok opp temaet kjønnsrelatert mobbing og konsekvensar av å kalle

nokon homo- relaterte skjellsord som tema i ein klasstime. Deltakinga i intervensjonsstudien såg derimot ikkje ut til å ha fått lærarane til å ta opp homofobisk erting, seksuell trakassering, bruken av homo- og horerelaterte kallenamn, eller konsekvensane av å kalle nokon horerelaterte kallenamn i like stor grad. Blant lærarane ved skulane som deltok i intervensjonsstudien, men som sjølv ikkje var til stades på presentasjonen, var det ikkje ein betydeleg andel fleire lærarar som rapporterte at dei hadde teke opp nokre av desse tema i ein klasstime etter at skulen samla sett hadde vore med i undersøkinga. Dette kan tyde på at skulane som deltok i intervensjonen, ikkje gjekk inn for ein samla strategi om å ta opp tema knytt til homo- og horerelaterte kallenamn ved skulane. I staden var det naudsynt at lærarane hadde vore til stades på presentasjonen for at fleire skulle ta opp kjønnsrelatert mobbing og konsekvensane av å kalle nokon homorelaterte skjellsord som tema i ein klasstime. Nett kvifor lærarane valte å ta opp desse tema, og ikkje bruken av horerelaterte skjellsord til dømes, veit me ikkje. Blant lærarane frå kontrollskulane var det inga endring i andelen lærarar som tok opp tema skildra ovanfor i ein klasstime. Samla sett var det ein større andel lærarar frå intervensjonsskulane som var til stades på presentasjonen enn lærarar som ikkje var til stades, som sa at dei hadde teke opp temaet kjønnsrelatert mobbing og konsekvensar av å kalle nokon homorelaterte kallenamn. Difor er det grunn til å tru at deltaking i intervensjonen kan ha ført til at fleire lærarar tok opp desse tema i ein klasstime som eit resultat av deltakinga i intervensjonen.

Å gripa inn når ein elev kallar ein annan elev for homo- og horerelaterte kallenamn

Deltaking i intervensjonsstudien ser ut til å ha fått fleire lærarar som var til stades på presentasjonen til å gripe inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "soper" eller "lesbe", men ikkje når dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "homo", "homse", "hore", "fitte" eller "bitch". Etter å ha blitt presenterte for tiltaka var fleire av lærarane med andre ord klare for å gripe inn kvar gong dei høyrer nokre (men ikkje alle) dei oppgjevne homorelaterte kallenamna, men ikkje når dei høyrer horerelaterte kallenamn. Grunnen til at det er fleire lærarar som seier at dei grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "soper" eller "lesbe" men ikkje dei andre kallenamna kan tyde på at fleire lærarar ser på desse orda som meir uønska enn dei andre kallenamna etter dei hadde blitt med i intervensjonen. Blant lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen ved

intervensjonsskulane, var det inga endring i andelen lærarar som sa dei grip inn kvar gong dei høyrer homo- og horerelaterte kallenamn. Dette kan tyde på at intervensjonsskulane etter deltakinga i intervensjonen ikkje gjekk samla inn for at alle lærarane skulle slå ned på homo- og horerelaterte kallenamn. Sidan det berre var lærarane som var til stades på presentasjonen, som var meir klare for å slå ned på homorelaterte kallenamn, kan det sjå ut til at den auka inngripen ved homorelaterte kallenamna kan skuldast sjølve introduseringa av lærarrettleiinga.

Observert bruk av homo- og horerelaterte kallenamn blant elevane

Det var ein nedgang i andelen lærarar som rapporterte at dei har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for homo- og horerelaterte kallenamn månadleg eller oftare blant lærarane som *ikkje* var til stades då tiltaka vart presenterte ved intervensjonsskulane, medan det ikkje var ein reduksjon i rapportert overhøyrte ordbruk blant lærarar som var til stades då tiltaka vart presenterte og blant lærarane ved kontrollskulane. Dette kan ha fleire årsaker. Ei årsak kan vere at elevane ved intervensjonsskulane brukte desse kallenamna sjeldnare som eit resultat av skulen si samla deltaking i intervensjonen. Ei anna årsak kan vere at lærarane ved intervensjonsskulane samla sett vart flinkare til å slå ned på denne type skjellsord som eit resultat av deltaking i intervensjonen. Dersom deltaking i intervensjonen skulle føre til redusert homo- og horerelaterte skjellsord kunne ein derimot forvente å finne same redusert førekomst i observerte ordbruk blant lærarane som var til stades på presentasjonen. Sidan dette ikkje vart funne i denne studien kan det tenkast at lærarane som var til stades på presentasjonen, vart gjort meir observante på ordbruken, og i større grad fanga opp når ein elev kalla ein annan elev for homo- og horerelaterte kallenamn. Det er såleis mogleg at ein eventuell reduksjon i bruken av homo- og horerelaterte kallenamn ikkje vart registrert i like stor grad blant denne gruppa lærarar, - fordi dei i større grad oppdaga og registrerte denne orbruken etter intervensjonen.

Det er viktig å merke seg at årsakene me peikar på berre er spekulasjonar, og at me ikkje har høve til å finne årsakene til endring i andel lærarar som observerte homo- og horerelaterte kallenamn etter deltaking i intervensjonsstudien. Tidlegare studiar med andre tema viser at mindre omfattande intervensjonsstudiar slik som denne, normalt ikkje fører til åtferdsendingar.

Vidare er det viktig å merke seg at resultatene ovanfor berre speglar lærarane sine *observasjonar* av elevane sin bruk av homo- og horerelaterte kallenamn, og at dei ikkje fortel kor ofte elevane i realiteten brukar desse kallenamna. Det kan tenkast at lærarane som var til stades på presentasjonen, vart noko meir observante på homo- og horerelatert ordbruk som følgje av deltaking i intervensjonsstudien. Følgjeleg kan det hende at lærarane i større grad fanga opp og registrerte nokre av dei homorelaterte skjellsorda når elevane brukte dei ved oppføljarundersøkinga, enn lærarane som ikkje var til stades på presentasjonen og lærarane frå kontrollskulane.

INTERVJU MED REKTORANE

Mål

Målet med intervjuet var å kartleggje i kva grad rektorane har implementert tiltaka på skulenivå, og vidare kartlegge erfaringane deira med skulen si oppfølging av tiltaka. Viktige spørsmål er korleis rektorane opplevde implementeringa av dei enkelte tiltaka på skulenivå ved deira skule.

Rekruttering

I mai 2010 vart dei 11 rektorane ved intervensjonsskulane sendt ein førespurnad om deltaking i eit telefonintervju (sjå vedlegg 12), og vart kort tid etter oppringt av prosjektleiar. Ein av skulane vart ikkje oppringt fordi det ikkje var rektor som var kontaktperson for intervensjonsstudien. Ni skular sa ja til å delta, medan totalt åtte av rektorane (inkludert ein inspektør) enda opp med å delta på eit 10 til 30 min. langt telefonintervju i juni 2010 (Sjå vedlegg 13 for intervjuguide). Telefonsamtalane vart teke opp på lydband, transkriberte, og makulerte ved prosjektslutt.

Resultat

Førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord teke opp i fellesskap

Blant dei åtte rektorane som vart intervjuet, var det berre ein av rektorane som rapporterte at lærarane hadde teke opp temaet førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord i plenum. Fleire av rektorane som sa at dei ikkje hadde teke opp dette temaet, meinte at homonegative og horerelaterte skjellsord inngjekk som ein del av det totale bilete på

alt som har med mobbing å gjere, og at det vart teke opp som ein del av deira generelle mobbeprogram eller deira arbeid mot mobbing utan at homonegative og horerelaterte skjellsord vart eksplisitt nemnt. Fordi skulane allereie indirekte jobba med tematikken meinte fleire av rektorane at det ikkje var naudsynt å sette førebygging og handtering av homo- og horerelaterte skjellsord på agendaen som eige tema. Nokre rektorar meinte òg at det ikkje var nødvendig å ta opp homo- og horerelaterte skjellsord som eit eige tema fordi skulane hadde nulltoleranse mot all type mobbing:

”Me tek opp mobbing på eit sånn generelt grunnlag eigentleg. At me har på ein måte nulltoleranse i forhold til all mobbing, uansett kva det måtte vere, om det er å kalle kvarandre homo, kalle kvarandre for jøde, kalle kvarandre hore og så vidare. Alle desse type ting. Altså alle desse type skjellsord vert slått ned på, eller skal bli slått ned på i alle fall.”

Fleire rektorar rapporterte at homonegative og horerelaterte skjellsord berre utgjorde ein del av fleire problemstillingar som finst i skulane, og at dei difor ikkje ville ta opp denne språkbruken som eige tema. Dei meinte at andre problemstillingar og andre prosjekt som skulane var involverte i, utkonkurrerte førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord som meir aktuelle tema å bruke tid på.

”Nei, det er nok rett og slett kampen om alle dei gode tinga me skal ta opp. Så har det ikkje vore.. det har heller ikkje blitt etterspurt som eit eige tema. Det er jo lærarane som er med å styre kva tema ønskjer me å ta opp (...) altså det har ikkje vore eit sånt spesielt satsningsområde hjå oss, og det er heller ikkje blitt teke opp som eit særskilt tema”

Nokre lærarar meinte at grunnen til at førebygging og handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord ikkje vart teke opp, var manglande tid og ressursar. Ein rektor uttala at han trudde implementeringa av tiltaka ville blitt betre dersom lærarane hadde teke opp dette temaet i fellesskap. Ein annan rektor uttala at dersom deira skule skulle ta opp dette temaet i plenum, var det naudsynt å få meir rettleiing om tematikken, og at det var naudsynt at nokon med kompetanse på området deltok på ein planleggingsdag. Blant andre rektorar vart homo- og horerelaterte skjellsord derimot ikkje sett på som aktuelt nok til å ta opp som eit særskilt tema i fellesskap blant lærarane. Ein rektor uttala at homonegative og horerelaterte skjellsord ikkje vart teke opp i fellesskap på deira skule fordi det ikkje var utbreidd eller sett på som problematisk.

Policy mot bruken av homonegative og horerelaterte skjellsord

I følge dei åtte rektorane som vart intervjuet, var det ingen av skulane som hadde ein skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homonegative eller horerelaterte skjellsord. Fleire av desse skulane nemnte derimot at dei hadde ein munnleg policy om ein slik nulltoleranse som lærarane var innforstått med. På nokre av skulane var det blitt diskutert kva ord ein ikkje bør bruke.

Seks av dei åtte rektorane sa at skulen deira har ein handlingsplan mot mobbing utan at dei har inkludert nulltoleranse mot homonegative og horerelaterte skjellsord som ein del av handlingsplanen. Nokre av rektorane meinte at ein slik nulltoleranse likevel er innforstått, i og med at det i handlingsplanen mot mobbing er nulltoleranse mot all type mobbing. Andre rektorar sa dei ikkje ville nemne homonegative og horerelaterte skjellsord spesifikt, blant anna fordi det kan vere stigmatiserande:

”Me har valt å ikkje sile ut spesielle område eller tema i forhold til mobbing. Me opplever bruk av slike ord som mobbing og aksepterer det ikkje. Me har nulltoleranse på det”.

I staden for å ha ein policy om nulltoleranse som særskilt rettar seg mot homonegative og horerelaterte skjellsord, uttalte ein rektor at han heller ønska seg ein meir generell policy som går på banning og all type språkbruk som er krenkande og nedsettande. Om å særskilt rette seg mot homonegative og horerelaterte skjellsord seier denne rektoren;

”Eg tenker det er unaturleg, for det at det er mange ord som òg då burde kome opp. Og dersom dei byrjar å nemne dei orda som ikkje skal brukast, så kan me kome i ei luk i det augeblikket det er nokon me har utelete. (...) Så då går det jo meir på haldningsplanet med omsyn til å bevisstgjere både lærarar og elevar på kva det er som er krenkande og nedsettande”

Nokre rektorar syns det er problematisk å ha ein policy som spesifiserer kva type ord det ikkje er lov å bruke, fordi det då ville vore endå fleire ord enn homonegative og horerelaterte skjellsord som det ville vore naudsynt å inkludere:

”... for det er jo mange type ord og uttrykk som kan vere krenkande”

Ein av rektorane rapporterer såleis at skulen deira då berre slår fast i handlingsplanen mot mobbing at det ikkje er lov å bruke trakasserande ord, utan å oppgje ei liste over orda det ikkje er lov å bruke.

Andre rektorar etterlyste derimot ein skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av homonegative og horerelaterte skjellsord, og meinte skulen ville vere tent med å ha ein slik policy. Ein av rektorane fortalte at han hadde forsøkt å formulere ein slik policy i eit utkast til eit nytt åtferd- og ordensreglement, men at han fekk tilbakemelding frå dei andre tilsette om at teksten var for lang. I staden for å spesifikt nemne rasisme og homohets ville dei andre tilsette at det berre skulle stå at mobbing er forbode.

Retningslinjer/ (policy) for korleis handtere homonegative og horerelaterte skjellsord

Berre ein av dei åtte rektorane som vart intervjuja, fortel at skulen deira har retningslinjer for korleis handtere homonegative og horerelaterte skjellsord. Rektoren på skulen som har slike retningslinjer, fortel at lærarane snakkar mykje om det å slå ned på homonegative og horerelaterte skjellsord, og er veldig opptekne av det. På grunn av at elevane bruker ein del slike ord, er handtering av homonegative og horerelaterte skjellsord innarbeida som ein viktig del av mobbearbeidet på skulen.

Rektorane ved skulane som ikkje har innarbeida retningslinjer som eksplisitt nemner homonegative og horerelaterte skjellsord, meinte likevel at dei hadde rutinar eller planar som omfatta handtering av slike skjellsord, sjølv om dei ikkje var eksplisitt formulerte skriftleg. Fleire rektorar fortel at skulane deira har skriftlege handlingsplanar for korleis dei skal handtere mobbing, og at dei handterer homonegative og horerelaterte skjellsord som ei anna mobbesak. Ein av rektorane fortel at skulen har ein konsekvensplan for korleis handtere bruken av skjellsord, og at desse retningslinjene inkluderer alle typar skjellsord. Ein annan rektor fortel at skulen deira har retningslinjer og rutiner for korleis handtere mobbeprobem, og at skulen er sertifisert til å følge opp slike saker. Ein tredje rektor fortel at skulen har eit skriftleg ordensreglement der det står at elevane ikkje har lov til å ha nedsettande omtale av

andre. Sjølv om rektorane ikkje eksplisitt nemner homonegative og horerelaterte skjellsord, ser dei ut til å meine at det er slik skulen handterer bruken av desse skjellsorda.

Sjølv om fleire rektorar ser på det som sjølv sagt å reagere på homonegative skjellsord, nemnte eit par av desse at dei ser på det som problematisk å reagere på skjellsorda på ein særskilt måte, fordi dei gjerne vert tolka ulikt av elevane:

”Det som er eit dilemma, det er jo det at desse uttrykka, dei tolkast på ulike måter. Sant? Det er dei sikkert som tek dette her veldig tungt, og er såre og sånne ting, og så er det dei som ikkje tek dette her tungt fordi dei tolker det her som ein del av ungdomskulturen, og så slenge dritt om kvarandre, sant? Og så er det ikkje vont meint. Så utfordringa for oss, det er jo å skulera ungdommen på ein slike måte at dei er litt meir bevisst på korleis formulere seg til kvarandre. Og bevisst på det at dei uttrykka dei slenger ut, dei kan opplevast og tolkast på ulike måtar, og derfor skal dei opptre ytterst varsamt. Sant? Det.. sånn sett så burde me sett i ettertid jobba endå meir med tematikkjen, korleis me snakkar med kvarandre.”

Ein annan rektor fortel om liknande tolkingar:

”For som oftast så kjem det jo fram at jo det var jo ikkje sånn meint. (...). For dei er ganske.. altså.. det sit laust å bruke dei orda for ein del av desse i den aldersgruppa utan at dei legg så mykje i det, den avsendaren. Men det er klart at mottakaren oppfattar det likevel ubehageleg. Og difor så vert det ikkje tolerert. Men det er veldig rart, for same menneske vil som mottakar i den alderen oppleve det krenkande å få det, men dei kan i neste omgang snu seg og sende det vidare til ein annan ein. Så det er noko merkeleg der i forhold til språkbruken på akkurat desse orda i denne omgangskulturen.

Ein rektor fortel at i den grad bruken av homonegative og horerelaterte skjellsord vert definert som mobbing, så har skulen retningslinjer for korleis reagere, handtere og gå fram. Han fortel òg at skulen likevel berre har ei munnleg forståing av korleis skulen skal slå ned på desse skjellsorda, og rektor meiner difor at retningslinjene gjerne kunne eksplisitt nemnt homonegative og horerelaterte skjellsord slik at det kom klarare fram at skulen skal slå ned på skjellsorda. Ein annan rektor etterlyser slike retningslinjer, slik at det kan sikre at *alle* lærarane reagerer på ordbruken.

KONKLUSJON

Denne studien viser at ein liten og lite ressurskrevjande intervensjon kan bidra til å førebygge og handtere homorelaterte kallenamn i ungdomsskulen. Lærarane som vart introduserte for ein enkelt timelang presentasjon om tiltak for korleis førebyggje og handtere homo- og horerelaterte skjellsord i større grad greip inn når dei høyrte ein elev kalle ein annan elev homorelaterte skjellsord. Vidare var det òg fleire lærarar som tok opp konsekvensane av å kalle nokon homorelaterte skjellsord. Det same gjaldt ikkje horerelaterte skjellsord. Intervensjonen førte derimot ikkje til at lærarane meinte dei fekk auka kompetanse kring denne tematikken. Blant lærarane som deltok i intervensjonen var det ein større andel som rapporterte at skulen deira har ein policy om nulltoleranse mot homo- og horerelaterte skjellsord. Dersom me samanliknar lærarane sine svar på spørjeskjema med intervju med rektorane, kan det sjå ut som at lærarane sine erfaringar skil seg frå rektorane sine erfaringar, ved at ein høgare andel lærarar rapporterer at skulen deira har policyar og retningslinjer retta mot homo- og horerelaterte skjellsord enn det rektorane gjer.

Intervjua med rektorane som hadde delteke i intervensjonsstudien, viser at rektorane i liten grad hadde implementert tiltaket som handlar om å auke kompetansen om førebygging og handtering av homo- og horerelaterte skjellsord, samt tiltaket som handlar om å innføre nulltoleranse mot bruken av homo- og horerelaterte skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing. Majoriteten av rektorane meinte at det generelle mobbearbeidet var tilstrekkeleg i arbeidet for å førebygge og handtere homo- og horerelaterte skjellsord, og at det ikkje var naudsynt med eigne tiltak som handla spesifikt om homo- og horerelaterte skjellsord. Til dømes problematiserte fleire rektorar skriftlege reglar mot konkrete skjellsord fordi dei var uroa for å utelate ord og/eller at regelverket skulle bli for langt. Manglande tid og oppfølging frå prosjektleiinga vart òg nemnt som grunnar til kvifor rektorane ikkje i større grad hadde implementert tiltaka.

Rektorane sin skepsis til den utforminga tiltaka fekk og deira tendens til heller å sjå arbeidet mot homo- og horerelaterte skjellsord inn i ei vidare antimobbesamanheng, vitnar om at tiltaka truleg ikkje vil få stor oppslutning på leiarnivå, dersom dei hadde blitt implementert i større skala ved norske ungdomsskular. Fordi rektorane som deltok i intervensjonen i liten grad fylgde opp tiltaka, kan ein heller ikkje vente at andre skular vil gjere det. Skulane som

deltok i denne intervensjonsstudien er allereie ei selektert gruppe skular, med ei skuleleiing som kanskje er meir positive enn andre skular til denne type tiltak sidan dei sa seg villige til å delta i intervensjonsstudien. Data frå lærarane viser likevel at tiltaka har ein viss effekt i å førebyggje og handtere homorelaterte kallenamn. For skular som ynskjer å implementere tiltak for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn, kan me såleis anbefale dei å bruke tiltaka som er nytta i denne intervensjonsstudien. Tiltaka eignar seg truleg godt saman med eit allereie etablert antimobbeprogram.

På bakgrunn av denne evalueringa vil me anbefale at ungdomsskular bruker tiltaka for førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn saman med eit allereie etablert anti-mobbeprogram. Vidare vil me anbefale at utviklarar av anti-mobbeprogram inkluderar førebygging og handtering av homo- og horerelaterte kallenamn som ein del av deira anti-mobbe strategi.

REFERANSAR

- Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gays lead to friendlier attitudes? A two year longitudinal study. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12(2), 124-136.
- Anderssen, N. (2004). *Secular trend in attitudes towards lesbians and gays: From homonegativity to homopositivity among 16 year olds?* Paper presented at the 22nd Nordic Psychology Congress.
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2008). *Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn og transepersoner (LHBT-personer). En landsomfattende representativ spørreundersøkelse*. Bergen: Avdeling for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.
- Bendixen, M., & Kennair, L. E. O. (2008). *Seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående skole: En resultatrapport*. Trondheim: Psykologisk institutt, NTNU.
- Bendixen, M., & Kennair, L. E. O. (2009). *Bruk av nedsettende bemerkninger om og overfor gutter og jenter i videregående skole: En kvalitativ studie*. Trondheim: Psykologisk institutt, NTNU.
- Bræck, C. (2006). "Christine er en hore" En komparativ studie av kjønnsrelatert språkbruk blant jenter i to Oslo-skoler. Mastergradsavhandling i nordiskdidaktikk fra institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo
- Bridget, J. (2003). *Preventing homophobic bullying in calderdale schools*. West Yorkshire: The safe schools coalition.
- Burn, S. M. (2000). Heterosexuals' use of "fag" and "queer" to deride one another: A contributor to heterosexism and stigma. *Journal of Homosexuality*, 40(2), 1-11.
- Burn, S. M., Kadlec, K., & Rexer, R. (2005). Effects of subtle heterosexism on gays, lesbians, and bisexuals. [Article]. *Journal of Homosexuality*, 49(2), 23-38.
- Chiodo, D., Wolfe, D. A., Crooks, C., Hughes, R., & Jaffe, P. (2009). Impact of Sexual Harassment Victimization by Peers on Subsequent Adolescent Victimization and Adjustment: A Longitudinal Study. [Article]. *Journal of Adolescent Health*, 45(3), 246-252.
- Cochran, S. D., Sullivan, J. G., & Mays, V. M. (2003). Prevalence of mental disorders, psychological distress, and mental health services use among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(1), 53-61.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Berkeley: University of California Press.
- D'Augelli, A. R., Pilkington, N. W., & Hershberger, S. L. (2002). Incidence and mental health impact of sexual orientation victimization of lesbian, gay, and bisexual youths in high school. *School Psychology Quarterly*, 17(2), 148-167.
- Drake, K. A., Billington, A., & Ellis, C. (2004). *Homophobic bullying in schools. Baseline research- Northhamptonshire*. . Norhampton: 3Consultancy.
- Eliasson, M. A. (2007). *Verbal abuse in school. Constructing gender and age in social interaction*. Stockholm: Kongl Carolinska Medico Chirurgiska Institutet.
- Espelage, D. L., Aragon, S. R., Birkett, M., & Koenig, B. (2008). Homophobic teasing, psychological outcomes, and sexual orientation among high school students: What influence do parents and schools have? *School Psychology Review*, 37(2), 202-216.
- Gingis, P. M., Roberts-Grey, C., and Boerm, M. (2006). *Bridge It: A System for Predicting Implementation Fidelity for School-Based Tobacco prevention Programs*. *Prevention Science*, 7, 2, 197-207.

- Green, B. C. (2005). Homosexual signification: A moral construct in social contexts. *Journal of Homosexuality*, 49(2), 119-134.
- Greenberg, M. T., Weissberg, R. P., Utne O'Brian, M., Zins, J. E., Fredericks, L., Resnik, H., and Elias, M. J. (2003). Enhancing School-Based Prevention and Youth Development Through Coordinated Social, Emotional, and Academic Learning. *American Psychologist*, 58, 6/7, 466-474.
- Gådin, G. K. & Hammerström, A. (2005). A possible contributor to the higher degree of girls reporting psychological symptoms compared with boys in grade nine?. *European Journal of Public Health*, 15(4), 380-285.
- Hansen, A. L. (2007). School-based support for glbt students: A review of three levels of research. *Psychology in the Schools*, 44(8), 839-848.
- Hellesund, T. (2008). *Identitet på liv og død*. Oslo: Spartacus.
- Helseth, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Nesna: Høgskolen i Nesna.
- Hollekim, R., Slaatten, H., & Anderssen, N. (2012). A Nationwide Study of Norwegian Beliefs About Same-sex Marriage and Lesbian and Gay Parenthood. [Article]. *Sexuality Research and Social Policy*, 9(1), 15-30.
- Jennett, M. (2004). *Stand up for us; challenging homophobia in schools*. Yorkshire: Department for Education and Skills & Department of health.
- Kavlie, S., & Lilletvedt, A. (2002). *Homoseksualitetsdiskurser blant unge tenåringer*. Bergen: Det psykologiske fakultet (hovedoppgave) ved Universitetet i Bergen.
- Kimmel, M. S., & Mahler, M. (2003). Adolescent masculinity, homophobia, and violence - Random school shootings, 1982-2001. *American Behavioral Scientist*(46), 1439-1458.
- Kosciw, J. G., & Diaz, E. M. (2006). *The 2005 national school climate survey; the experiences of lesbian, gay, bisexual and transgender youth in our nation's schools*. New York: GLSEN.
- McNamee, H. (2006). *Out on your own: an examination on the mental health of young same-sex attracted men*. Belfast: The Rainbow project.
- Menckel, E., & Witkowska, E. (2002). *Allvar eller på skämt?* Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Meyer, E. J. (2009). *Gender, bullying, and harassment. Strategies to end sexism and homophobia in schools*. New York: Teachers College.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674-697.
- Moseng, B. U. (2007). *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer; en representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse- Ung i Oslo 2006* (No. 19/07). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
- Mühleisen, W., & Røthing, Å. (2009). *Norske seksualiteter*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- National Union of teachers. (2004). *Tackling homophobic bullying; an issue for every teacher*. United Kingdom: National union of teachers.
- Nikell, E., & Sievers, L. (2000). *JämO's handbok mot könsmobbing i skolan*. Stockholm: JämO.
- Nordahl, T. Ø., Gravrok, H. Knudsmoen, T. Larsen og K. Rørnes (red.) (2006): *Forebyggende innsatser i skolen*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.
- Ogden, T. (2001). Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Olweus, D. (1994). *Mobbing i skolen; hva vi vet og hva vi kan gjøre* (2 ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Olweus, D., & Limper, S. P. (2010). The Olweus Bullying Prevention Program; Implementation and Evaluation over Two Decades. In J. S.R., S. S.M. & E. D.L. (Eds.), *Handbook of Bullying in Schools; an International Perspective* (pp. 377-401). New York: Routledge.
- Otis, M. D., & Skinner, W. F. (1996). The prevalence of victimization and its effect on mental well-being among lesbian and gay people. *Journal of Homosexuality*, 30(3), 93-121.
- Pascoe, C. J. (2003). Multiple masculinities? Teenage boys talk about Jocks and gender. *American Behavioral Scientist*, 46(10), 1423-1438.
- Pascoe, C. J. (2007). *Dude, you're a fag. Masculinity and sexuality in high school*. Berkeley: University of California press.
- Peters, A. J. (2003). Isolation or inclusion: Creating safe spaces for lesbian and gay youth. *Families in Society-the Journal of Contemporary Human Services*, 84(3), 331-337.
- Phoenix, A., Frosh, S., & Pattman, R. (2003). Producing contradictory masculine subject positions: Narratives of threat, homophobia and bullying in 11-14 year old boys. [Article]. *Journal of Social Issues*, 59(1), 179-195.
- Plummer, D. C. (2001). The quest for modern manhood: masculine stereotypes, peer culture and the social significance of homophobia. *Journal of Adolescence*, 24(1), 15-23.
- Poteat, V. P., & Espelage, D. L. (2005). Exploring the relation between bullying and homophobic verbal content: The Homophobic Content Agent Target (HCAT) scale *Violence and Victims*, 2005(20), 513-528.
- Poteat, V. P., & Espelage, D. L. (2007). Predicting psychosocial consequences of homophobic victimization in middle school students. *Journal of Early Adolescence*, 27(2), 175-191.
- Project 10. (2007, Juni 2007). Name-calling in the classroom. from <http://project10.org/index.html>
- Regjeringen. (2009). *Manifest mot mobbing 2009 - 2010. Et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø*. Oslo: Regjeringen.
- Roland, E., & Auestad, G. (2009). *Seksuell orientering og mobbing*. Stavanger: Senter for atferdsforskning. Universitetet i Stavanger.
- Rossow, I., and Klepp, K. I. (2010) Rusmiddelforebyggende arbeid. I Klepp, K. I., and Aarø, L. E. (red). *Ungdom, livsstil og helsefremmede arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Roth, N., Boström, G., & Nykvist, K. (2005). *Hälsa på lika villkor? -hälsa och livsvillkor bland hbt-personor*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Røthing, Å. (2000). *Nå - kjønn, heteroseksualitet, etiske dilemmaer*. Oslo: Unipub forlag.
- Røthing, Å. (2007). Homonegativisme og homofobi i klasserommet; marginaliserte maskuliniteter, disiplinerte jenter og rådville lærere. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 7(1), 27-51.
- Røthing, Å., & Svendsen, S. H. (2008). Norske verdier: homotoleranse og heteroseksualitet. In O. Leirvik. & Å. Røthing. (Eds.), *Verdier* (pp. 31-49). Oslo: Universitetsforlaget.
- Røthing, Å., & Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen; perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Sahlström, J. (2006). En utmaning for heteronormen- lärares kunskapsbehov och ansvar inom områdena sexuell läggning och homofobi. Available from app.rfsi.se/apa/37/public_files/UY_En_utmaning_for_heteronormen.pdf
- Samdal, O., Nutbeam, D., Wold, B., & Kannas, L. (1998). Achieving health and educational goals through schools - a study of the importance of the school climate and the students' satisfaction with school. *Health Education Research*, 13(3), 383-397.
- Shochet, I. M., Dadds, M. R., Ham, D., & Montague, R. (2006). School connectedness is an underemphasized parameter in adolescent mental health: Results of a community

- prediction study. [Article]. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(2), 170-179.
- Slåtten, H., & Anderssen, N. (2011). *Self-reported reasons for gay-related name-calling among adolescents*. Paper presented at the European Conference on Developmental Psychology.
- Slåtten, H., Anderssen, N., & Fosse, E. (2007). *Førebygging og handtering av homofobisk erting i ungdomsskolen; oversikt og forslag til tiltak*. Bergen: Avdeling for samfunnspyskologi, Universitetet i Bergen.
- Slåtten, H., Anderssen, N., & Holsen, I. (2008). *Førebygging og handtering av homofobisk erting i ungdomsskolen. Revidert rapport med utprøving og forslag til tiltak*. Bergen: HEMIL-rapport nr 1- 2008. HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen. Lasta ned frå: <https://bora.uib.no/handle/1956/2753>
- Slåtten, H., Anderssen, N., & Holsen, I. (2009). *Nei til "Homo!" og "Hore!" i ungdomsskolen. Lærarrettleiing om førebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbin, homofobisk erting og seksuell trakassering*. Bergen: HEMIL-rapport nr. 2- 2009. HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen. Lasta ned frå: <https://bora.uib.no/handle/1956/5423>
- Smestad, B. (2007). *Ressurspakke for undervisning om homofili i profesjonsutdanningene, versjon 1.04*. Oslo: Høgskulen i Oslo.
- Smith, G. W. (1998). The ideology of "fag": The school experience of gay students. *Sociological Quarterly*, 39(2), 309-335.
- Tharinger, D. J. (2008). Maintaining the hegemonic masculinity through selective attachment, homophobia, and gay-baiting in schools: Challenges to intervention. [Editorial Material]. *School Psychology Review*, 37(2), 221-227.
- Thurlow, C. (2001). Naming the "outsider within": homophobic pejoratives and the verbal abuse of lesbian, gay and bisexual high-school pupils. *Journal of Adolescence*, 24(1), 25-38.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2006). *Kunnskapsløftet; læreplan for grunnskolen og videregående opplæring*: Utdanning- og forskningsdepartementet.
- Utdanningsdirektoratet. (2009). *Undervisning om seksualitet; et ressurshefte for lærere i grunnskoleopplæringen* Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Vaagen, H., & Gran, A.-B. (2011). *Kartlegging av kunnskaper og holdninger på området rasisme og antisemittisme*. Oslo: Perduco.
- Warner, J., McKeown, T., Griffin, M., Johnson, K., Ramsay, A., Cort, C., et al. (2004). Rates and predictors of mental illness in gay men, lesbians and bisexual men and women - Results from a survey based in England and Wales. *British Journal of Psychiatry*, 185, 479-485.
- Warwick, I., & Douglas, N. (2001). *Safe for all; a best practice guide to prevent homophobic bullying in secondary schools*. London: Stonewall.
- Williams, T., Connolly, J., Pepler, D., & Craig, W. (2005). Peer victimization, social support, and psychosocial adjustment of sexual minority adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(5), 471-482.
- Witkowska, E. (2005). *Sexual harassment in schools; Prevalence, structure and perceptions*. Stockholm: National Institute for Working Life.
- AAUW. (2001). *Hostile hallways; bullying, teasing, and sexual harassment in school*. Washington, DC: American Association of Univeristy Women Educational Foundation

VEDLEGG

Vedlegg 1: Lærarrettleiinga

Vedlegg 2: Fyrste brev til rektor

Vedlegg 3: Informasjonsskriv A

Vedlegg 4: Informasjonsskriv B

Vedlegg 5: Informasjonsskriv C

Vedlegg 6: Grunnlagsspørjeskjema til lærarane

Vedlegg 7: Koplingsskjema

Vedlegg 8: Andre brev til rektor

Vedlegg 9: Oppfølgjarspørjeskjema til lærarane

Vedlegg 10: Powerpoint presentasjonen for lærarane

Vedlegg 11: Grafisk framstilling av variablane ved grunnlagsmålinga og
oppfølgjarundersøkinga

Vedlegg 12: Tredje brev til rektor

Vedlegg 13: Intervjuguide

Nei til "Homo!" og "Hore!" i ungdomsskulen

Ein lærarrettleiing om førebbygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering

Av Hilde Slåtten
Norman Anderssen
Ingrid Holsen

INNHOLD

INNHOLD	2
FOREORD	2
Kvifor førebbygging brukar av "homo" og "hore" som skjellsord	3
Kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering	4
Kjønnsrelatert mobbing	6
Homofobisk erting	7
Seksuell trakassering	8
"Homo" som skjellsord	10
Kven homo-ordet særskilt krenkar	11
Ungdom som bryt med forventna kjønnsroller	11
Ungdom som identifiserer seg som homofile eller lesbiske	12
Ungdom som identifiserer seg som heterofile	13
Ungdom som har foreldre/foreseite som er homofile eller lesbiske	13
"Hore" som skjellsord	14
Kven hore-ordet særskilt krenkar	15
Jentor som vert direkte raka av skjellsordet	15
Jentor generelt	15
TILTAK FOR FØREBYGGING OG HANDTERING AV BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD I UNGDOMSSKULEN	16
TILTAK PÅ SKULENIVA	17
1. Etablere nulltoleranse mot brukar av "homo" og "hore" som skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing	17
2. Bygge og nytte kompetanse blant lærarane i førebbygging og handtering av brukar av "homo" og "hore" som skjellsord	19
TILTAK PÅ KLASSENIVA	20
1. Anke medvitit hos elevane om konsekvensane av brukar av "homo" og "hore" som skjellsord	20
2. Ta avstand frå og slå ned på brukar av "homo" og "hore" som skjellsord	22
REFERANSAR	25

FØREORD

Dette er ein lærarrettileiing for lærarar i ungdomsskulen om forebygging og handtering kjønnsrelatert mobbing, homofobisk eriting, og seksuell trakassering. Prosjektet er finansiert og utforma på oppdrag frå Utdanningsdirektoratet. Delar av rettleiinga er henta frå rapporten: "Forebygging og handtering av homofobisk eriting i ungdomsskulen" av Slåtten, Anderssen og Holsen (2008).

Lærarrettileiinga har til hensikt å hjelpe norske skular til å innfri kravet som Opplæringslova og Mobbemannifestet stillar dei til å skape trygge læringsmiljø og gripe inn når elevane vert utsette for bruk av krenkande ord. I det oppdaterte mobbemannifestet frå 2006, og i Manifestet mot mobbing 2009–2010 vart det i tillegg presisert at homofobi skal takast alvorleg.

Lærarrettileiinga er primært forankra i opplæringslova sitt krav om at personalet og leiinga har drofria seg fram ei felles haldning, slik at dei reagerer likt ovanfor trakasserande språkbruk.

Vidare er lærarrettileiinga forankra i læreplan for norskfaget for ungdomstrinnet der det heiter at elevane etter 10. årstrinn skal kunne drøfte korleis språkbruken kan virke diskriminerande og trakasserande

Bergen, 12. august 2009

Hilde Slåtten

Norman Anderssen

Ingrid Holsen

Kvifor forebygginge bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

I følgje Opplæringslova § 9a-3 skal skulen: "*aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhøve. Dersom nokon som er tilsett ved skulen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn*". Skulane er med dette plikta til å etablere eit læringsmiljø kor elevane kan kjenne seg trygge (Slåtten, Anderssen & Holsen, 2008).

I følgje Kunnskapsløftet for grunnskulen og vidaregåande opplæring frå 2006 skal skulen og lærerebriftra "*Sikre at det fysiske og psyko-sosiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring*" (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2006). I likestillingslova § 8a heiter det vidare at "*trakassering på grunn av kjønn og seksuell trokassering er ikkje tillatt*". Skulen bør difor vere ein stad der alle elevane er verna mot ordbruk frå medelevar knytta til kjønn, kjønnsuttrykk eller seksuell identitet.

Mobbemannifestet vart underskrive for fyrste gong i 2002 av Regjeringa, Kommunenes Sentralforbund, Utdanningsforbundet og Foreldreutvalget for grunnskulen. Dette hadde som formål å oppnå nulltoleranse mot mobbing innan 2004. Skular som har implementert mobbeprogram som er designa for å redusere og forebygginge mobbing, har oppnådd reduksjon i forekomsten av mobbing. I 2005 vart mobbemannifestet signert for andre gong med mål om å fortsetje arbeidet med å forebygginge mobbing (Slåtten, et. al, 2008). I det nye manifestet vart det i tillegg presisert at homofobi skal takast alvorleg.

"Manifestertane skal saman og gjennom imnsats retta mot eigne målgrupper medverke aktivt til at barn og unge ikkje blir utsette for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, vald, rasisme, homofobi, diskriminering eller uestenging"
(Regjeringa, 2006, s. 6)

I læreplanen for norskfaget heiter det vidare at elevane etter 10. årstrinn skal kunne drøfte korleis språkbruken kan virke diskriminerande og trakasserande (Utdanningsdirektoratet, 2008, side 8). Her er det naturleg å ta utgangspunkt i ord som "homo", "homs", "lesbe", "lesbe" og andre homonegative skjellsord og ord som er direkte retta mot jenter slik som til døme "hore"

og "bitch". I lærartidninga kjem me til å referere til dei homonegative skjellsorda som "homo" og dei horerelaterte skjellsorda som "hore".

Ord om homoseksualitet som blir brukt i ein negativ kontekst, skapar, opprettheld og forsterkar negative haldningar til homofile og lesbiske. Ved å ikkje stå ned på "homo" som skjellsord i skulen legg ein eit grunnlag for at negative haldningar til lesbiske og homofile får leve vidare blant barn og unge. Ord som "homo", "homse", "tesbe" og liknande kan slæis vere med på å forsterke negative haldningar til homofile og lesbiske. Når lærara ikkje grip inn når dei høyrer uttrykk som "homo" bli brukt på negative måtar bidrar dei til å legitimere elevane sine fordommar. Dette kan igjen legitimere andre og mer alvorlege former for trakassering av homofile og lesbiske. Når lesbiske og homofile elevar vert vitne til at lærarane ikkje konfronterar nedsettjande kommentarar med homo-ord, kan det i tillegg få dei til å tru at det ikkje vil vere noko støtte å hente hjå lærarane eller skuleleiinga dersom dei sjølve skulle bli trakasserte på grunn av detra seksuelle orientering (Slåtten, et. al. 2008).

Bruken av horerelaterte skjellsord kan òg vere med å skape, oppretthalde og forsterke negative haldningar til kvinner og jenter som grupper. Dette igjen kan legitimere andre og mer alvorlege former for trakassering av jenter. Jenter som til stadig vert kalla for "hore" kan òg kome til å internalisere at dette er noko som dei må forhalde seg til og at dei må tale denne type krenking.

Bruken av homonegative og horerelaterte skjellsord som vert oversett av lærarane, signaliserer dessutan til dei som brukar desse skjellsorda at dei kan forsette med denne type atferd utan negative følgjer. Lærarar som derimot konsekvent grip inn i erstatningsonar, viser at bruken av "homo" og "hore" som skjellsord er uakseptabelt og vil ikkje bli tolerert. Det er difor viktig at lærarane i ungdomsskulen eller endå tidlegare trettiset ungdom som brukar ord som "homo" og "hore" som skjellsord, eller som nedraking av kvarandre. Ved å ta tak i dette tidleg, kan lærarane spele ei viktig rolle i elevane si utvikling av haldningar og verdar knytt til eit mangfald av identitetar (Slåtten, et. al. 2008).

Kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering

Når me snakkar om forebygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord er det naturleg å ha felles fokus på tema som kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Når elevar kallar ein elev for "homo" eller "hore" kan ordbruken handle om kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting, seksuell trakassering, alle desse fenomenena eller ein kombinasjon av dei. Det er ikkje viktig kva ordbruken klassifiserast som. Det som er viktig er at ordbruken handlar om ei atferd som me ikkje ønskjer i ungdomsskulen og som me vil forebygje og slå ned på.

Kjønnsrelatert mobbing

Kjønnsrelatert mobbing handlar om at ein gutt eller ei jente glemteke og over ei viss tid vert utsatt for negative handlingar frå ein eller fleire personar der kjønnet direkte eller indirekte er hovudelementet i mobbinga. Denne definisjonen av kjønnsrelatert mobbing er inspirert av Olweus sin definisjon av mobbing: "*En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlingar frå en eller flere andre personer*" (Olweus, 1994: s. 17). Både kjønnsrelatert mobbing og generell mobbing handlar om bevisst atferd mot enkeltpersonar og kan innebære alt frå fysiske vald til gjenekne verbale angrep. Som oftast er det ei ubalanse i styrkeforhold mellom dei som mobbar og dei som vert mobba.

Gutar og jenter som bryt med normer som handlar om korleis det er forventa at gutar og jenter skal oppføre seg er særskilt utsatte for kjønnsrelatert mobbing. I Noreg vert det i dag forventa at gutar skal le seg etter tradisjonelle førestillingar om maskulinitet, og at jenter skal le seg etter tradisjonelle førestillingar om feminitet. Førestillingar om maskulinitet og feminitet er i stadig endring og kan vere ulike frå skule til skule. Medan det å kle seg i bukser som går langt ned på hoftene kan bli sett på som maskulint og det å kle seg i stramme bukser kan bli sett på som feminitet i ein skule, kan andre skular ha andre maskulinitets- og feminitetsideal. Det som er felles er at nokre type atferder vert sett på som maskuline eller feminine, og at det vert negativt sanksjonert mot elevar som "bryt" med desse ideala. På grunn av utbreidd

stereotypiar om at homofile menn er meir feminine enn heterofile menn, vert gitar som utfordrar forventningar om maskulinitet ofte beskolda for å vere homo eller utsette for homonegative skjellsord ("homo", "homse" etc) (Meyer, 2009). Når presset til å rette seg etter maskulinitetsidealet fører til at det hyppig og over tid vert samsjonert mot ein særskilt gut som bryt med dette maskulinitetsidealet, kan åferda kategoriserast som kjønnsrelatert mobbing. Jenter som bryt med femininitetsidealet kan og bli samsjonerte mot, men dette skjer truleg i mindre grad enn samsjonering mot gitar som bryt med maskulinitetsidealet. I denne lærarretteltinga kjem me til å fokusere på det verbale aspektet av kjønnsrelatert mobbing slik som bruken av "homo" og "hore" som skjellsord.

Kjønnsrelatert mobbing som beskrive ovanfor vert i den generelle mobbelitteraturen som regel ikkje definert som mobbing eller teke opp som tema (Meyer, 2008). I antimobbeprogram som vert brukt i norske ungdomsskular har det til nå heller ikkje vore ein tradisjon å drøfte korleis elevane sine offentlege reguleringar av maskulinitet og femininitet kan bidra til å skape skadeleg åferd i ungdomsskulen. Det kan difor vere formålstenleg å ta med kjønnsrelatert mobbing i antimobbeprogram slik som Olweus programmet og Zero antimobbeprogram.

Homofobisk erting

Homofobisk erting handlar om at det direkte eller indirekte vert rakka ned på eller gjort narr av homofile eller lesbiske. Forteljing av homovitsar eller etterlikning av stemmen og bevegelsane til ein stereotypisk feminin homofil mann eller liknande (Meyer, 2009) er domar på indirekte form for homofobisk erting. Den mest vanlege forma for homofobisk erting er likevel bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" som skjellsord. Desse homonegative skjellsorda kan både vere retta mot personar som identifiserer seg som homofile og lesbiske og personar som identifiserer seg som heterofile. Felles for denne ordbruken og annan type homofobisk erting er at maskulinitet og femininitet spelar ei like viktig rolle i desse prosessane som ved kjønnsrelatert mobbing (sjå avsnittet over).

Uttrykket "homofobisk erting" kjem frå termen "homofobi" som refererer til ein irrasjonell redsel, aversjon eller diskriminering mot homofile og lesbiske. "Fobi" mot homofile og

lesbiske kan utøve seg på mange måtar. Det kan innebere alt i frå ignorering og utestegning til alvorleg vald eller truslar om vald. Medan bruken av homonegative skjellsord kan definerast som *kjønnsrelatert mobbing* når ein person *gentleik* og *over ei viss tid* vert utsett for negative handlingar frå ein eller fleire, kan bruken av homonegative skjellsord kallast *homofobisk erting* når dei homonegative skjellsorda er mindre systematisk retta mot ein og same person over lengre tid.

Det fins truleg fleire grunnar til kvifor elevar utøver homofobisk erting. Som med kjønnsrelatert mobbing vert truleg gitar og jenter som bryt med normer som handlar om korleis det er forventta at gitar og jenter skal oppføre seg særskilt utsette for homofobisk erting. Ein annan årsak bak homofobisk erting kan vere at elevane som utfører homofobisk erting ønskjer å plassere seg sjølv som "ikkje-homofile" på ein tydeleg måte for omverda. Ved å gjere narr av homofile eller lesbiske, viser ein elev at han eller ho tek avstand frå homofile og lesbiske og framstår sjølv i så måte som meir kontrastfylt tydeleg heterofil. Gitar brukar kan hende denne strategien i større grad enn jenter. Sidan stereotypiar om homofile menn gjerne framstillar homofile menn som meir feminine enn heterofile menn, vert homofobisk erting og brukt til å vise at gitar tek avstand frå "det feminine" ved å framstå som meir kontrastfullt maskuline sjølv. Gitar som opplever at deira maskulinitet vert utfordra eller trua, brukar kan hende homofobisk erting som ein metode for å "forsvare" maskuliniteten sin, eller for å vise at dei sjølv i alle fall ikkje er homofile (Meyer, 2009; Pascoe, 2007). Sidan maskuline eigenskapar ofte vert knytt til status og popularitet, kan gitar og bruke homofobisk erting som ein måte å gjere seg sjølv meir populære på.

Seksuell trakassering

Seksuell trakassering handlar om "uønsket oppmerksomhet knyttet til kjønn, kropp eller seksualitet" og kan dreie seg om alt frå tafsing og uønska seksuelle tilnærmingar til ryktespreiing, kommentarar om andre sin seksualitet og bruk av skjellsord som er relaterte til kjønn og seksualitet (Rohling & Svendsen, 2009, s.162). Likestillingslova definerer trakassering på grunn av kjønn som "*uønsket adferd som er knyttet til ein persons kjønn og som virker eller har til formål å krenke en annens verdighet*" og seksuell trakassering som

"ønsker seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer"
(Lovadala, 2009).

Spjolv om det kan vere vilkårlig kven som rammast av seksuell trakassering, er kanskje ungdom som bryt med normer for seksuelle praksisar og kjønnsutrykk meir utsette for *verbal* seksuell trakassering slik som å bli kalla "homo" eller "hore" enn andre ungdom. Som med kjønnsrelatert mobbing og homofobisk erting er utøving av maskulinitet og brot på normer for seksualitet truleg ein viktig forklaringsmekanisme for å forstå verbal seksuell trakassering. Det er den verbale seksuelle trakasseringa slik som bruken av "homo", "hore" og liknande skjellsord me kjem til å fokusere på i denne lærartettleinga.

Ein måle å forstå seksuell trakassering på er at kvinner og menn tradisjonelt er blitt oppdregne til ulike roller kor kvinnen meir tydeleg er blitt gjort til seksuelt objekt for mannen. Dette kan til dels bidra til å forklare kvifor uønska seksuell merksemd som vert utøvd av gutar mot jenter ofte vert bagatellisert og ikkje alltid fanga opp som seksuell trakassering (Rødving, 2000) i ungdomsskulen.

"Homo" som skjellsord

Bruken av homonegative skjellsord slik som "homo", "homse", "lesbe", "soper" og liknande ord (i størsteparten av lærartettleinga vil desse ord ha berre bli referert til som "homo") ser ut til å vera ubrudd i norske skulegårder. Nei! kor stort talet på ungdomsskuleelevar som vert utsette for dette er, ser ut til å kome an på korleis ordbruken vert definert. Då ungdom i ein landsrepresentativ studie med 3046 ungdomsskuleelevar vart spurt kor ofte dei har blitt *mobba* på skulen ved at dei har blitt kalla homse eller lesbe, svara berre eit mindretal at dei vart utsette for dette (Roland & Auesdal, 2009). Når denne ordbruken derimot vert definert som *nedsettende merknadar* og ikkje mobbing er talet høgare. I ein studie med 1524 elevar ved 9 vidaregåande skular i Sør-Trøndelag svara heile 40% av gutane og 9% av jentene at dei hadde blitt utsette for å bli kalla "homo" og "homse" på skulen (Bendixen & Kennair, 2008).

Ord som "homo" og liknande blir gjerne brukt til å rakke ned på ein person eller for å utrykke noko som er teit, dum, sprøtt, ukult eller negativt. "Den buksa er så homo", "Du er så homo". Nokre gongar er intensjonen bevisst negativt å ramme nokon, medan andre gongar vert ordet "homo" brukt som eit utsynlatande harmnøst ord i spøkefull venskapsleg erting.

Barn og unge brukar ofte kallenamna som er tilgjengelege i det norske språk utan å reflektere over språkbruken, og dei yngste kjemner kanskje ikkje eingong forskjellen mellom "homo" og "hetero" spjolv om dei brukar ordet "homo" på ein nedsettjande måte. Når ein gut vert kalla "homo", er ofte intensjonen å seie at han ikkje følgjer norma for korleis det er forventta at ein gut "skal" oppføre seg (Slåtten, et al, 2008). Med andre ord vert måten han ter eller kler seg på kanskje ikkje oppfatta å vere maskulin "nok". Ungdommar som har interesser eller behov som skil seg frå det me tradisjonelt forbinder med maskulinitet og femininitet, vert difor gjerne hyppigare enn andre ungdommar utsett for kallenamnet "homo". Dei fleste norske gutar og jenter vert i dag lært opp til å "vere" ungdommar på litt forskjellige måtar avhengig om det vart født som gut eller jente. Me kan gjerne seie at denne måten å vere ungdom på er nært knytt til kjønna (er "kjønna"), og at gutar og jenter lærer at det fins bra og dårlege måtar å vere gut og jente på. Kjønnsidentitet vert difor tidleg ein viktig bærebejelke for sjølvidentiteten til ungdommane, og i derina relasjonar til andre. Mange ungdommar, og kanskje i større grad gutar enn jenter, opplever det difor som lite om nokon viljar på dei maskulinitet eller femininitet (Slåtten, et al, 2008). Når ein gut vert kalla "homo", er det nettopp ofte maskuliniteten det vert sett spørsmålsteiken ved, og mange opplever det difor som krenkande.

Å bli kalla for "homo" kan av gutar oppfattast som at dei ikkje lever opp til maskulinitetsideala eller at dei vert sett på som svake eller feminine. Desse prosessane er ikkje alltid bevisste, og nokre ungdommar brukar truleg homonegative skjellsord som ein måte å disiplinere kvarandre på i vennskaplege situasjonar.

Uavhenging av kva grunнар som ligg bak bruken av ord som "homo" som kallenamn eller skjellsord, ligg det som oftest ei felles forståing for at det ertinga gjeld inneberer noko negativt eller noko som støytar. Til grunn for bruken av homo-ord ligg det ei felles kulturell forståing av at "homo" handlar om noko negativt som utgjer heile føresetninga om at det kan hande om erting. Dersom homoetmaet i vår kultur og vårt språk var likegyldig eller omringa av gode assosiasjonar, ville ertinga blitt tannlaus og fullstendig utan brodd, og dermed òg ueigna som ertetema. Me kan difor seie at ertinga der homoetmaet inngår, byggjer på ei kulturell og allmenn låg rangering av homo-saker til skilnad frå hetero-saker. Stort sett vil det vere dei same mekanismane bak negativ nannesetting ved erting med homo-ord som med annan negativt lada erting (for eksempel med utgangspunkt i hudfarge) (Slåtten, et. al., 2008).

Kven homo-ordet særskilt krenkar

Ungdom kan bli krenka av homo-ordet både på direkte og indirekte måtar, og av ulike grunнар. Samtidig er det viktig å merke seg at for mange som vert eksponerte for erting med ord som "homo", er det fyrst på eit seinare tidspunkt at ordbruken vert opplevd som krenkande.

Ungdom som bryt med forventna kjønnsroller

På grunn av utbreidde stereotypar om at homofile menn er meir feminine enn heterofile menn, og at lesbiske kvinner er meir maskuline enn heterofile kvinner, vert personar som utfordrar forventningar om maskulinitet og feminitet ofte oppfatta som homofile eller lesbiske (Meyer, 2009). Ungdom som bryt med tradisjonelle kjønnsroller kan såleis bli kalla for "homo", "homse", "lesbe" osv. Eit eksempel på dette er gitar som liker å kle seg i klæde som tradisjonelt sett berre jenter går med slik som strame toppar eller skjort. Vidare kan ungdom som har interesser som skal seg frå interessene til deira medelevar av same kjønn bli krenka

dersom nokre *andre* skulle bli kalla for "homo" når dei utøvar denne interessa. For eksempel vil kanskje ein gutt som liker å danse ballett oppleve det som krenkande dersom han skulle overhøyre at ein medelev som driv med dans vert kalla for "homo". Bruken av "homo" som skjellsord kan såleis vere med på å disiplinere ungdommane til å ikkje våge bryte med forventna kjønnsroller.

Ungdom som identifiserer seg som homofile eller lesbiske

Bruken av "homo" som skjellsord er ei form for trakassering av homofile og lesbiske som skal seg frå andre typar trakassering av homofile og lesbiske. Det særskilte med denne type språkbruk er at den ikkje treng vera direkte retta mot homofile og lesbiske for at den skal bli oppfatta som trakasserande. Å høyre medelevar bruke ord som handlar om ein sjølve (det å vere homo) som skjellsord kan for mange homofile og lesbiske opplevast som personleg krenkande (Slåtten, et. al., 2009).

Nokre gongar kan bruken av "homo" vere morosam og slagferdig, og andre gongar kan dei å sjølv bli kalla "homo", eller det å høyre andre bli kalla "homo" ikkje kjennast vondt. Likevel kan ein seie at bruken av "homo" som skjellsord kan ha dårlige konsekvensar på sikt, fordi ein sit att med ei forsterking av ein negativ undertone og fråver av støtte. Derfor kan ein seie at bruken av homo-ordet er direkte og indirekte krenkande. Når elevar som identifiserer seg som homofile eller lesbiske vert kalla for "homo" på skulen, kan det skape ein negativ atmosfære i skuledagen deira og få dei til å kjenne seg utrygge. Studiar har vidare vist at homofil og lesbisk ungdom som vert utsett for homo-uttrykk som skjellsord har fleire depressive symptom, og andre psykiske problem enn homofil og lesbisk ungdom som ikkje har vorte utsette for dette (Slåtten, et. al., 2008). Nyare norsk forsking visar òg at homofile, lesbiske og bifile ungdommar vert mykje oftare utsette for mobbing enn heterofile ungdommar, og at både heterofile, homofile, lesbiske og bifile ungdommar som vert mobba med homo-uttrykk har meir angst og er meir deprimerte enn ungdommar som vert mobba utan homo-uttrykk (Roland & Auestad, 2009).

Blant vaksne homofile og lesbiske er det berre eit fåtal som kan fortelje at dei allereie i ungdomsskulealder identifiserte seg som homofile eller lesbiske. Eit endå mindre tal av desse var "opne om" (dvs. fortalte det til andre) at dei såg på seg sjølve som homofil og lesbisk. Dette betyr at det truleg fins mange elevar som vil kome til å identifisere seg som homofil

eller lesbisk, og at bruken av homo-ordet som skjellsord truleg rårar fleire elevar meir direkte enn det ein kanskje i utgangspunktet skulle tru.

Ungdom som identifiserer seg som heterofile

Bruken av homo-ordet kan òg negativt råke ungdom som identifiserer seg som heterofile, fordi den kan disiplinere kva type relasjonar to elevar av same kjønn kan ha. Dersom ein gut vert kalla for "homo" av medelevarne, kan ordbruken kanskje bidra til at guten ikkje vågar ta på kameratane (gje klem og liknande) på ein vennskapleg måte bortsett frå i heilt spesielle samanhengar slik som på fotballbanen. "Homo" som skjellsord kan såleis vere med å disiplinere og avgrense nærteik i venskapen mellom to gutar (eller mellom to jenter). Vidare viser studiar med heterofile elevar at elevarne opplever at det kjemst negativt å bli kalla "homo" og at deria psykiske helse fåkisk vert negativt råka av å bli kalla med homofobiske tilnamn (Slåtten, et al, 2008).

Ungdom som har foreldre/føresette som er homofile eller lesbiske

Ungdom som har to mødre, to fedre, føresette, søsken eller andre nære personar som er homofile eller lesbiske kjemner truleg godt til homoomgrepa og vil kanskje oppleve det som særskilt krenkande når "homo" vert brukt som eit synonym på noko dårleg.

"Hore" som skjellsord

Bruken av ord som "hore", "bitch" og liknande (i størsteparten av lærarutdanninga vil desse ordane berre bli referert til som "hore") som skjellsord ser òg ut til å vera utbreidd i norske skulegardar. Når ungdom i ein studie med 1524 elevar ved 9 vidaregåande skular i Sør-Trøndelag vert spurt om i kva grad dei har blitt utsatt for nedsettande merknadar som "hore", "bitch", "Hite", "kuk" og liknande svara 31% av jentene og 40% av gutane at dei hadde blitt utsatte for dette på skulen (Bendixen & Kennair, 2008).

Mekanismane kring bruken av "hore" og liknande skjellsord er noko ulike avhengig av om det er jenter eller gutar som tek desse skjellsordane i bruk. Når jenter kallar andre jenter for "hore" handlar dette ofte om negativ sanksjonering mot brot på normer for korleis det er forventna at jenter skal utrykke deria seksualitet. Blant ungdom er det forventna at jenter skal te seg etter bestemte normer for seksualførd. Desse normene handlar ofte om at jentene ikkje skal vere promiskuose og ikkje for "let" eller for "mykje" seksuelt tilgjengelege. Førestillingar om seksualførd er stadig i endring og kan vere ulike frå ei samlingsgruppe til ein anna og varierer mellom skular. Medan seksuell erfaring kan gje status på ein skule, kan jenter som tidleg debuterer seksuelt oppleve å bli stigmatisert på ein annan skule. Det som er felles er at gitte tynar seksualførd vert sett på som "rette", og at det vert sanksjonert mot jenter som bryt desse normene ved å kalle dei "hore" eller liknande. "Hore" vert gjerne særskilt brukt som skjellsord mot jenter som vert oppfatta som "for" seksuelt tilgjengeleg i forhold til den etablerte seksualførdnorma. Når jenter kallar ei anna jente for "hore", treng det likevel ikkje i alle samanhengar handle om normbrytande seksualførd. Som med homo-uttrykket vert "hore" i fleire ungdomsmiljø og truleg brukt som eit tilsveltalande harnmas ord i spøketeill vennskapleg ering, eller det kan bli brukt som eit vondsinna skjellsord utan å spegle på kjønn eller seksualitet. Det kan til dømes sjå ut som at jenter frå høgare sosiale klassar oppfattar og brukar ordet "hore" som ein vennskapleg interaksjon i større grad enn jenter frå høgare sosiale klassar (Helseh, 2007). Til grunn for at "hore" kan bli brukt som eit skjellsord ligg det ei felles kulturell forståing om at det å vere hore og prostituert er noko som vert sterkt sett ned på i samfunnet vårt.

Normbrytande seksualåfærd kan òg vere ein grunn til kvifor gitar brukar "hore" som skjellord mot jenter. Når ein gut kallar ei jente for "hore" kan det vere eit forsøk på å gjere henne til eit seksuelt objekt som er tilgjengeleg for gutars ønskjer og behov. Fordi gutars seksuelle tilgjengeleghet ikkje i like stor grad vert sett på som noko negativt, kan ikkje jenter som vart kalla "hore" forsvare seg ved å kaste det same skjellsordet tilbake. Så lenge det berre er jenter som kan vere "horer", vil alltid gutane ha overtaket ved bruken av dette skjellsordet.

Kven hore-ordet særskilt krenkar

Jenter som vert direkte råka av skjellsordet

Sjølv om intensjonen bak å kalle ei jente for "hore" ikkje treng vere vondsinna, kan denne ordbruken vere med å svekke ei jente si stilling i elevgruppa. Horestempelet kan til dømes få vere eller at ho er "billig" og difor ikkje fortener å bli respektert (Røthing & Svendsen, 2009). Bruken av "hore" som skjellsord, kan òg vere med å avgrense ei jente sitt handlingsrom i forhold til eiga kjønns- og seksualåfærd. Jenter som vert kalla "hore" for åfærd dei i utgangspunktet er komfortabel med, kan likevel kome til å internalisere kritikken og endre på åfærd for å tilpasse seg norma, sjølv om dei må gje avkall på eigne interesser eller kjensler (Nikell & Sievers, 2000).

Jenter generelt

På skular der hore- stempelet er utbreidd er det fare for at jenter, eller grupper av jenter vert sett på som kjønnsobjekt i staden for fullverdige medlemmar i elev- og vennegrupper (Nikell & Sievers, 2000).

TILTAK FOR FØREBYGGING OG HANDTERING AV BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD I UNGDOMSSKULEN

Dei fire tiltaka som vert presentert i denne lærarressursen byggjer på tiltak om førebygging og handtering av homofobisk erting som allereie er utprøvd ved tre ungdomsskular i Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland (Slåtten, Anderssen & Fosse, 2007; Slåtten, Anderssen & Holsen, 2008). eit prosjekt som vart finansiert av Utdanningsdirektoratet og Barne- og likestillingsdepartementet. Nytt for noverande tiltak er at me i tillegg til å fokusere på bruken av "homo" som skjellsord, òg tek for oss bruken av "hore" som skjellord. To av tiltaka me presenterar er på skulenivå og to av tiltaka er på elevnivå.

TILTAK PÅ SKULENIVÅ

1. Etablere nulltoleranse mot bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, og inkludere dette i skulen sin handlingsplan mot mobbing
2. Byggje og nytte kompetanse blant lærarane i førebygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

TILTAK PÅ KLASSENIVÅ

1. Auke medvitnet hos elevane om konsekvensane av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord
2. Ta avstand frå og slå ned på bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

TILTAK PÅ SKULENIVA

2. Etablere nulltoleranse mot bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, og inkludere dette i skulens sin handlingsplan mot mobbing

Et viktig tiltak for å forebygge bruken av "homo" og "hore" som skjellsord i ungdomsskolen, er å slå fast i overordna planar at skulen har innført nulltoleranse mot denne type atferd. Et godt eigna dokument å gjere dette på, er skulens sin handlingsplan mot mobbing. Skular som ikkje har ein slik handlingsplan, kan bruke skulens sine trivsel- og ordenstrenglar eller liknande dokument. Ein uttalt skulepolicy om at skulen ikkje tolererer at "homo" og "hore" vert brukt som skjellsord, vil kunne sikre konsistente reaksjonar frå lærarane samla sett. Den mest einydige måten å gjere dette på i skulen sine planar, er ved å nytte uttrykket nulltoleranse. Det gir reining, og det er lett å formidle til lærarar, elevvar og foreldre. Med ein etablert og uttala nulltoleranse mot bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, vert lærarane forplakta til å slå ned på ering med denne type ordbruk kvar gong det skjer. For elevane sin del vert det såleis ikkje tilfeldig om ering med homo- og hore uttrykk vert slått ned på og sanksjonert i detra skulemiljø eller ikkje. Det er viktig at handlingsplanen mot mobbing (eller liknande dokument) gjer det tydeleg at skulen ikkje tolererer at elevane bruker ord som "homo", "homse", "lesbe" eller liknande uttrykk til å rakke ned på ein person, og at det ikkje vert tolerert at desse uttrykka vert brukt til å beskrive noko som er negativt. På lik linje er det viktig at handlingsplanen gjere det tydeleg at "hore" ikkje vert tolerert som skjellsord. Ord som "homo" og "hore" bør behandlast på linje med rasistiske uttrykk.

Arbeidet med å inkludere nulltoleranse mot bruken av "homo" og "hore" som skjellsord krev at både skuleleiinga og lærarane tydeleg støttar ideen om at skulen ikkje skal tolerere at desse orda vert brukt som skjellsord, og at alle er involverte i dette arbeidet. Ei aktiv involvering frå skuleleiinga si side aukar sjansane for at nulltoleransen vert følgt opp og får gjennomslagskraft i praksis.

Elevane er sjølvsagt og viktige aktørar, og dersom skulen har tradisjon for å involvere elevrådet i endringsprosessen ved skulen, bør dette skje her òg. Ein fordel med å involvere elevrådet i arbeidet med å forebygge bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, er at det kan fremja geitort blant elevane i å rette seg etter reglar dei sjølve har vore med på å bestemme.

Foreldra er like så viktige for elevane sine handlingar som skulen. Ein måte å trekke inn foreldra på når det gjeld å samla slå ned på bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, kan vere å ta opp dette temaet på foreldremøte. Både elevvar, foreldre og skulepersonell kan med fordel bli informerte om at skulen skal jobbe for å forebygge og handtere denne type atferd.

2. Byggje og nytte kompetanse blant lærarane i førebbygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

Ein måte å starte prosessen med å auke kompetansen om førebbygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord kan vere at alle lærarane set seg inn i denne lærarrettleiinga, og vidare bruker deler av ein planleggingsdag eller fagdag til å sette temaet på agendaen. Her kan inkluderte stofføve at dei går inn for ein nulltolerans møte "homo" og "hore" som skjellsord og utarbeide strategiar for korleis skulen skal setje i verk nulltoleransen i praksis.

For at ein lærar skal kunne slå ned på homo- og horeutrykka er det viktig at han eller ho gjenkjenner denne språkbruken når han vert ytra. Vidare bør ein lærar kunne kjenne til kven homo- og horeorda særskilt krenkar, kven som er særskilt utsette for denne type språkbruk og vite kvifor det er viktig å førebbygge bruken av "homo" og "hore" som skjellsord. Lærarane bør òg vere kjent med kva skulen sin handlingsplan mot mobbing eller liknande planar seier om bruken av "homo" og "hore" som skjellsord.

Boks 1. *Læringsmål om bruken av "homo" og "hore" som skjellsord*

Læringsmål om førebbygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

- Kjenne att bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" og liknande uttrykk som vert brukt som skjellsord (sjå side 10 – 11)
- Kjenne att bruken av ord som "hore" og liknande uttrykk som vert brukt som skjellsord (sjå side 14 – 15)
- Kunne slå ned på ord som "homo" og "hore" (sjå side 22 til 24)
- Kjenne til kven homo-ordet særskilt krenkar (sjå side 10 til 13)
- Kjenne til kven hore-ordet særskilt krenkar (sjå side 15)
- Vere i stand til å gje elevane ei forklaring på kvifor skulen ikkje tolererer at "homo" og "hore" vert brukt som skjellsord (sjå side 4 til 6)
- Kjenne til kva skulen sin handlingsplan mot mobbing (eller liknande plan) seier om bruken av "homo" og "hore" som skjellsord.

3. Auke medvitnet hos elevane om konsekvensane av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

Somme elevar veit ikkje forskjellen på "homo" og "hetero", sjølv om dei brukar ordet "homo" på ein nedsetjande måte, og andre veit ikkje kva dei kommuniserer når dei kallar nokon for "hore". Vidare veit mange elevar ikkje at kallenamna dei nyttar byggjer på negative meiningar om homoseksualitet, til dømes "sopar". Eit viktig skritt er å formidle til elevane at alle medelevar (både elevar som identifiserer seg som homofile, lesbiske og heterofile) kan bli såra over den homonegative språkbruken (sjå side 11 – 13) og at alle kan bli såra over å bli kalla "hore" (sjå side 15). Det kan difor vere ein god ide å undervise og samtale om desse tema. Det kan vidare vere formålstenleg å ta opp grunnar til kvifor førebbygging og handlere bruken av "homo" og "hore" som skjellsord (sjå side 4 – 6) med elevane.

Skular som brukar antimobbingprogram slik som Olweus-programmet eller Zero kan gjerne ta opp bruken av ord som "homo" og "hore" som skjellsord i deira generelle mobbearbeid.

Klassar som har eigne klasseregular mot mobbing kan òg inkludere ein regel om at elevane ikkje skal bruke ord som "homo" og "hore" som skjellsord.

Ein måte for å auke medvitnet om bruken av ord som "homo" og "hore", og vidare innføre nulltolerans mot å bruke desse orda som kallenamn kan vere å bruke ein strukturert aktivitet (sjå boks 2) henta frå "Project 10", frå ein ungdomsskule i Los Angeles i California som har jobba systematisk med desse emna i over ti år (Project 10, 2007). Prosedyren er temmeleg bydande i form, og andre prosedyrar er sjølvsagt moglege.

Boks 2. *Dome på korleis lærarane kan ta opp bruken av "homo" og "hore" som skjellsord i klassen (henta frå Project 10, 2007).*

Mogleg prosedyre i klasserommet for å auke bevisshetta om bruken av "homo" og "hore" som skjellsord blant elevane

1. La elevane idenifisere alle typar skjellsord dei har høyrtd bli brukte
2. Skriv opp alle skjellsorda på tavla
3. Diskuter dei følgjande kategoriene: "kjønn", "seksuell orientering", "rase", "religion", og kategorisar skjellsorda etter desse kategoriene
4. Drøft korleis skjellsorda inneheld fordommar og er med på å skape negative haldningar til enkeltpersonar og grupper av menneske
5. Diskuter i kva grad dei er greitt at desse skjellsorda vert aksepterte eller ikkje aksepterte på skulen

Ein annan aktivitet som kan auke bevisshetta om konsekvensane av bruken av "homo" og "hore" er skildra i boks 3. Opplegget er inspirert av ei elevøving henta frå ein britisk rapport om homofobi (Schools Out, 2007).

Boks 3. *Dome på korleis lærarane kan diskutere konsekvensar av ulike typar språkbruk (henta frå Schools Out 2007).*

Mogleg prosedyre for å diskutere konsekvensar av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

1. La elevane idenifisere skjellsorda dei har høyrtd bli brukte (Her kan lærarane ta utgangspunkt i kategoriene frå aktiviteten frå boks 3)
2. Diskuter med elevane kvifor dei trur desse skjellsorda vert brukt for å rakke ned på ein annan person. Diskuter i kva orda egentleg betyr og korleis dei enkelte orda kan oppfattast som krenkande. Her kan lærarane ta opp temaet "negative haldningar til homofile og lesbiske" og forventingar om å vere maskuline og feminine
3. Diskuter korleis de trur dei ulike gruppene ville reagert på orda i kategorien "seksuell orientering":
 - a) Ein gutt som identifiserer seg som homofil
 - b) Ei jente som identifiserer seg som lesbisk
 - c) Ein gutt som vert sett på som "maskulin" og som identifiserer seg som heterofil
 - d) Ei jente som vert sett på som "maskulin" og som identifiserer seg som heterofil
 - e) Ein elev som ikkje veit om han eller ho forelskar seg i guttar eller jenter
4. Diskuter korleis de trur dei ulike gruppene ville reagert på orda i kategorien "kjønn":
 - a) Ei jente som har hatt mange kjærrestar
 - b) Ein gutt som har hatt mange kjærrestar
 - c) Ei jente som ikkje har hatt nokre kjærrestar
 - d) Ein gutt som ikkje har hatt nokre kjærrestar
 - e) Ein gutt som ikkje har hatt nokre kjærrestar

2. Ta avstand frå og slå ned på bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

Som med all anna erting og mobbing, er det nødvendig at det kjem ein reaksjon frå ein voksen når nokon brukar ord som "homo" og "hore" som skjellsord. Lærarane må vidare gripe inn og avbryte når elevane brukar ord som "homo" på ein nedscjandende måte eller når elevane ytrar seg med horerelaterte kommentarar. Lærarane bør gjere dette på same måte som dei ville konfrontert elevane som kjem med rasistiske kommentarar eller andre ikkje-akseptable utsegn.

I møte med bruken av "homo" og "hore" som skjellsord vil me rå til å følgje Olweus (1994) si rettleiing om å raskt og bestemt gripe inn i situasjonane der hendinga skjer, eller der det er mistanke om at ein person vert kalla for "hore" eller "homo" på ein negativ måte. Det beste er om lærarane sørgjer for at elevane som er tilstade vert vitne til at læraren slår ned på ertinga. Slik vert elevane gjort merksame på at erting med homo- og hore-ord ikkje vil bli tolerert på skulen deira. Men nokre gonger vil det vere naudsynt å trekke elevane som ytrar seg til side for å snakke med han eller henne under fire augo. Elevane bør vidare få beskjed om kva type åtted og språkbruk skulen reagerer på, kvifor slik språkbruk ikkje er akseptabel, og dei må bli fortløpde at gjentekte åtted vil føre til sanksjonar. I boks 4 er det sett opp døme for korleis lærarar kan handtera bruken av homo- og hore-ord som skjellsord. Døma er henta frå "Project 10: diversity matters" (Project 10, 2007), "Tackling homophobia, creating safer spaces" (Schools Out, 2007) og "A Teacher's guide to intervening in anti-gay harassment" (The Safe Schools Coalition, 2005).

Boks 4. Dome på korleis ein kan ta avstand frå og stå ned på bruken av "homo" og "hore" som skjellsord.

Kva gjer du som lærar når du høyrer at "homo" og "hore" vert brukt som skjellsord?

1. **Stopp språkbruken**
 - Avbytt kommentaren eller språkbruken
 - "Stopp den ordbruken med ein gong!"
 - "Det ordet er IKKJE ok!"
 - "Ein slik kommentar kan vere sårande!"
 - "Det er ikkje greit å kalle nokon for.....!"
 - "Den type språkbruk tolererast ikkje på denne skule!"
 - Sorg for at alle elevane i området høyrer kommentarane (frå læraren)
 - Ikkje trekk eleven som ytrar seg til side for å snakke med han eller henne privat dersom det ikkje er heilt nødvendig
2. **Identifiser språkbruken**
 - Set namn på trakasseringa
 - "Du veit at me ikkje tolererer nedsettjande ord om seksuell orientering"
 - "Du trakasserte nett ved å bruke ord om seksuell orientering"
 - "Du trakasserte nett ved å bruke eit ord som seier noko veldig nedsettjande om jenter"
 - "Du meinte kanskje ikkje å såre nokon, men det der var ei nedsettjande ytring... På ein respektlaus måte sa du at ho var homo."
 - "Det der er seksuell trakassering. Det er i mot skulen sine reglar."
 - "Veit du kva det ordet betyr? Det er eit nedsettjande ord for ein som er homofil eller lesbisk. Det er nett som å trakassere nokon med deira hudfarge eller religion."
 - "Veit du kva det ordet betyr? Det er eit nedsettjande ord som antyder at ho tilbyr seksuelle tenester for pengar. Det er ei grov anklage å kome med"
3. **Utvid responsen**
 - Gjer responsen meir generell
 - "Me på denne skulen trakasserer ikkje"
 - "Me i vårt samfunn aksepterer ikkje slik nedsettjande språkbruk"
 - "Me har gjort det klart i handlingsplanen mot mobbing at me skal respektere kvarandre. Så å bruke eit språk som seier at det er noko gale med å vere homofil, er uakseptabelt"
 - "Denne språkbruken kan og vere sårande for andre som høyrer den"
 - "Det kommentarane bryt skulen sine reglar mot trakassering. Du veit at me ikkje tolererer det"
 - "Det der var slemt og kan klassifiserast som seksuell trakassering"
4. **Vend blikket framover**
 - Be om forbering i komande åtted
 - "Ver snill, og ta deg ein pause og tenk deg om før du brukar dei orda som skjellsord"
 - Høyr med den som vart plagd på dette tidspunktet
 - "Hugs å gje meg beskjed om denne språkbruken held fram. Me kjem på ingen måtar til å akseptere bruken av desse skjellsorda, og me kjem til å ta affære om det ikkje stopper".

Når ein elev fortel om sjølvopplevd eller observert bruk av homo- og hore-ord som mobbing, ering eller seksuell trakassering, må læraren ta dette alvorleg, undersøkje nærare og følgje opp. Sjølv om elevane skulle meine at ordbruken berre var ering og på spøk, bør lærarane vurdere om dei involverte elevane bør følgjast opp. I tråd med Opplæringslova må lærarane varsle skuleleiinga når krenkande ord eller handlingar vert observert. Dette bør særskilt gjelde bruken av homo- og hore-ord som gjentek seg over lengre tid. Skular som nyttar ein handlingsplan mot mobbing eller ein opptrappingsplan med omsyn til korleis dei skal handtere og sanksjonere mot dårleg atferd, kan gjerne bruke desse verkøya i møte med bruken av "homo" og "hore" som skjellsord. Dersom det ikkje nyttar å stoppe bruken av "homo" og "hore" som skjellsord i situasjonane der det oppstår, eller dersom skjellsorda gjentek seg, vil me anbefale at lærarane brukar same type opptrappingsplan som dei ville brukt med annan type mobbing.

REFERANSAR

- Bendixen, M., & Kinnair, L. E. O. (2008). *Sexuell trakassering blant elever og ansatte i videregående skole: En resultatrapport*. Trondheim: Psykologisk institutt, NTNUI.
- Helsø, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Nesna: Høgskolen i Nesna.
- Lovdata. (2002). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplærtinga (opplæringslova): Det psykososiale miljøet, Henta frå [http://www.lovdata.no/all/19980609-045.html](http://www.lovdata.no/cgi-writer/writfile?doc=/hst/www/lovdata/all/19980717-061-011.htm&emne=psykososial*%&).
- Lovdata. (2009). *Lov om likestilling mellom kjønnene*, Henta frå: <http://www.lovdata.no/all/19780609-045.html>.
- Meyer, E. J. (2009). *Gender, bullying, and harassment: Strategies to end sexism and homophobia in schools*. New York: Teachers College.
- Nikell, E., & Sivert, L. (2000). *JamOs - andbook mot kønsmobbing i skolen*. Stokholm: JamO.
- Olweus, D. (1994). *Mobbing i skolen: hva vi vet og hva vi kan gjøre* (2 ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Passcoe, C. J. (2007). *Dude, you're a fag. Masculinity and sexuality in high school*. Berkeley: University of California press.
- Project 10. (2007, Juni 2007). Name-calling in the classroom. Henta frå <http://project10.org/index.html>
- Regjeringen (Ed.). (2006). *Manifest mot mobbing: tilkapsplan 2006-2008*. Oslo: Regjeringen.
- Roland, E., & Auestad, G. (2009). *Sexuell orientering og mobbing*. Stavanger: Senter for aldersforskning. Universitetet i Stavanger.
- Rothig, A. (2000). *Nå - kjønn, heteroseksualitet, etiske dilemmaer*. Oslo: Unipub forlag.
- Rothig, A., & Svendsen, S. H. B. (2009). *Sexualitet i skolen: perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Schools Out. (2007). *Tackling homophobia, creating safer spaces*. Schools out & Chrystalis. Henta frå: www.schoolsout.org.uk/teachingpack/Tackling%20Homophobia%20Creating%20Safer%20Spaces.doc
- Slåtten, H., Anderssen, N., & Fosse, E. (2007). *Førebygging og håndtering av homofobisk eriting i ungdomsskolen: oversikt og forslag til tiltak*. Bergen: Avdeling for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.
- Slåtten, H., Anderssen, N., & Holten, I. (2008). *Førebygging og håndtering av homofobisk eriting i ungdomsskolen. Revidert rapport med utprøving og forslag til tiltak*. Bergen: HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen.
- The Safe Schools Coalition. (2005). *A Teacher's guide to intervening in anti-gay harassment*. Henta frå: <http://www.safeschoolscoalition.org/TeachersGuideIntervene.pdf>
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2006). *Kunnskapsløftet: læreplan for grunnskolen og videregående opplæring: Utdanning- og forskningsdepartementet*.
- Utdanningsdirektoratet. (2008). *Læreplan i norsk*. Henta frå: http://www.udir.no/npload/lareplaner/Fasissatit_lareplaner_for_Kunnskapsloftet/Grunnskole_og_gjennomgaende/Lareplan_norsk_endret_240807.rtf.

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Bergen, 20. april 2009

XXXXXX XXXX
XXXXXX XXXXXX
XXXX XXXX

Til rektor ved xxxxxx skole

Fore spørsel om å delta i intervensjonsstudie om homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering

Vi vil med dette invitere deres skole til å delta i intervensjonsstudien "Forebygging og håndtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering" utarbeidet av Senter for forskning om helsefremmende arbeid, miljø og livsstil (HEMIL-senteret) ved Universitetet i Bergen. Dette er en studie som har til hensikt å undersøke om en utarbeidet tiltakspakke øker lærernes kompetanse i å forebygge og håndtere homofobisk erting (erting med ord som "homo", "homse", "tesbe"), kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Videre vil det bli undersøkt om forekomsten av denne type atferd blant elever reduseres. Tiltakene for forebygging og håndtering av homofobisk erting er allerede prøvd ut ved tre ungdomsskoler i Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane.

Tiltakspakken har til hensikt å hjelpe norske skoler til å innfri kravet som Opplæringsloven og Kunnskapsloftet stiller til dem om å skape trygge læringsmiljø og gripe inn når elever blir utsatt for krenkende ord. Opplegget er primært forankret i opplæringslovens krav om at personalet og ledelsen har drøftet seg fram til en felles holdning, slik at de reagerer likt overfor denne type atferd. Videre er opplegget er forankret i læreplan for norskfaget for ungdomstrinnet, der det heier at elevene etter 10. årstrinn skal kunne drøfte hvordan språkbruket kan virke diskriminerende og trakasserende (Lærplan for norskfaget, 2008, side 8).

HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for undersøkelsen, og den finansieres av Utdanningsdirektoratet. HEMIL-senteret har som del av tiltaksprogrammeringen inngått samarbeid med Skiev Ungdom, som er ungdomsorganisasjonen til Landsforening for lesbisk og homofili frigjøring (LLH). De har lang erfaring med skolebesøk og har også mottatt egen opplæring knyttet til tiltakspakkens fokus på homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering.

Totalt 16 tilfeldig valgte ungdomsskoler fra Bergen og Oslo inviteres til å delta i undersøkelsen. Måten intervensjonsstudien gjennomføres på er at skolene som deltar i studien vil bli presentert for et av tre opplegg. Hvilken skole som mottar hvilket opplegg, vil bli tilfeldig trukket av HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen. De tre mulige oppleggene er:

Gautesse	Postadresse	Telefon	Telefaks	E-post
Christus gate 13	Postboks 7800	55 58 28 08	55 58 98 87	post@iuh.uib.no
5015 Bergen	5020 Bergen			

A) Alle lærerne mottar et 1-timers foredrag som presenterer tiltak for forebygging og håndtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Tiltakene vil bli presentert av to medlemmer fra Skiev Ungdom. Samme dag får elevene i niende klasse besøk av de to medlemmene fra Skiev Ungdom som snakker om hvordan det er å være homofili og lesbisk.

B) Alle lærerne mottar et 1-timers foredrag som presenterer tiltak for forebygging og håndtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Tiltakene vil bli presentert av to medlemmer fra Skiev Ungdom. Elevene på disse skolene vil ikke få besøk av Skiev Ungdom.

C) Ingen intervensjon. Det vil si at verken lærerne eller elevene får besøk av Skiev Ungdom så lenge prosjektet pågår. Det er likevel mulig for skolene å kontakte Skiev Ungdom ettersom prosjektperioden er over januar 2010 for å arrangere elevbesøk.

Tiltakene som lærerne får presentert, vil handle om forslag til måter skolene kan jobbe for å forebygge og håndtere homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Vi vil gjerne understreke at dette ikke er et ressurskrevende prosjekt som vil kreve mye tid eller ressurser av lærerne og skoleledelsen. Skolene som deltar i studiet vil motta forpliktete seg til følgende tre aktiviteter:

1. Lærerne ved ungdomsskolen vil bli bedt om å fylle ut et spørreskjema i august 2009, og et oppfølgningsskjema i desember 2009. I disse spørreundersøkelsene vil lærerne bli bedt om å svare på spørsmål om forekomsten av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering blant elevene. Videre vil lærernes kompetanse og kollegiale støtte i å forebygge og slå ned på dette, og strategier som er blitt tatt i bruk for å forebygge og håndtere denne type atferd bli kartlagt. Lærerne vil også bli bedt om å svare på spørsmål som handler om hvorfor de tror ungdom bruker ulike skjelsord.

2. Videre vil skolene bli bedt om å sende ut et informasjonsbrev (lignet av HEMIL-senteret) i august 2009 om spørreundersøkelsen til alle foreldre/foresette som har barn i niende klasse. I brevet vil foreldrene/foresette få mulighet å reservere barnet deres fra å delta i spørreundersøkelsen. Elevene vil bli bedt om å fylle ut et spørreskjema hvor de skal svare på liknende spørsmål som lærerne. I tillegg vil de bli bedt om å svare på spørsmål som handler om deres skoletrivsel og mentale helse.

3. Lærerne ved skolene som blir trukket til å delta i gruppe A eller B skal en dato i september delta på et 1-timers foredrag om forebygging og håndtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Samme dag skal elevene i gruppe A delta i et 1-timers undervisningsopplegg i regi av Skiev Ungdom

Utdanningsdirektoratet vurderer undersøkelsen som viktig å gjennomføre da den vil kunne bidra til å identifisere tiltak som er effektive for å forebygge og håndtere homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering og dermed bidra til å innøke kompetanse og kompetansetilrettelegging blant elevene. Oppføringslovens krav om å skape et trygt og trivselsfremmende læringsmiljø for alle elever. Deres innspill viser seg å være effektive, er det aktuelt å gjennomføre tiltakene i større målestokk i den norske ungdomsskolen. Dataene som samles inn vil bli brukt til å skrive artikler og rapporter.

Vi håper derfor at skolen deres ønsker å delta i intervensjonsstudien. Det hadde vært fint om dere kan svare på denne henvendelsen via e-post (hilde.slatten@iuh.uib.no), brevpost (HEMIL-senteret, v/ Hilde Slåtten, Christies gt 13, 5015 Bergen) eller via telefon (55584717).

Ta gjerne kontakt om dere har spørsmål.

Med vennlig hilsen

Hilde Slåtten
M, Phil, prosjektleder

Ingrid Holsen
Førsteamanuensis, veileder

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Bergen, 20. august, 2009

xxxxxxx skole
xxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxx

Til rektor ved xxxxxxx skole

Sporrøskjemaundersøkelse blant lærerne knyttet til prosjektet "Forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering"

Takk for at dere har sagt ja til å være med i intervensjonsstudien om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Vi setter stor pris på at dere vil bidra i utprøving av dette opplegget.

Skolen deres er blitt trukket ut til å være med i intervensjonsgruppe A, noe som betyr at dere kommer til å motta læreviledningstjeneste om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. I tillegg kommer skolen deres til å få besøk av to eller tre medlemmer fra Skeiv Ungdom som presenterer dette viledningstjenestet for alle lærerne. Det er fint om du så raskt som mulig kan gi tilbakenmelding om hvilken dato mellom 7. og 30. september det passer å samle alle lærerne for innføring i opplegget. Det er viktig at alle lærerne er til stede. Jeg kommer til å ringe deg i uke 36 slik at vi kan komme frem til en passende dato.

Siden skolen deres er trukket ut til å være med i intervensjonsgruppe A, vil elevene i niende klasse også få besøk av medlemmer fra Skeiv Ungdom, som vil snakke om hvordan det er å være homofil og lesbisk. Dette kommer til å skje samme dag som lærerne får innføring i opplegget om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Det er fint om dere kan legge til rette slik at Skeiv Ungdom samlet kan holde foredraget for alle elevene i niende klasse. Vedlagt er 50 eksemplarer av spørreskjemaet til lærerne. Det er fint om du kan distribuere disse til alle lærerne og sende de utfylte spørreskjemaene til HEMIL-senteret innen den 7. september. Grunnet til at vi ber dere fylle ut spørreskjemaet innen såpass kort tid er at det er viktig for studien at spørreskjemaet blir fylt ut før lærerne får innføring i opplegget som Skeiv Ungdom presenterer. Vedlagt i sendingen er det en frankert konvolutt som du kan bruke til å sende spørreskjemaene i retur til oss.

I desember kommer vi til å sende skolen deres et spørreskjema til alle lærerne samt spørreskjema til alle elevene i niende klasse. Vi vil på et senere tidspunkt komme tilbake med mer informasjon om dette. Dersom dere har spørsmål, la gjerne kontakt på telefon 55584717 eller hilde.stalten@iuh.uib.no

Med vennlig hilsen

Hilde Stalten
Prosjektleder

Ingrid Holsen
Førsteamanuensis

Galearadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	e-post
Christies gate 13 5015 Bergen	Postboks 7800 5020 Bergen	55 58 28 08	55 58 98 87	post@iuh.uib.no

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Bergen, 20. august, 2009

xxxxxxx skole
xxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxx

Til rektor ved xxxxxxx skole

Sporrøskjemaundersøkelse blant lærerne knyttet til prosjektet "Forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering"

Takk for at dere har sagt ja til å være med i intervensjonsstudien om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Vi setter stor pris på at dere vil bidra i utprøving av dette opplegget.

Skolen deres er blitt trukket ut til å være med i intervensjonsgruppe B, noe som betyr at dere kommer til å motta læreviledningstjeneste om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. I tillegg kommer skolen deres til å få besøk av to eller tre medlemmer fra Skeiv Ungdom som presenterer dette viledningstjenestet for alle lærerne. Det er fint om du så raskt som mulig kan gi tilbakenmelding om hvilken dato mellom 7. og 30. september det passer å samle alle lærerne for innføring i opplegget. Det er viktig at alle lærerne er til stede. Jeg kommer til å ringe deg i uke 36 slik at vi kan komme frem til en passende dato.

Vedlagt er 50 eksemplarer av spørreskjemaet til lærerne. Det er fint om du kan distribuere disse til alle lærerne og sende de utfylte spørreskjemaene til HEMIL-senteret innen den 7. september. Grunnet til at vi ber dere fylle ut spørreskjemaet innen såpass kort tid er at det er viktig for studien at spørreskjemaet blir fylt ut før lærerne får innføring i opplegget som Skeiv Ungdom presenterer. Vedlagt i sendingen er det en frankert konvolutt som du kan bruke til å sende spørreskjemaene i retur til oss.

I desember kommer vi til å sende skolen deres et spørreskjema til alle lærerne samt spørreskjema til alle elevene i niende klasse. Vi vil på et senere tidspunkt komme tilbake med mer informasjon om dette. Dersom dere har spørsmål, la gjerne kontakt på telefon 55584717 eller hilde.stalten@iuh.uib.no

Med vennlig hilsen

Hilde Stalten
Prosjektleder

Ingrid Holsen
Førsteamanuensis

Galearadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	e-post
Christies gate 13 5015 Bergen	Postboks 7800 5020 Bergen	55 58 28 08	55 58 98 87	post@iuh.uib.no

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Bergen, 20. august, 2009

xxxxxx skole
xxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxx

Til rektor ved xxxxxx skole

Spørreskjemaundersøkelse blant lærerne knyttet til prosjektet "Forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering"

Takk for at dere har sagt ja til å være med i intervensjonsstudien om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering. Vi setter stor pris på at dere vil bidra i utprøving av dette opplegget.

Skolen deres er blitt trukket ut til å være med i kontrollgruppe C, noe som betyr at dere dessverre ikke kommer til å få presentert et lærerutveiledningsstrøket om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering i denne omgang og så lenge prosjektet pågår.

Vedlagt er 50 eksemplar av spørreskjemaet til lærerne. Det er fint om du kan distribuere disse til alle lærerne og sende de utfylte spørreskjemaene til HEMIL-senteret innen den 7. september. Grunnen til at vi ber dere fylle ut spørreskjemaet innen såpass kort tid er at det er viktig for studien at spørreskjemaet blir fyllt ut før lærerne ved intervensjonskolene får innføring i opplegget som Skoliv Ungdom presenterer. Vedlagt i sendingen er det en frankert konvolutt som du kan bruke til å sende spørreskjemaene i retur til oss.

I desember kommer vi til å sende skolen deres et spørreskjema til alle lærerne samt spørreskjema til alle elevene i niende klasse. Vi vil på et senere tidspunkt komme tilbake med mer informasjon om dette. Dersom dere har spørsmål, ta gjerne kontakt på telefon 55594717 eller hilde.slatten@iuh.uib.no

Med vennlig hilsen

Hilde Slatten
Prosjektleder

Ingrid Holsen
Førsteamanuensis

Gateadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	e-post
Christies gate 13 5015 Bergen	Postboks 7800 5020 Bergen	55 58 28 08	55 58 98 87	post@iuh.uib.no

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Til alle lærere ved skolen

Bergen, August 2009

FORESPØRSEL OM Å DELTA I SPØRREUNDERSKØKSELSEN KNYTTET TIL
INTERVENsjONSSJTUDIEN: "FOREBYGGING OG HÅNDTERING AV
KJØNNRELATERT MOBBING, HOMOFOBISK ERTING OG SEKSUELL
TRAKASSERING I UNGDOMSSKOLEN"

Vi vil med dette spørre om du vil delta i en spørreundersøkelse knyttet til intervensjonsstudiet "Forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering" som skolen deres har sagt seg villige til å delta i. Dette er en studie som har til hensikt å undersøke om tiltak rettet mot lærere i ungdomsskolen reduserer forekomsten av bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" og ord som "hore", om det øker lærernes kompetanse i å forebygge og handtere dette, og om det har en innvirkning elevenes psykiske helse. Tiltakene for forebygging og håndtering av homofobisk erting er allerede prøvd ut ved tre ungdomsskoler i Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane.

HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for undersøkelsen, og det er Utdanningsdirektoratet som har finansiert studiet. Undersøkelsen er utført av Personvernområdet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Intervensjonsstudien vil bli gjennomført ved at lærerne ved halvparten av skolene blir presentert for et 1-timers undervisningsopplegg som handler om tiltak for forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering mens halvparten av skolene vil fungere som kontrollskoler som ikke får presentert undervisningsopplegget. Elevene ved niende trinn ved noen skoler vil også få besøk av medlemmer fra Skeiv Ungdom som snakker om hvordan det er å være homofil og lesbisk. Hvilke skoler som mottar opplegget er hittil tilfeldig trukket av prosjektleder ved Universitetet i Bergen.

For dere får presentert undervisningsopplegget er vi interessert i å kartlegge hvilke erfaringer lærerne har med forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. I denne spørreundersøkelsen vil du derfor bli bedt om å svare på spørsmål om forekomsten av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering blant elevene. Videre vil lærernes kompetanse og kollegiale støtte i å forebygge og slå ned på dette, og strategier som er blitt tatt i bruk for å forebygge og handtere denne type atferd bli kartlagt. Du vil også bli bedt om å svare på spørsmål som handler hvorfor du tror ungdom bruker ulike skjelsord.

I desember 2009 vil du bli bedt om å fylle ut et lignende spørreskjema. For at vi skal kunne kopie de to skjemene vil vi be deg om å oppgi di mors fødselsdato på slippen som ligger ved spørreskjemaet. Fødselsdatoen vil ikke bli registrert men kun bli brukt til kobling av skjema og makuleres når denne jobben er gjort. Spørreskjemaene kryttes ikke til navn, men det vil

inhiberes bakgrunnsopplysninger om kjønn og alder som kan være indirekte identifiserbare. Prosjektet er planlagt avsluttet i februar 2010 og datamaterialet vil da bli anonymisert.

Det å fylle ut spørreskjemaet, regner vi som ditt samtykke til å delta i undersøkelsen

For hvert spørsmål skal du bare krysse ett svaralternativ. Når du har fylt ut spørreskjemaet, vil vi be deg om å legge det i den vedlagte konvolutten og gi det til rektor som sender det til Universitetet i Bergen.

Deltakelse i undersøkelsen er frivillig og du kan når som helst trekke deg fra å delta. Det vil ikke få noen konsekvenser for ditt forhold til skolen dersom du ikke ønsker å delta, eller dersom du velger å trekke deg fra undersøkelsen.

Denne undersøkelsen vil gi oss viktig kunnskap om effekten av tiltak for forebygging og håndtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Dersom tiltakene viser seg å være effektive, kan det være aktuelt å gjennomføre tiltakene i større målestokk i den norske ungdomsskolen. Dataene som samles inn vil bli brukt til å skrive artikler og rapporter. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner eller skoler i publikasjonene.

Dersom du har spørsmål ta gjerne kontakt med underrettede via e-post (hilde.staten@uh.uib.no), vanlig post (HEMIL-senteret, v/ Hilde Staten, Christies gt 13, 5015 Bergen) eller telefon (55584717).

Med vennlig hilsen

Hilde Staten, M.Phil
Prosjektleder

Ingrid Holsen, førstamanuensis
Prosjektmedarbeider

BAKGRUNNSOPPLYSNINGER

Er du mann eller kvinne?

- Mann
 Kvinne

Hvor gammel er du?

- 20 til 30 år
 31 til 40 år
 41 til 50 år
 51 til 60 år
 Eldre enn 60 år

Har du undervist elevene som nå er på niende trinn?

- Ja, jeg har vært eller er kontaktlærer for noen av elevene som nå er på niende trinn
 Jeg har undervist eller underviser elever som nå er på niende trinn, men har ikke vært kontaktlærer for noen av dem
 Nei, jeg har ikke undervist noen av elevene som nå er på niende trinn

Har du i grunn- eller videreutdanningen din lært om:

Mobbing
Ja Nei

Kjønnsrelatert mobbing
Ja Nei

Rasisme
Ja Nei

Seksuell trakassering
Ja Nei

Homofobisk erting
Ja Nei

Homonegativisme (negative holdninger til homofile og lesbiske)
Ja Nei

Førebygging av mobbing
Ja Nei

Handtering av mobbing
Ja Nei

Førebygging av elevers bruk av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord
Ja Nei

Handtering av elevers bruk av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord
Ja Nei

Førebygging av elevers bruk av ord som "hore" eller lignende som skjellsord
Ja Nei

Handtering av elevers bruk av ord som "hore" eller lignende som skjellsord
Ja Nei

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM ELEVENES BRUK AV KALLEAVN
DET SISTE ÅRETL. VENNLIGST OPPGI HVOR OFTE DU HAR HØRT ELEVENE
BRUKE DE ULIKE KALLEAVNENE.

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever mobbe en eller flere elever ved å kalle dem "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever kalle en gjenstand eller aktivitet for "homo" eller lignende ord?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord som skjellsord?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "hore" eller lignende ord på en vennskapelig måte?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever mobbe en eller flere elever ved å kalle dem "hore" eller lignende ord?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord på en vennskapelig måte?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

**NEDENFOR STAR NOEN PÅSTANDER OM GRUNNER TIL HVORFOR UNGDOM
BRUKER ORD SOM "HOMO", "HOMSE", "LESBE" OG LIGNENDE SOM
KALLENAVN. HVOR ENIG ELLER UENIG ER DU I FØLGENDE PÅSTANDER?**

Gutter som ikke er maskuline blir oftere kalt "homo", "homse" eller lignende ord
 Helt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som ikke er feminine blir oftere kalt "homo", "lesbe" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Gutter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med maskulinitet blir oftere kalt "homo", "homse" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med maskulinitet blir oftere kalt "homo", "homse" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med femininitet blir oftere kalt "homo", "lesbe" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med femininitet blir oftere kalt "homo", "lesbe" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Når en elev kaller en medelev for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord betyr det at han eller hun tror at medeleven er homofil eller lesbisk
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bruker ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende for å kritisere eller rukke ned på en person
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bruker uttrykk som "Det er så homo" for å uttrykke noe som er tett, dumt, sprott, dårlig eller ukult
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

En aktivitet som blir kalt for "homo" eller lignende blir oppfattet som negativt
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

En aktivitet som blir kalt for "homo" eller lignende blir oppfattet som negativt
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bruker ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjelsord for å vise at de hører til i en gjeng
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Å kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord er en naturlig del av ungdomskulturen
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom kaller hverandre "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord for å tulle på en hyggelig måte
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Når ungdom kaller hverandre "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord er det ment vondsinnet
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bør få lov til å kalle en elev for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som forelsker seg i gutter, kan bli såret når de hører andre bruke ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende på en negativ måte
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som forelsker seg i gutter, kan bli såret når de hører andre bruke ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende på en negativ måte
 Helt enig
 Litt uenig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

NEDENFOR STÅR NOEN PÅSTÅNDER OM GRUNNER TIL HVORFOR UNGDOM BRUKER ORD SOM "HORE" OG LIGNENDE SOM KALLENAVN. HVOR ENIG ELLER UENIG ER DU I FØLGENDE PÅSTÅNDER?

Det er ofte flerting involvert når en gutt kaller ei jente for "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Det er ofte flerting involvert når ei jente kaller en gutt for "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Populære jenter blir oftere enn andre kalt for "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som har hatt flere kjærestere blir oftere enn andre kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Gutter som har hatt flere kjærestere blir oftere enn andre kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som har hatt flere kjærestere må tale å bli kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Gutter som har hatt flere kjærestere må tale å bli kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som kler seg utfordrede blir oftere enn andre kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Jenter som kler seg utfordrede må tale å bli kalt "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bruker ord som "hore" eller lignende for å kritisere eller rakke ned på en person

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bruker ord som "hore" eller lignende for å vise at de hører til i en gjeng

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Å kalle noen for "hore" eller lignende ord er en naturlig del av ungdomskulturen

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom kaller hverandre "hore" eller lignende ord for å tulle på en bygdegelig måte

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Når ungdom kaller hverandre "hore" eller lignende ord, er det ment vondsinnnet

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

Ungdom bør få lov til å kalle en elev for "hore" eller lignende ord

- Helt enig
 Litt enig
 Verken enig eller uenig
 Litt uenig
 Helt uenig

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM HYPPIGHET, KOMPETANSE OG OPPLÉVD STØTTE I Å SLÅ NED PÅ ULIKE TYPER ORDBRUK

Hvor ofte har du slått ned på at en elev har kalt en annen elev for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord det siste året?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Hvor ofte har du slått ned på at en elev har kalt en annen elev for "hore" eller lignende ord det siste året?

- Det har ikke hendt det siste året
 Bare en sjelden gang
 Månedlig
 2 eller 3 ganger i måneden
 Omtront 1 gang i uken
 Flere ganger i uken

Hvor kompetent kjenner du deg til å stå ned på ord slik som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende blant eleverne på ungdomsskolen?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor kompetent kjenner du deg til å stå ned på ord slik som "hore" eller lignende blant eleverne på ungdomsskolen?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor kompetent kjenner du deg til å kunne forklare elevene hvorfor de ikke skal kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor mye støtte opplever du å ha fra kollegane dine til å stå ned på ord slik som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært god støtte
 God støtte
 Dårlig støtte
 Svært dårlig støtte
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor mye støtte har du fra kollegane dine til å stå ned på ord slik som "hore" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært god støtte
 God støtte
 Dårlig støtte
 Svært dårlig støtte
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor ofte griper du inn når du hører en elev kalle en annen elev for:

	Hver gang det skjer	Som oftest når det skjer	Av og til når det skjer	Aldri når det skjer	Det har ikke skjedd
Homo	☐	☐	☐	☐	☐
Homse	☐	☐	☐	☐	☐
Soper	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbe	☐	☐	☐	☐	☐
Hore	☐	☐	☐	☐	☐
Fitte	☐	☐	☐	☐	☐
Blich	☐	☐	☐	☐	☐
Neger	☐	☐	☐	☐	☐
Jøde	☐	☐	☐	☐	☐
Muslim	☐	☐	☐	☐	☐
Idiot	☐	☐	☐	☐	☐

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM SKOLENS RETNINGSLINJER, DINE MENINGER OM DISSE OG ANDRE FORHOLD VED SKOLEN

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot mobbing

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot seksuell trakassering

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot kjønnsrelatert mobbing

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot braken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot rasisme

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "hore" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

HELT TIL SLUTT KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM TEMA DU HAR TATT OPP I EN KLASSETIME

Hvor ofte har du tatt opp følgende tema i en klassetime det siste året?

	Månedlig eller oftere	Et par ganger	En gang	Aldri
Mobbing	☐	☐	☐	☐
Kjønnsrelatert mobbing	☐	☐	☐	☐
Homofobisk erting	☐	☐	☐	☐
Seksuell trakassering	☐	☐	☐	☐
Rasisme	☐	☐	☐	☐
Bruken av ord som "homo" "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Bruken av ord som "høre" eller lignende som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Konsekvenser av å kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Konsekvenser av å kalle noen for "høre" eller lignende ord som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Homonegativisme (negative holdninger til homofile og lesbiske)	☐	☐	☐	☐
Tema knyttet til ulike seksuelle orienteringer (homofil, heterofil)	☐	☐	☐	☐

MANGE TAKK FOR AT DU HAR TATT DEG TID TIL Å FYLLE UT DETTE SPØRRESKJEMAET!

Har du hørt lærerne på skolen deres diskutere hvordan dere kan forebygge og håndtere bruken av ord som "høre" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Har du snakket om konsekvenser av å kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord med en eller flere elever

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Har du snakket om konsekvenser av å kalle noen for "høre" og lignende ord med en eller flere elever

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Ja Nei

Har dere retningslinjer for hvordan dere skal håndtere bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere retningslinjer for hvordan dere skal håndtere bruken av ord som "høre" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har du hørt lærerne på skolen deres diskutere hvordan dere kan forebygge og håndtere bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Bruker skolen deres et antimobbingprogram?

- Ja, Olweus-programmet
 Ja, Zero anti-mobbingprogram
 Ja, et annet program enn Olweus eller Zero
 Nei
 Annet

Vedlegg 7: Koplings skjema

Vedlegg 8: Andre brev til rektor

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Til alle lærere ved skole

Bergen, August 2009

Vi vil med dette spørre deg om du kan oppgi di mors fødselsdato slik at vi kan koble de to spørreskjemaene som er knyttet til spørreundersøkelsen. Fødselsdatoen vil ikke bli registrert sammen med spørreskjemaene men kun brukt til kobling av skjema og vil bli makulert når denne jobben er gjort.

Vennligst oppgi di mors fødselsdato her:

Dag	Måned
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Med vennlig hilsen

Hilde Slåtten, M.phil
Prosjektleder

Ingrid Holsen, førsteamanuensis
Prosjektmedarbeider

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Bergen, 1. desember, 2009

xxxxxx skole
xxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxx

Til rektor ved xxxxxx skole

Den andre spørreskjemaundersøkelsen blant lærerne knyttet til prosjektet "Forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering

Takk for returførte skjemaer i forbindelse med intervensjonsstudien om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering. Vi setter stor pris på deres deltakelse så langt.

Vedlagt er det andre eksemplaret av spørreskjemaet til lærerne. Samme spørsmål som ble stilt ved første undersøkelse er også stilt her, men denne gang i en forkortet versjon. Det er fint om du kan distribuere disse til lærerne som deltok i første del av undersøkelsen og sende de utfylte spørreskjemaene i lukkede konvolutter til HEMIL-senteret innen den 15. desember. Vedlagt i sendingen er det en frankert konvolutt som du kan bruke til å sende spørreskjemaene i retur til oss.

Vi har valgt å utsette å distribuere spørreskjemaet til elevene på niende trinn til våren 2010. Vi håper dette ikke skaper noen problem for dere, og at niendeklassingene som våren 2010 går på hende trinn fremdeles vil ha mulighet til å delta i undersøkelsen. Vi vil komme tilbake med mer informasjon om dette utover våren. Dersom dere har noen spørsmål, ta gjerne kontakt på telefon 55564717 eller hilde.slatten@iuh.uib.no

Nok en gang, mange takk for deres deltakelse.

Med vennlig hilsen

Hilde Slåtten
Prosjektleder

Ingrid Holsen
Førsteamanuensis

Gateadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	e-post
Christies gate 13 5015 Bergen	Postboks 7800 5020 Bergen	55 58 28 08	55 58 98 87	post@iuh.uib.no

Vedlegg 9: Oppfølgjarspørjeskjema til lærarane

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet
HEMIL-senteret

Til lærerne ved skolen

Bergen, desember 2009

Mange takk for at du har deltatt på første del av spørreundersøkelsen knyttet til intervensjonsstudien "Forebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering" som skolen deres deltar i.

Vi vil med dette spørre om du vil delta i andre del av spørreundersøkelsen hvor målet er å sammenligne svarene fra de to undersøkelsene for å undersøke effekten av tiltak for forebygging og handtering av "homo" og "hore" som skjellsord i ungdomsskolen. Det vil derfor være til stor hjelp for oss om du kan ta deg tid til å svare på dette skjemaet.

Vi kommer også i denne omgang til å stille spørsmål om deres erfaringer med å forebygge og håndtere kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Samme spørsmål som ble stilt ved første undersøkelse vil også bli stilt her, men denne gang i en forkortet versjon. I tillegg kommer vi til å spørre om dere har hatt tilgang til en lærerveiledning om forebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering, og i hvilken grad dere som har hatt tilgang til den synes den har vært nyttig.

For at vi skal kunne kople de to skjemaene vil vi også denne gang be deg om å oppgi di mors fødselsdato på slippen som ligger ved spørreskjemaet. Fødselsdatoen vil ikke bli registrert men kun bli brukt til kobling av skjema og makuleres når denne jobben er gjort.

Spørreskjemaene krydes ikke til navn, men det vil innhentes bakgrunnsopplysninger om kjønn og alder som kan være indirekte identifiserbare. Prosjektet er planlagt avsluttet i februar 2010 og datamaterialet vil da bli anonymisert.

Det å fylle ut spørreskjemaet, regner vi som ditt samtykke til å delta i også andre del av undersøkelsen

For hvert spørsmål skal du bare krysse ett svaralternativ. Når du har fylt ut spørreskjemaet, vil vi be deg om å legge det i den vedlagte konvolutten og gi det til rektor som sender det til Universitetet i Bergen.

Deltakelse i undersøkelsen er frivillig og du kan når som helst trekke deg fra å delta. Det vil ikke få noen konsekvenser for ditt forhold til skolen dersom du ikke ønsker å delta, eller dersom du velger å trekke deg fra undersøkelsen.

Denne undersøkelsen vil gi oss viktig kunnskap om effekten av tiltak for forebygging og handtering av homofobisk erting, kjønnsrelatert mobbing og seksuell trakassering. Dersom tiltakene viser seg å være effektive, kan det være aktuelt å gjennomføre tiltakene i større målestokk i den norske ungdomsskolen. Dataene som samles inn vil bli brukt til å skrive

artikler og rapporter. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner eller skoler i publikasjonene.

HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for undersøkelsen, og det er Utdanningsdirektoratet som har finansiert studiet. Undersøkelsen er tilrådt av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Dersom du har spørsmål ta gjerne kontakt med underrettede via e-post (hilde.slatten@iuh.uib.no), vanlig post (HEMIL-senteret, v/ Hilde Slatten, Christies gt 13, 5015 Bergen) eller telefon (55584717).

Vi setter stor pris på at du deltar i undersøkelsen.

Med vennlig hilsen

Hilde Slatten, M.Phil
Prosjektleder

Ingrid Holisen, førstemannensis
Prosjektmedarbeider

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM ELEVENES BRUK AV KALLENAVN, OG PÅSTANDER OM MEKANISMER KNYTTET TIL DISSE KALLENAVNA. VENNLIGST OPPGI HVOR ENIG ELLER UENIG DU ER I PÅSTANDENE.

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord det siste året?

-] Bare en sjelden gang
-] Månedlig
-] 2 eller 3 ganger i måneden
-] Omtrent 1 gang i uken
-] Flere ganger i uken

Har du hørt elever kalle en eller flere elever for "hore" og lignende ord det siste året?

-] Det har ikke hendt det siste året
-] Bare en sjelden gang
-] Månedlig
-] 2 eller 3 ganger i måneden
-] Omtrent 1 gang i uken
-] Flere ganger i uken

Gutter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med maskulinitet blir oftere kalt "homo", "homse" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Jenter som har interesser eller behov som skiller seg fra det vi forbinder med femininitet blir oftere kalt "homo", "lesbe" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Gutter som ikke er maskuline blir oftere kalt "homo", "homse" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Jenter som ikke er feminine blir oftere kalt "homo", "lesbe" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Gutter som forelsker seg i gutter, kan bli såret når de hører andre bruke ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende på en negativ måte

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Jenter som forelsker seg i jenter, kan bli såret når de hører andre bruke ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende på en negativ måte

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Ungdom bør få lov til å kalle en elev for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Det er ofte flørtning involvert når en gutt kaller ei jente for "hore" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Jenter som har hatt flere kjærestere må taie å bli kalt "hore" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Jenter som kler seg utfordrede må taie å bli kalt "hore" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

Ungdom bør få lov til å kalle en elev for "hore" eller lignende ord

-] Helt enig
-] Litt enig
-] Verken enig eller uenig
-] Litt uenig
-] Helt uenig

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM HYPPIGHET, KOMPETANSE OG OPPLEVD STØTTE I Å SLÅ NED PÅ ULIKE TYPER ORDBRUK

Hvor ofte har du slått ned på at en elev har kalt en annen elev for "hore" eller lignende ord det siste året?

-] Det har ikke hendt det siste året
-] Bare en sjelden gang
-] Månedlig
-] 2 eller 3 ganger i måneden
-] Omtrent 1 gang i uken
-] Flere ganger i uken

Hvor ofte har du slått ned på at en elev har kalt en annen elev for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord det siste året?

-] Det har ikke hendt det siste året
-] Bare en sjelden gang
-] Månedlig
-] 2 eller 3 ganger i måneden
-] Omtrent 1 gang i uken
-] Flere ganger i uken

Hvor kompetent kjenner du deg til å slå ned på ord slik som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor kompetent kjenner du deg til å slå ned på ord slik som "hore" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor kompetent kjenner du deg til å kunne forklare elevene hvorfor de ikke skal kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord?

- Svært godt kompetent
 Godt kompetent
 Dårlig kompetent
 Svært dårlig kompetent
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor mye støtte opplever du å ha fra kollegane dine til å slå ned på ord slik som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært god støtte
 God støtte
 Dårlig støtte
 Svært dårlig støtte
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor mye støtte har du fra kollegane dine til å slå ned på ord slik som "hore" eller lignende blant elevene på ungdomsskolen?

- Svært god støtte
 God støtte
 Dårlig støtte
 Svært dårlig støtte
 Det har ikke vært aktuelt

Hvor ofte griper du inn når du hører en elev kalle en annen elev for:

	Hver gang det skjer	Som oftest når det skjer	Av og til når det skjer	Altid når det skjer	Det har ikke skjedd
Homo	☐	☐	☐	☐	☐
Homse	☐	☐	☐	☐	☐
Soper	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbe	☐	☐	☐	☐	☐
Hore	☐	☐	☐	☐	☐
Fitte	☐	☐	☐	☐	☐
Blich	☐	☐	☐	☐	☐
Neger	☐	☐	☐	☐	☐
Jøde	☐	☐	☐	☐	☐
Muslim	☐	☐	☐	☐	☐
Idiot	☐	☐	☐	☐	☐

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM SKOLENS RETNINGSLINJER, DINE MENINGER OM DISSE OG ANDRE FORHOLD VED SKOLEN

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot mobbing

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot seksuell trakassering

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot kjønnsrelatert mobbing

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot rasisme

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "hore" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "hore" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere en skriftlig policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "hore" eller lignende som skjeltsord

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere retningsslinjer for hvordan dere skal håndtere bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har dere retningsslinjer for hvordan dere skal håndtere bruken av ord som "hore" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det er nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det er nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig
 Jeg vet ikke

Har du hørt lærerne på skolen deres diskutere hvordan dere kan forebygge og håndtere bruken av ord som "hore" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Har du snakket om konsekvenser av å kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord med en eller flere elever

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Har du hørt lærerne på skolen deres diskutere hvordan dere kan forebygge og håndtere bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" og lignende som skjellsord?

- Ja, og jeg synes det var nødvendig
 Ja, men jeg synes ikke det var nødvendig
 Nei, men jeg synes det ville vært nødvendig
 Nei, og jeg synes ikke det er nødvendig

Har du undervist elevene som nå er på niende trinn?

- Ja, jeg har vært eller er kontaktlærer for noen av elevene som nå er på niende trinn
 Jeg har undervist eller underviser elever som nå er på niende trinn, men har ikke vært kontaktlærer for noen av dem
 Nei, jeg har ikke undervist noen av elevene som nå er på niende trinn

NÅ KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM TEMA DU HAR TATT OPP I EN KLASSETIME

Hvor ofte har du tatt opp følgende tema i en klasse time det siste året?

	Månedlig eller oftere	Et par ganger	En gang	Aldri
Mobbing	☐	☐	☐	☐
Kjønnsrelatert mobbing	☐	☐	☐	☐
Homofobisk erting	☐	☐	☐	☐
Seksuell trakassering	☐	☐	☐	☐
Rasisme	☐	☐	☐	☐
Bruken av ord som "homo" "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Bruken av ord som "hore" eller lignende som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Konsekvenser av å kalle noen for "homo", "homse", "lesbe" eller lignende ord som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Konsekvenser av å kalle noen for "hore" eller lignende ord som skjellsord	☐	☐	☐	☐
Homonegativisme (negative holdninger til homofile og lesbiske)	☐	☐	☐	☐
Tema knyttet til ulike seksuelle orienteringer (homofili, heterofili)	☐	☐	☐	☐

HELT TIL SLUTT KOMMER NOEN SPØRSMÅL OM LÆRERVEILEDNINGEN OM FOREBYGGING OG HÅNDTERING AV KJØNNSRELATERT MOBING.

HOMOFORBISK ERTING OG SEKSUELL TRAKASSERING: "NEI TIL HOMO! OG HORE! I UNGDOMSSKOLEN" SOM NOEN AV SKOLENE SOM HAR DELTATT I PROSJEKTET HAR FÅTT TILSENDT OG PRESENTERT

Har lærerveledningen blitt gjort tilgjengelig for lærerne ved deres skole?

- Ja
 Nei
 Jeg vet ikke

Dersom lærerveledningen ble presentert av en ekstern person ved deres skole, var du deltaker på presentasjonen?

- Ja
 Nei

Har du lest lærerveledningen?

- Ja, jeg har lest hele
 Ja, jeg har lest deler av den
 Nei

Dersom du har kjennskap til lærerveledningen, hvor nyttig eller unyttig synes du den har vært?

- Svært nyttig
 Nyttig
 Unyttig
 Svært unyttig
 Jeg har ikke kjennskap til lærerveledningen

Har lærerveledningen blitt presentert av en ekstern person ved deres skole?

- Ja
 Nei
 Jeg vet ikke

Dersom du har kjennskap til lærerveledningen hadde det vært fint om du kunne skrive noen ord om hva du synes om den og i hvilken grad og situasjoner lærerveledningen har vært relevant eller ikke relevant for deg.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MANGE TAKK FOR AT DU HAR TATT DEG TID TIL Å FYLLE UT OGSÅ DETTE SPØRRESKJEMMET!

Vedlegg 10: Powerpoint presentasjon til lærarane

Nei til "Homo!" og "Hore!" i ungdomsskolen

En presentasjon av

SkavUngdom

Basert på "Lærerveiledning om forebygging og handtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering" utarbeidet av HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen, september 2009

Hvem vi er

Grunnen til at vi er her

- For å presentere lærerveiledningen: "Nei til "Homo!" og "Hore!" i ungdomsskolen" som er utarbeidet av forskere på HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen
- Fordi vi er samarbeidspartnere i et utprøvningsprosjekt ved HEMIL-senteret som går ut på å undersøke effekten av tiltak for å forebygge og handtere bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

Hvorfor forebygge bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

- Ord om homoseksualitet som blir brukt i en negativ kontekst skaper, opprettholder og forsterker negative holdninger til homofile og lesbiske
- Bruken av kjønnsrelaterte skjellsord slik som "hore" kan også være med å skape, opprettholde og forsterke negative holdninger til jenter (og gutter) som gruppe
- Fordi skolene er pliktet til det i følge Opplæringsloven, Likestillingsloven, Kunnskapsløftet og Mobbemanifestet

Noen begreper

- **Kjønnsrelatert mobbing** handler om at en gutt eller en jente gjentatte ganger, og over en viss tid blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer der kjønnsrelaterte eller indirekte er hovedelementet i mobbingen.
- **Homofobisk erting** handler om at det direkte eller indirekte blir rakkert ned på eller gjort narr av homofile eller lesbiske.
- **Seksuell trakassering** handler om "uønsket oppmerksomhet knyttet til kjønn, kropp eller seksualitet" og kan dreie seg om alt fra tafsing og uønsket seksuelle tilnærmelser til ryktespredning, kommentarer om andres seksualitet og bruk av skjellsord som er relatert til kjønn og seksualitet.

"Homo" som skjellsord

- Undersøkelse på 9 videregående skoler i Sør-Trøndelag viser at 40% av guttene og 9% av jentene har blitt utsette for nedsettende bemerkninger slik som "homo" og "homse" på skolen

"Homo" som skjellsord

"Homo", "homse", "lesbe", "soper" og lignende uttrykk :

- blir brukt for å rakke ned på en person eller for å uttrykke noe som er teit, dumt, sprøtt, ukult eller negativt
- brukes gjerne uten at elevene tenker over hva ordene betyr
- blir brukt om elever og spesielt om gutter som bryter med kjønnsrollemønsteret

"Homo" som skjellsord

"Homo", "homse", "lesbe", "soper" og lignende uttrykk :

- som blir brukt som skjellsord refererer sjeldent til at noen faktisk er homo
- blir ofte bagatellisert
- bygger på en kulturell forståelse av at det å være "homo" handler om noe negativt

Hvem homo-ordene spesielt krenker

- Ungdom som bryter med forventede kjønnsroller
- Ungdom som identifiserer seg som, eller som senere kommer til å identifisere seg som homofile eller lesbiske
- Ungdom som identifiserer seg som heterofile
- Ungdom som har foreldre eller annen familie som er homofile eller lesbiske

"Hore" som skjellsord

- Undersøkelse på 9 videregående skoler i Sør-Trøndelag viser at 40% av guttene og 31% av jentene har blitt utsette for nedsettende bemerkninger slik som "hore", "bitch", "fitte" og "kuk" på skolen

"Hore" som skjellsord

"Hore", "bitch", "fitte", "kuk" og lignende uttrykk :

- blir brukt for å sanksjonere mot brudd på normer for hvordan det er forventet at jenter og gutter skal uttrykke deres seksualitet
- kan bli brukt for å gjøre jenter (eller gutter) til "seksuelle objekter"
- blir ofte bagatellisert

Hvem hore-ordene spesielt krenker

- Elever som blir direkte utsatte for skjellsordene
- Jenter eller gutter som gruppe

Tiltak for forebygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

TILTAK PÅ SKOLENIVÅ

1. Etablere nulltoleranse mot bruken av "homo" og "hore" som skjellsord, og inkludere dette i skolen sin handlingsplan mot mobbing
2. Bygge og bruke kompetanse blant lærerne i forebygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

TILTAK PÅ KLASSENIVÅ

1. Øke bevisstheten hos elevene om konsekvensene av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord
2. Ta avstand fra og slå ned på bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

ETABLERE NULLTOLERANSE MOT BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD, OG INKLUDERE DETTE I SKOLEN SIN HANDLINGSPLAN MOT MOBING

Etablere nulltoleranse

- Inkludere i handlingsplanen mot mobbing, trivsels- og ordensregler
- Få støtte i hele skoleledelsen og blant alle lærere
- Involvere elevrådet
- Ta opp på foreldremøter

BYGGE OG BRUKE KOMPETANSE BLANT LÆRERNE I FOREBYGGING OG HANDTERING AV BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD

Bygge og bruke kompetansen blant lærerne.

- Sette av tid under planleggingsdager eller fagdager til temaet
- Sette seg inn i lærerveiledningen

Læringsmål om forebygging og handtering av bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

- Kjenne igjen bruken av ord som "homo" ("homse", "lesbe", "soper") og lignende uttrykk som blir brukt som skjellsord
- Kjenne igjen bruken av ord som "hore" ("bitch", "litte", "kuk") og lignende uttrykk som blir brukt som skjellsord
- Kunne slå ned på ord som "homo" og "hore"
- Kjenne til hvem homo-ordene spesielt krenker
- Kjenne til hvem hore-ordene spesielt krenker
- Være i stand til å gi elevene ei forklaring på hvorfor skolen ikke tolererer at "homo" og "hore" blir brukt som skjellsord
- Kjenne til hva skolen sin handlingsplan mot mobbing (eller lignende planer) sier om bruken av "homo" og "hore" som skjellsord

ØKE BEVISSTHETEN HOS ELEVENE OM KONSEKVENSENE AV BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD

- Vet du hva du sier?
 - Elevene kjenner ofte ikke til betydningene av ordene
 - ...og er ofte ikke klar over konsekvensene av bruken av dem
- Lage diskusjoner rettet rundt språkb Bruken
- Bevisstgjøring om språkb Bruken kan inkluderes i generelt antimobbearbeid
- En kan også bruke strukturerte aktiviteter for å øke bevisstgjøringen (eksempler på slike finnes i lærerveiledningen)

Nå kommer en demonstrasjon av en aktivitet som kan brukes i klassene

Hvilke skjellsord har dere hørt bli brukt på skolen?

Kjønnsrelaterte skjellsord	Homosexuelle skjellsord	Raserelevante skjellsord	Religjøs relaterete skjellsord	Andre skjellsord

Diskusjonsspørsmål:

- På hvilken måte inneholder skjellsordene fordommer og er med på å skape negative holdninger til enkeltindivid og grupper av mennesker?
- I hvilken grad er det greit at disse skjellsordene blir aksepterte eller ikke aksepterte på skolen?

TA AVSTAND FRA OG SLÅ NED PÅ BRUKEN AV "HOMO" OG "HORE" SOM SKJELLSORD

- Slå ned på all bruk av disse ordene som skjellsord
- Gripe inn i situasjonen og si klart fra at slik språkbruk ikke er akseptert
- Ta alvorlig, undersøke nærmere, varsle skoleledelsen og følge opp homo- og horeord som gjentar seg over tid

Forslag til hvordan ta avstand fra og slå ned på "homo" og "hore" som skjellsord

1. Stopp språkbruken

- **Avbryt kommentaren eller språkbruken**
 - "Stopp den ordbruken med en gang!"
 - "Det ordet er IKKE ok!"
 - "En slik kommentar kan være sårende!"
 - "Det er ikke greit å kalle noen for..."
 - Den type språkbruk tolereres ikke på denne skolen!"
- **Sorg for at alle elevene i området hører kommentarene (fra læreren)**
- **Ikke trekk eleven som ytrer seg til side for å snakke med han eller henne privat dersom det ikke er helt nødvendig**

2. Identifiser språkbruken

- Sett navn på trakasseringen
 - "Du vet at vi ikke tolererer nedsettende ord om seksuell orientering"
 - "Du trakasserte akkurat ved å bruke ord om seksuell orientering"
 - "Du mente kanskje ikke å såre noen, men det der var et nedsettende ytring... På en respektløs måte sa du at hun var homo"
 - "Det der er seksuell trakassering. Det er i mot skolens regler"
 - "Vet du hva det ordet betyr?" Det er et nedsettende ord for en som er homofil eller lesbisk. Det er akkurat som å trakassere noen med deres hudfarge eller religion"
 - "Vet du hva det ordet betyr? Det er et nedsettende ord som antyder at hun tilbyr seksuelle tjenester for penger. Det er ei grov anklage å komme med"

3. Utvid responsen

- Gjør responsen mer generell
 - "Vi på denne skolen trakasserer ikke"
 - "Vi i vårt samfunn aksepterer ikke slik nedsettende språkbruk"
 - "Vi har gjort det klart i handlingsplanen mot mobbing at vi skal respektere hverandre. Så å bruke et språk som sier det er noe galt med å være homofil, er uakseptabel"
 - "Denne språkbruken kan også være sårende for andre som hører den"
 - "De kommentarene bryter skolens sine regler mot trakassering. Du vet at vi ikke tolererer det"
 - "Det der var alemt og kan klassifiseres som seksuell trakassering"

4. Vend blikket fremover

- Be om forbedring i kommende oppførsel
 - "Vær snill, og ta deg en pause og tenk deg om før du bruker de ordene som skiltsord"
 - "Det beste er om du kan bruke saklige argument når du blir irritert"
- Her med den som ble plaget på dette tidspunktet
 - "Husk å gi meg beskjed dersom denne språkbruken fortsetter. Vi kommer på ingen måter til å akseptere bruken av disse skiltsordene, og vi kommer til å ta oppmerksomhet om det ikke stopper"

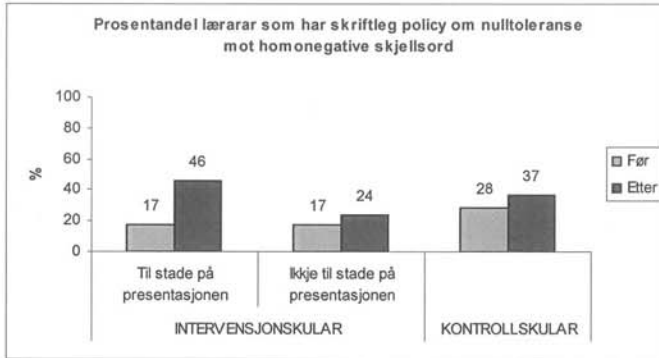
Takk for oss!

Dersom dere har noen spørsmål om prosjektet kan dere ta kontakt med Hilde Slåtten ved HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen.
Epost: Hilde.slatten@iuh.uib.no
Telefon: 55584717

Vedlegg 11: Grafisk framstilling av variablane ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

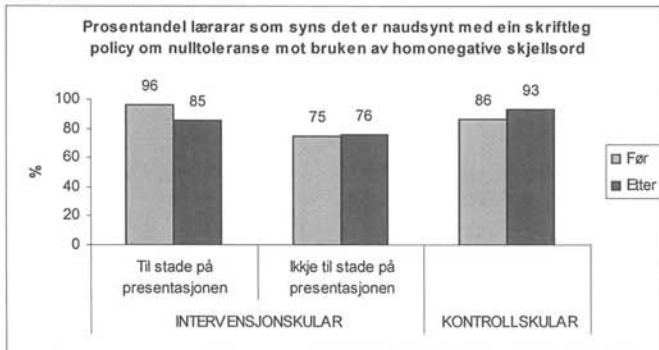
Figur 1

Prosentandel lærarar som har skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller liknande, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

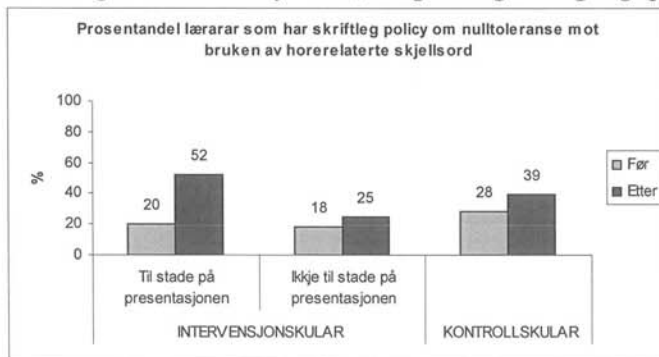
Figur 2

Prosentandel lærarar som syns det er naudsynt med ein skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "homo" og liknande som skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

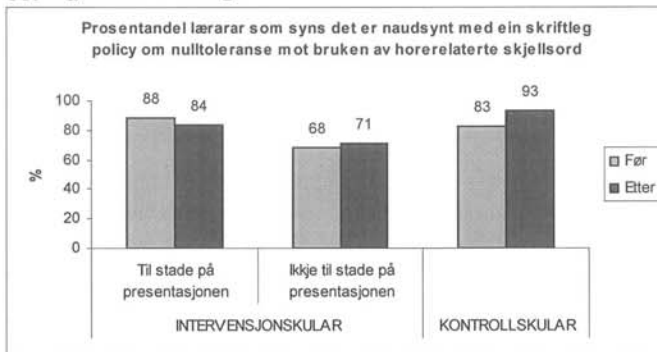
Figur 3

Prosentandel lærarar som har skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av horerelaterte skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

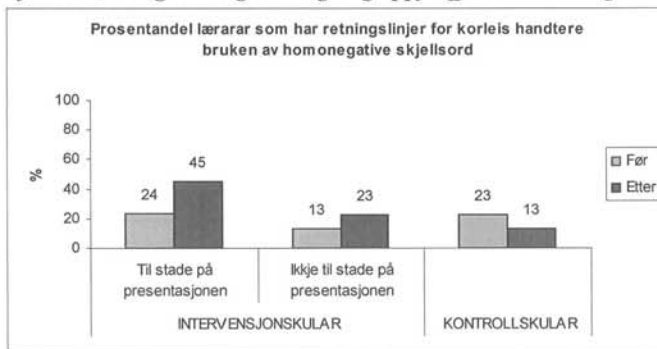
Figur 4

Prosentandel lærarar som syns det er naudsynt med ein skriftleg policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "hore" og liknande som skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

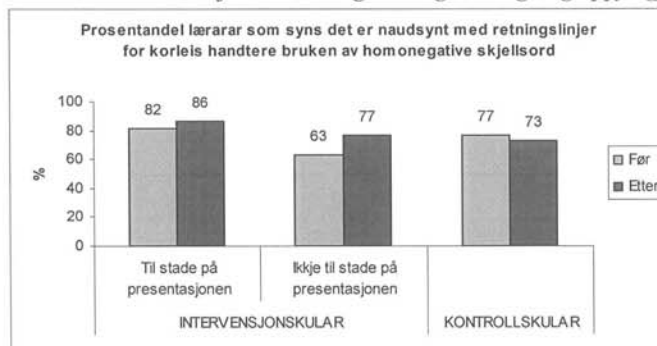
Figur 5

Prosentandel lærarar som har retningslinjer for korleis handtere bruken av homo- relaterte skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

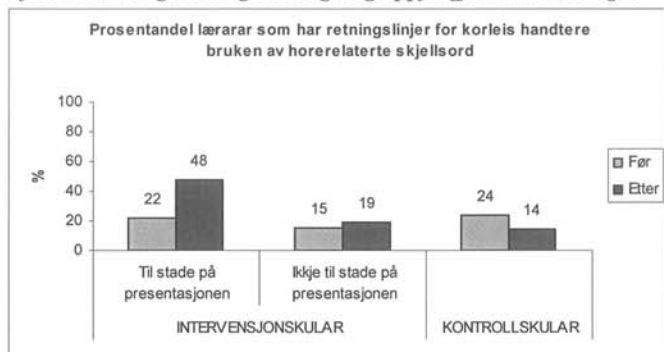
Figur 6

Prosentandel lærarar som syns det er naudsynt med retningslinjer for korleis handtere bruken av homo- relaterte skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

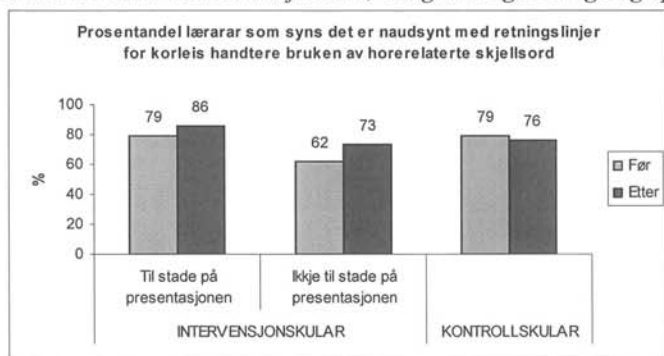
Figur 7

Prosentandel lærarar som har retningslinjer for korleis handtere bruken av hore- relaterte skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

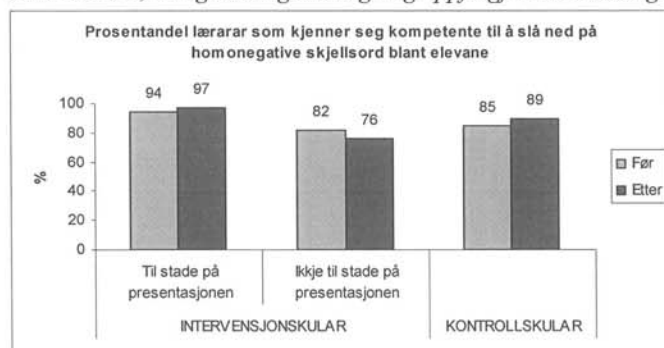
Figur 8

Prosentandel lærarar som syns det er naudsynt med retningslinjer for korleis handtere bruken av hore- relaterte skjellsord, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

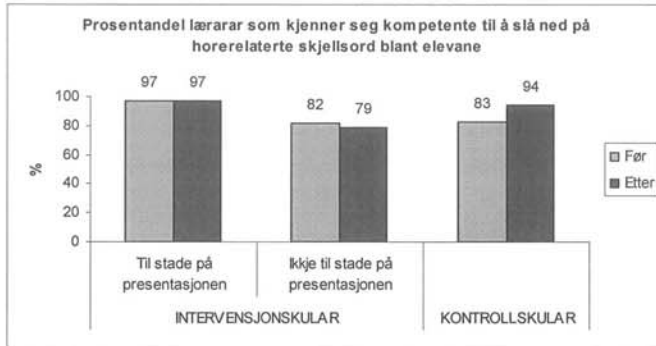
Figur 9

Prosentandel lærarar som kjenner seg kompetente til å slå ned på homo- relaterte kallenamn blant elevane, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

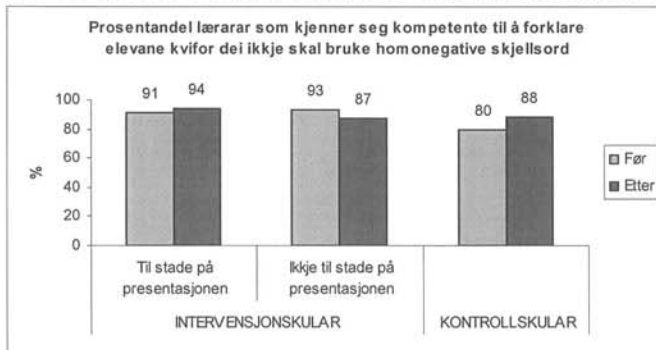
Figur 10

Prosentandel lærarar som kjenner seg kompetente til å slå ned på hore- relaterte kallenamn blant elevane, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

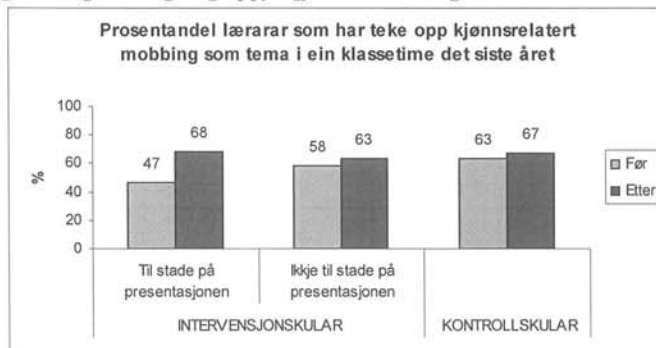
Figur 11

Prosentandel lærarar som kjenner seg kompetente til å forklare elevane kvifor dei ikkje skal kalle nokon homo- relaterte kallenamn, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

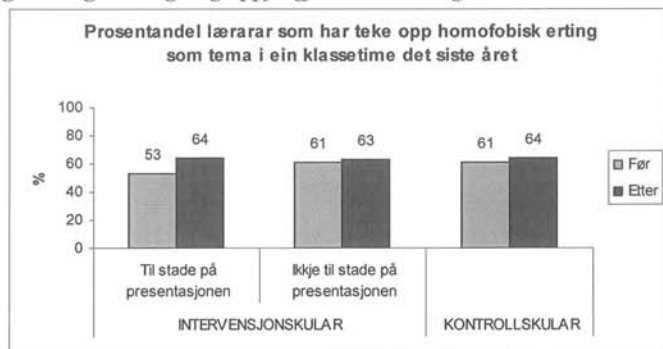
Figur 12

Prosentandel lærarar som har teke opp kjønnsrelatert mobbing som tema i ein klasstime det siste året

Figur 13

Prosentandel lærarar som har teke opp homofobisk erting som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

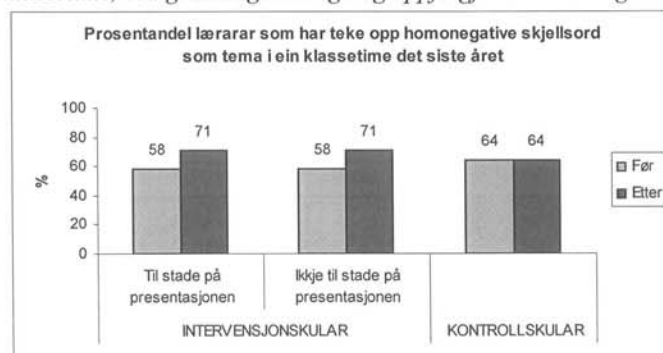
Figur 14

Prosentandel lærarar som har teke opp seksuell trakassering som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

Figur 15

Prosentandel lærarar som har teke opp homo-relaterte skjellsord som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppfølgjarundersøkinga.

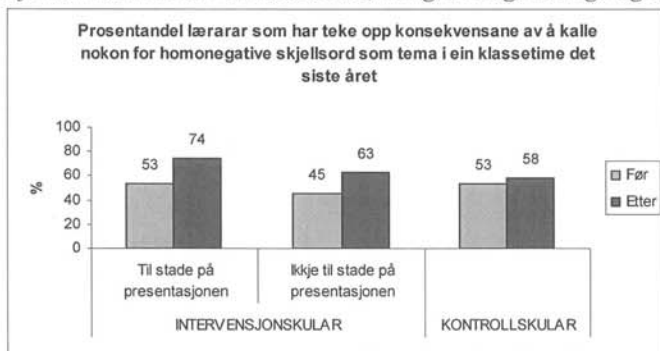
Figur 16

Prosentandel lærarar som har teke opp bruken av hore- relaterte skjellsord som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

Figur 17

Prosentandel lærarar som har teke opp konsekvensane av å kalle nokon homo- relaterte skjellsord som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

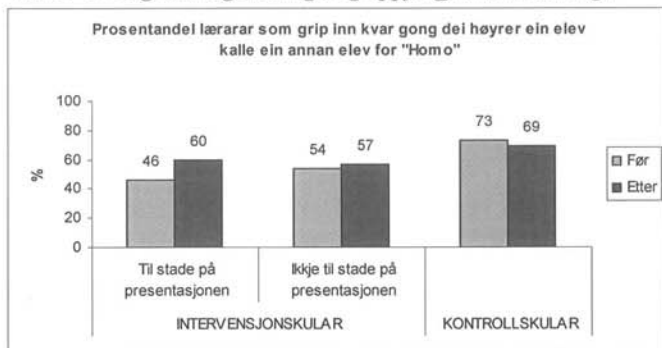
Figur 18

Prosentandel lærarar som har teke opp konsekvensane av å kalle nokon hore- relaterte skjellsord som tema i ein klasstime, ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga.

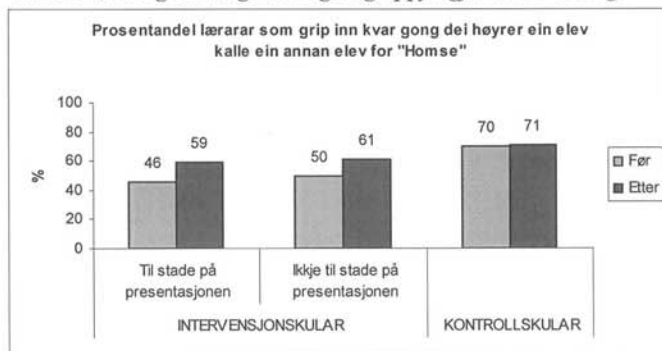
Figur 19

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "homo", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

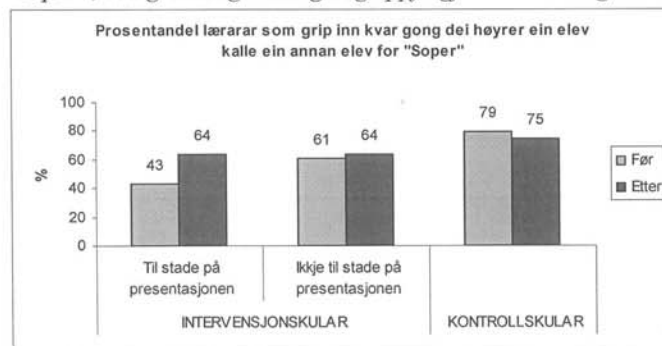
Figur 20

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Homse", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

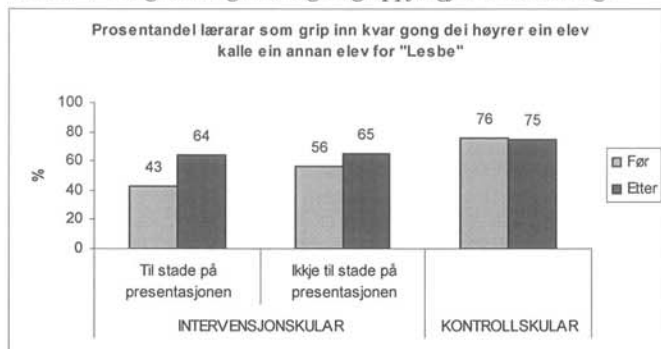
Figur 21

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Soper", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

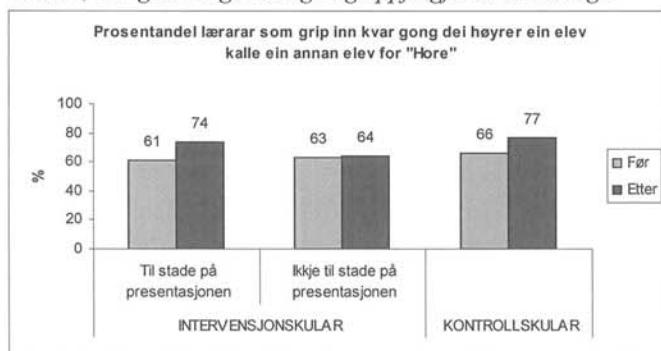
Figur 22

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Lesbe", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

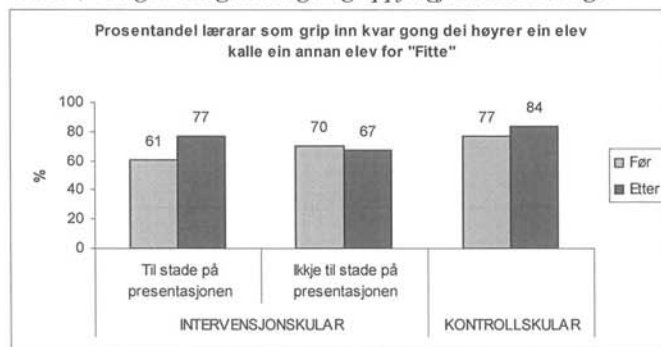
Figur 23

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Hore", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

Figur 24

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Fitte", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

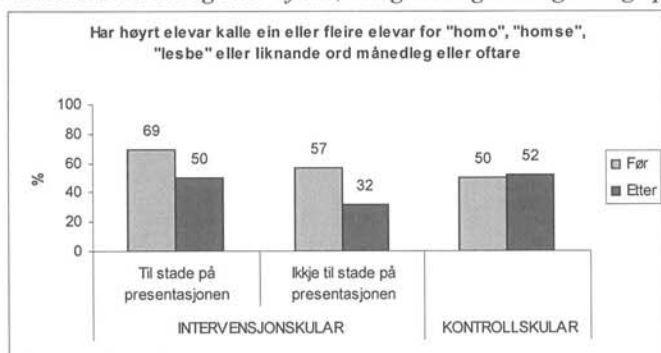
Figur 25

Prosentandel lærarar som grip inn kvar gong dei høyrer ein elev kalle ein annan elev for "Bitch", ved grunnlagsmålinga og oppføljarundersøkinga

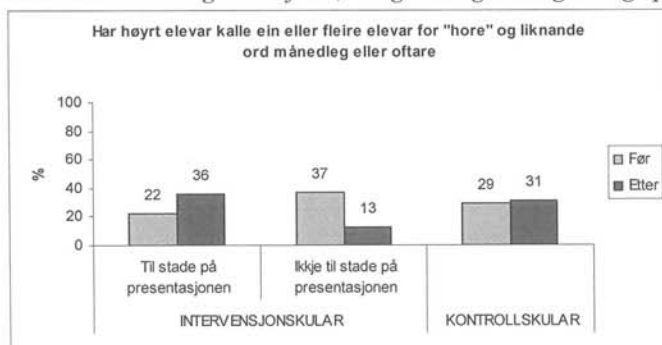
Figur 26

Andelen lærarar som har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for homo- relaterte kallenamn månadleg eller oftare, ved grunnlagsmålingane og oppføljarundersøkingane

Figur 27

Andelen lærarar som har høyrte elevar kalle ein eller fleire elevar for hore- relaterte kallenamn månadleg eller oftare, ved grunnlagsmålingane og oppføljarundersøkingane

Vedlegg 12: Tredje brev til rektor

UNIVERSITETET I BERGEN

Det psykologiske fakultet

HEMIL-senteret

Bergen 25 mai, 2010

Til rektor / inspektør

Vi vil med dette takke for at skolen deres har deltatt i intervensjonsstudien om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering. Deres deltakelse har vært til stor hjelp for oss. Vi kommer til å sende dere en rapport med resultatene fra lærerspørreskjema i juli.

Vi vil samtidig minne dere på å returnere elevspørreskjemaet blant elevene på niende trinn så raskt som mulig dersom dere ikke alt har gjort dette.

Vi vil med dette også invitere deg til å delta i et telefonintervju i forbindelse med implementering av tiltakene for forebygging og håndtering av bruken av homonegative og horerelaterte skjellsord. Det vi ønsker å få svar på er hvordan det har vært å delta i intervensjonsstudien, om dere har fått implementert tiltakene ved deres skole, hvilke problemer dere møtte i implementeringen av tiltakene og hvordan implementeringen har fungert ved deres skole. Svarprosenten ved oppfølgerspørreskjemaet blant lærerne var veldig lav, og bare en liten andel av lærerne rapporterte at de hadde kjennskap til lærerveiledningen vi sendte skolene. Vi er derfor spesielt interessert i å undersøke hva det var som gjorde at en så liten andel lærere hadde kjennskap til lærerveiledningen, og hva vi eventuelt kunne gjort annerledes. Vi er også interesserte i å undersøke hvordan dere syns tiltakene egnet seg til implementering i deres skole. Vi har lagt med et ekstra eksemplar av lærerveiledningen i dette brevet.

Telefonintervjuene kommer til å vare i 10 til 30 min, og kommer til å bli tatt opp på bånd. Vi kommer til å publisere resultatene fra intervjuene i rapporten vi sender dere i juli, men det kommer til å være helt anonymt hvilke skoler som har deltatt i intervensjonsstudien. Innsamlende opplysninger vil bli anonymisert ved prosjektslutt, seneste utgangen av 2010, og lydbandene vil da bli makulert.

Det ville vært til stor hjelp for oss om du kunne tatt deg tid til å delta i et telefonintervju. Telefonintervjuene vil spesielt gi oss viktig informasjon om hvordan vi i fremtiden kan legge til rette slik for at tiltakene for forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erting og seksuell trakassering kan nå enda flere lærere. Vi ville satt veldig pris på om du kunne satt av en halvtime i uke 22 eller 23 og sendt en epost til hilde.slatten@iuh.uib.no eller ringt meg på telefon 55584717 for å gi beskjed hvilken dato og klokkeslett det eventuelt passer at du deltar i telefonintervjuet.

Med vennlig hilsen

Hilde Slåtten

Vedlegg 13: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE:

Det var generelt en lav svarprosent på både grunnlag og oppfølgjer spørreskjemaet.

Anslagsvis, hvor stor prosentandel av lærerne ved deres skole svarte på spørreskjemaet?

- Dersom en lav prosentandel lærere deltok ved deres skole, hva tror du var grunnen til dette?
 - Hvilke betydning tror du temnet i seg selv gjorde at så få svarte?
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at så få svarte?
 - Hvilke andre grunner tror du gjorde at så få svarte?
- Ble alle lærerne inviterte til å delta?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange lærere likevel valgte å ikke delta?
 - NEI: Hva var det som gjorde at ikke alle lærerne ble invitert til å delta?
- Ble lærerne oppnådd til å delta?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange lærere likevel valgte å ikke delta?
 - NEI: Hva var det som gjorde at lærerne ikke ble oppnådd til å delta?
- Hvordan var lærernes reaksjon på å delta i spørreundersøkelsen?
- Hva tror du skal til for å få flere lærere til å delta i en spørreundersøkelse om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering?

Anslagsvis, hvor stor prosentandel av lærerne var til stede ved presentasjonen om lærerveiledningen ved deres skole?

- Dersom en lav prosentandel lærere var til stede under presentasjonen ved deres skole, hva tror du var grunnen til dette?
 - Hvilke betydning tror du temnet i seg selv gjorde at mange/ noen ikke var til stede?
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at mange/ noen ikke var til stede?
 - Hvilke andre grunner tror du gjorde at mange/ noen ikke var til stede under presentasjonen?
 - Ble alle lærerne inviterte til å delta?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange/ noen likevel valgte å ikke delta?
 - NEI: Hva var det som gjorde at ikke alle lærerne ble invitert til å delta?
 - Ble lærerne oppnådd til å delta?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange lærere likevel valgte å ikke delta?
 - NEI: Hva var det som gjorde at lærerne ikke ble oppnådd til å delta?
 - Var du selv tilstede under presentasjonen? Dersom nei, hva var det som gjorde at du ikke var til stede?
 - Hva tror du skal til for å få lærere til å møte opp på en presentasjon om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering?

Lærerspørreskjemaet viser at bare en liten del av lærerne har lest lærerveiledningen om forebygging og håndtering av kjønnsrelatert mobbing, homofobisk erling og seksuell trakassering. Hva tror du grunnen til dette kan være?

- Hvilke betydning tror du temnet i seg selv gjorde at mange ikke har lest lærerveiledningen?
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at mange ikke har lest lærerveiledningen?
 - Hvilke andre grunner tror du gjorde at mange ikke har lest lærerveiledningen?
 - Var lærerveiledningen tilgjengelig for lærerne ved deres skole?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange likevel valgte å ikke lese den?
 - NEI: Hva var det som gjorde at lærerveiledningen ikke ble gjort tilgjengelig ved deres skole?
 - Ble lærerne oppnådd til å lese den?
 - JA: Hva tror du det var som gjorde at mange likevel valgte å ikke lese den?
 - NEI: Hva var det som gjorde at lærerne ikke ble oppnådd til å lese lærerveiledningen?
 - Hva tror du skal til for å få flere lærere til å lese lærerveiledningen?

Helt uavhengig av lærerveiledningen: Hva har skolen deres gjort for å forebygge og håndtere homonegative og horerelaterte skjellsord ved skolen deres?

- Hva har fingert bra?
- Hva har fingert dårlig?

NA kommer noen spørsmål om forebygging og håndtering av homonegative skjellsord + horerelaterte skjellsord

Har skolen i fellesskap tatt opp temnet forebygging og håndtering av bruken av "homo" og liknande som skjellsord?

- JA:
 - Hvordan ble dette tatt opp? Fagdag? Planleggingsdag? Tinnmøte?
 - Hvordan ble det mottatt av lærerne?
 - NEI:
 - Hva er det som gjør at temnet ikke er blitt tatt opp?
 - Hvilken betydning tror du temnet i seg selv gjorde at temnet ikke ble tatt opp i fellesskap blant lærerne?
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at temnet ikke er blitt tatt opp i fellesskap blant lærerne?
 - Hvilke andre grunner tror du gjorde at temnet ikke ble tatt opp?
- + horerelaterte skjellsord?

Har dere en policy om nulltoleranse mot bruken av ord som "homo", "homse", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord?

JA:

- o Er denne muntlig eller skriftlig?
- o Er lærerne inneforståtte med at de skal forholde seg til denne?
 - NEI: Hva er det som gjør at de ikke er inneforstått med dette?
 - JA: Hvordan fikk dere dette til?

NEI:

- o Er det blitt forsøkt å lage en slik policy?
 - JA: Hvilke problemer møtte dere?
 - NEI: Hva er det som gjør at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage en slik policy?
 - Hvilken betydning tror du temaet i seg selv gjorde at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage en slik policy
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage en slik policy.
 - Hvilke andre grunner tror du gjorde at det ikke ble forsøkt å lage en slik policy?
 - o Syns du det ville vært / er nødvendig å ha en slik policy?
 - JA: Hva tror du skal til for å lage en slik?
 - NEI: Hva er det som gjør at du mener at en slik policy ikke er nødvendig?

+ *horerelaterte skjellsord*

Har dere retningslinjer om hvordan dere skal håndtere bruken av ord som "homo", "homse", "lesbe" eller lignende som skjellsord?

JA:

- o Er denne muntlig eller skriftlig?
- o Er lærerne inneforståtte med at de skal forholde seg til denne?
 - NEI: Hva er det som gjør at de ikke er inneforstått med dette?
 - JA: Hvordan fikk dere dette til?

NEI:

- o Er det blitt forsøkt å lage en slik policy?
 - JA: Hvilke problemer møtte dere?
 - NEI: Hva er det som gjør at det ikke er blitt gjort et forsøk på å inkludere en slik policy?
 - o Syns du det ville vært nødvendig å ha en slik policy?
 - JA: Hva tror du skal til for å lage en slik?
 - NEI: Hva er det som gjør at du mener at en slik policy ikke er nødvendig?

+ *horerelaterte skjellsord*

Har skolen deres retningslinjer som sier at bruken av homonegative skjellsord skal bli regelmessig diskutert i undervisningen?

JA:

- o Er disse muntlig eller skriftlig?
 - o Er lærerne inneforståtte med at de skal forholde seg til disse retningslinjene?
 - NEI: Hva er det som gjør at de ikke er inneforståtte med dette?
 - JA: Hvordan fikk dere dette til?

NEI:

- o Er det blitt forsøkt å lage slike retningslinjer?
 - JA: Hvilke problemer møtte dere?
 - NEI: Hva er det som gjør at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage slike retningslinjer?
 - Hvilken betydning tror du temaet i seg selv gjorde at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage en slik retningslinjer?
 - Hvilken betydning tror du skolen sin tid og ressurser gjorde at det ikke er blitt gjort et forsøk på å lage slike retningslinjer?.
 - Hvilke andre grunner gjorde at det ikke ble forsøkt å lage slike retningslinjer?
 - o Syns du det ville vært / er nødvendig å ha slike retningslinjer?
 - JA: Hva tror du skal til for å få slike retningslinjer?
 - NEI: Hva er det som gjør at du mener at det ikke er nødvendig?

+ *horerelaterte skjellsord*